



*Двуязычный ежемесячник Общины  
русских-липован Румынии,  
основанный в 1990 г. № 7-8 (155-156)/2005*

**Periodic bilingv lunar al Comunității Rușilor Lipoveni din  
România. fondat în 1990.  
Nr. 7-8 (155-156)/2005. ISSN/1221-6550**



**Noul sediu al CRLR  
(București, Str. Dr. Rațiu, Nr. 10,  
Sector 1. cod 010916)**

## **Din sumar:**

Sărbătoare la  
Sarichioi  
- p. 4 -

Comunitatea rușilor  
lipoveni din Botoșani  
- p. 6-7 -

Regele Mihai  
- p. 7 -

„Scrisori din Basarabia”  
- p. 9-11 -

„Prințesa Cantemir”  
- p. 12-13 -

Doctorat strălucit la  
Timișoara  
- p. 16 -

Rușii staroveri din  
America  
- p. 20 -

„Zilele culturii  
sucevene”  
- p. 22 -

# DEZBATERI ȘI HOTĂRĂRI

Svetlana MOLDOVAN

Membrii Consiliului Director (CD) al CRLR s-au întrunit, la sfârșitul lunii iunie a.c., la Jurilovca, jud. Tulcea, pentru a analiza activitatea desfășurată de organizație și pentru a dezbate, în vederea aprobării, diverse proiecte de acțiuni și investițiile ce urmează a fi realizate. Dintre cele 9 persoane din componența Consiliului Director, au absentat **Andrian Ampleev** din Tulcea, **Andrian Gheorghe** din Manolea, județul Suceava și **Andrei Luchici** din Iași.

La Jurilovca a fost vorba despre o primă ședință organizată în afara Bucureștiului, de această dată într-o formulă largită, la ea participând și președinții de comunități locale din Babadag, Mahmudia, Sarichioi, Slava Rusă, Slava Cercheză, Carcaliu, Ghindărești, 2 Mai, Bordușani și Galați. De asemenea, au fost prezenți membri ai Executivului CRLR, subsecretarul de stat în cadrul DRI **Valentin Platon**, juristul și istoricul **Alexandr Varona**, contabilul-șef al CRLR **Vasa Nedelcu**, reprezentanți de la Radio Constanța și „Zorile”.

## INAUGURARE

Ședința CD a fost precedată de inaugurarea sediului comunității locale a rușilor lipoveni, panglica fiind tăiată de președintele și deputatul CRLR **Miron Ignat** și președintele CRLR-Jurilovca **Ivan Lazarov**. Oaspeții au fost întâmpinați de câțiva membri ai comunității locale, în special de componentele ansamblului folcloric „Reabinușka”. Cu ocazia inaugurării, dl. Miron Ignat a oferit în dar comunității locale un samovar de Tula – simbolul ospitalității rușilor de pretutindeni.

Cumpărat în anul 2000, noul sediu, după renovare vopsit în alb și albastru și cu o lotcă în față, este prima clădire reabilitată cu sprijinul financiar al CRLR și inaugurată în prezența conducerii Comunității.

Președintele M. Ignat a anunțat la ședință că actuala conducere a CRLR a mai achiziționat 4 sedii de comunități locale la Sulina, Mahmudia, Ghindărești și Fălticeni și sunt în curs de amenajare sau renovare sediile din Brăila, București, Botoșani, Galați, Bordușani, Năvodari.

## NOUL SEDIU AL CRLR

Conform hotărârii membrilor CD, începând cu 1 iulie 2005, noul sediu al CRLR, proprietate personală, se află în **București, Str. Dr. Rațiu, nr. 10, sector 1, cod 010916** (a doua străduță pe dreapta de la Gara de Nord, mergând pe strada Witing). Tel/Fax: 021/312.09.94.

În aceeași clădire, la etaj se află redacția publicației ZORILE (tel/fax: 021/315.31.04) și sediul comunității locale din București.

## ACȚIUNI APROBATE

Dintre acțiunile aprobate la ședința CD din planul de activitate al CRLR, amintim pe cele de interes general:

- **Festivalul național al cântecului și dansului popular** (se va desfășura între 2-4 septembrie a.c. la Iași). S-a subliniat necesitatea unei pregătiri profesionale a ansamblurilor noastre folclorice atât ca program artistic, cât și ca vestimentație;

- **Adunarea Generală a Asociației Tinerilor Ruși Lipoveni din România** (va avea loc între 5-7 august a.c. la Fălticeni, jud. Suceava), de dare de seamă și alegeri a unei noi conduceri a organizației de tineret pe țară.

## EDITURA „CRLR”

Directorul adjunct al Comunității, **Andrei Busurcă**, care coordonează din aprilie a.c. activitatea Direcției Tehnico-Economice a CRLR, a adus la cunoștința celor prezenți la ședință că pe 17 mai a.c. a fost înființată editura proprie a CRLR, înregistrată sub denumirea de **CRLR**. S-au obținut deja de la Centrul Național de Numerotare Standardizată 10 coduri ISBN pentru 10 titluri de cărți. Prima carte care va vedea lumina tiparului la Editura „CRLR” va fi lucrarea domnului profesor **Ivan Evseev - Gândurile și tristețile unui rus lipovean**.

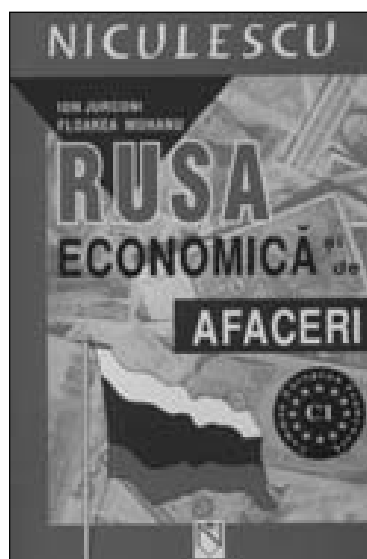
De asemenea, sunt deja pregătite pentru tipar volumul IV al culegerii referatelor simpozionului științific internațional al CRLR și o lucrare a domnului profesor **Feodor Chirilă**. Nu ne rămâne decât să sperăm că CRLR va avea cât mai curând și o tipografie proprie pentru a diminua costurile destul de mari privind apariția unei cărți. O editură fără o tipografie nu poate aduce mare profit oricât de mult s-ar fi dorit acest lucru. Și mai rămâne ceva de hotărât - o siglă reprezentativă pentru editura Comunității, care să apară pe foaia de titlu a cărților.



# Limba rusă economică și de afaceri

**R**ecent, la Editura Niculescu din București, a apărut, în condiții grafice excelente, cartea **Rusa economică și de afaceri**, ai cărei autori sunt: prof. univ. **Ion Jurconi** și conf. dr. **Floarea Mohanu**.

Lucrarea, prima de acest gen apărută pe piața românească, conține în paginile sale modele de scrisori de afaceri, texte de specialitate, comentarii, exerciții lexicogramaticale, dialoguri, simulări de negocieri, toate acestea venind în sprijinul tuturor celor interesați în studierea și perfecționarea cunoștințelor de limbă rusă de afaceri. Sunt prezentate cele mai importante elemente care apar pe parcursul



negocierilor contractuale, cât și particularitățile corespondenței precontractuale și contractuale.

Prin conținutul său, lucrarea se adresează specialiștilor în relațiile economice internaționale, având rolul de a impulsiona interesul cititorilor în studierea limbii ruse de afaceri, un segment de limbă aflat într-o continuă perfecționare și adaptare la condițiile economice de astăzi.

Salutăm inițiativa publicării acestei cărți și invităm cititorii periodicului nostru să încerce să-și completeze cunoștințele de limbă rusă cu informațiile din această carte.

A. C.

Zina FEDOT

O nouă ședință a Consiliului Director (CD) al CRLR a avut loc pe 23 iulie a.c. la sediul CRL-Iași. Este a doua ședință a CD ce se desfășoară în teritoriu, inițiativă salută și de această dată, deoarece pe lângă membrii CD au fost invitați și președinții filialelor din Moldova.

Iată și ordinea de zi:

- Informare privind acțiunile desfășurate de CRLR;
- Stadiul de ducere la îndeplinire a Hotărârilor Consiliului Director;
- Direcția tehnico-economică;
- Program-acțiuni luna august și trimestrul al III-lea;
- Bugetul de venituri și cheltuieli pe trimestrul I și al II-lea;
- Pregătirea celui de al VIII-lea festival;
- Taberele pentru copii de la Năvodari și Cheia;
- Diverse.

Ținând cont de efectul inundațiilor din ultima perioadă în multe din zonele țării, dl. **Miron Ignat** – președintele și deputatul CRLR, a cerut să se facă o inventariere a pagubelor produse în localitățile și gospodăriile etnicilor noștri afectate de intemperiiile vremii și să se trimită evidența la sediul central, pentru refacerea acestora, anunțându-și sprijinul în acest sens și Ambasada Federației Ruse în România.

Și tot în acest spirit al ajutorării și promovării etnicilor noștri, firma LUKoil și-a exprimat disponibilitatea acordării din octombrie a.c. a 2 burse a câte 250 USD/lună pentru studenții de la Facultatea de Petrol și Gaze, cu condiția ca aceștia să facă dovada că stăpânesc foarte bine limba rusă. (Avez amatorilor! Relații la CRLR - director **Irina Frol**).

Pentru a atrage cât mai multe fonduri pentru realizarea diverselor proiecte, s-a discutat despre necesitatea înființării unor centre de pregătire și elaborare de programe, astfel încât etnicii noștri să fie îndrumați și ajutați



## ȘEDINTĂ LA IASI



în a găsi și alte fonduri de finanțare a proiectelor, de ce nu, poate chiar din surse externe, fără a se mai baza în totalitate pe sprijinul financiar din partea CRLR. Un motiv în plus ca toate acțiunile organizate să se prezinte la un nivel ridicat al calității, atât ca organizare, cât și ca participare sau prezentare a programelor artistice, acolo unde e cazul. În acest sens, s-a reamintit tuturor celor prezenți, cu rugăminta de

a transmite și altor persoane interesate, faptul că pentru orice acțiune trebuie întocmit un proiect și un deviz estimativ al cheltuielilor, însoțit de un referat în care să se motiveze demersul respectiv, toate aceste documente trebuind trimise la sediul central al CRLR cu cel puțin o lună înainte de data desfășurării. Altfel, există riscul să nu primească sprijinul financiar necesar.

Și pentru că tot s-a vorbit de proiecte

te și acțiuni organizate de CRLR, s-a discutat și despre cel de al VIII-lea festival, ce urmează a se desfășura la Iași, în perioada 3-5 septembrie a.c. Rugămintea a fost ca toate ansamblurile participante să pună accent pe calitate și nu pe cantitate, să se pregătească temeinic și cu seriozitate, pentru că anul acesta se dorește organizarea unui festival interetnic, vorbindu-se și despre prezența unui juriu și... poate că vor fi și premii. Deci, merită ceva mai multe strădanii.

Printre luările de cuvânt s-a subliniat buna organizare și desfășurare a programului pentru copiii aflați în tabăra de la Năvodari, precum și inspirația alegerii locației. Pentru că an de an, costurile sunt tot mai mari, dacă există doritori să participe la aceste tabere, dar contracost, trebuie să anunțe președinții locali, iar aceștia să transmită la sediul central cu 2-3 luni înainte de perioada de desfășurare.

S-a discutat și despre posibilitatea organizării unor perioade de odihnă și pentru cei vârstnici, idee ce se poate concretiza prin amenajarea sediului de la Gura Humorului, jud. Suceava, cu o capacitate de cazare de 10 locuri. Iar peisajele din acele locuri... chiar merită văzute.

Dar, acestea sunt doar proiecte de viitor. După cum, tot ca proiect, s-a discutat despre posibilitatea organizării unor mini-excursii pe teme religioase, oferind posibilitatea etnicilor noștri de a se deplasa în mod organizat în diferite localități unde se prăznuiește hramul bisericii, cu posibilitatea decontării transportului de către CRLR. Da, numai dacă devizul estimativ va fi trimis **cu cel puțin o lună înainte**, pentru a fi supus aprobării.

Iată câteva dintre problemele discutate la această nouă întrunire a Consiliului Director al CRLR. Ședința s-a încheiat cu discuții pe teme diverse, fiecare președinte local prezent a profitat de ocazie pentru a-și expune realizările din ultima perioadă, dar și doleanțele, cu speranța ca măcar unele dintre acestea să prindă viață.

Întrucât de curând s-au împlinit 64 de ani de la intrarea României în războiul cu Uniunea Sovietică, domnul deputat **Miron Ignat** a avut, în cadrul ședinței Camerei Deputaților din 28 iunie a.c., o intervenție politică intitulată: „Soarta unor ruși lipoveni în ajunul războiului din iunie 1941”. Pe lângă această declarație politică, domnia sa a făcut demersuri la Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române, Jandarmeria Română și Arhivele Naționale - Tulcea, solicitând informații și documente privind această tragedie, care a marcat viețile multor ruși lipoveni.

Prezentăm mai jos textul integral al intervenției politice a domnului deputat Miron Ignat în plenul Camerei Deputaților:

„Domnule președinte, Stimați colegi,

Declarația mea se numește „Soarta unor ruși lipoveni în ajunul războiului din iunie 1941”.

Cel de-al doilea război mondial a însemnat pentru întreaga omenire cel mai devastator flagel al tuturor timpurilor, prin pierderea a milioane de vieți, prin distrugerii materiale și daune morale cauzate în timp. În timpul războiului, au fost deportați și evacuați din casele lor mii de oameni, trimiși în

## „Soarta unor ruși lipoveni”

lagărele de concentrare, cu case confiscate și cu vieți mistuite. Istoria consemnează deportările evreilor și drama tristă trăită de aceștia pe toată perioada acestui război. Însă, istoria nu consemnează mai deloc drama etnicilor lipoveni care au suferit, de asemenea, tragedia evacuărilor și deportărilor. Cu două săptămâni înainte de declanșarea războiului cu Uniunea Sovietică, etnicii ruși lipoveni au fost supuși unui proces dureros și nemilos al deportărilor și persecuțiilor etnice. Scoși din casele lor, unii au fost luați direct de pe stradă și, sub amenințarea armei, imbarcați în camioane, căruțe și duși în lagăre de concentrare din interiorul României. Au fost luați ca din oală, nu numai bărbați, ci familii întregi, cu copii și bătrâni. Cei din Delta Dunării au fost transportați ca niște animale în șlepuri mizere și, după zile întregi de chin, au ajuns la Tulcea unde au fost depozitați în subsolul prefecturii. Ținuți flămânzi zile în șir, cu o pâine de familie, în întuneric și frig, acești oameni nu au știut de ce au fost luați cu forța din casele lor și ce li se va

întâmpla. Mai târziu, au constatat că singura lor vină a fost aceea că erau de etnie slavă. După zile de chin și foame, au fost lăsați să plece. Însă unii nu au mai avut puterea de a se întoarce la casele lor, care în acest timp au fost devastate, distruse, iar lucrurile personale furate. Trecând prin unele sate, rușii lipoveni au fost umiliți, jigniți, bătuți, din singurul motiv că erau etnici slavi.

Lipovenii au avut aproape aceeași soartă ca și bănățenii, cu o singură deosebire, că bănățenii au fost strămutați după război, iar rușii lipoveni au fost strămutați înainte de război.

Ne întrebăm acum: care a fost scopul acestor evacuări forțate? De ce s-a recurs la asemenea măsuri atât de inumane și atât de brutale? Cine este responsabil pentru aceste atrocități? Jandarmeria, armata, prefectura, guvernul de atunci? Încă nu avem un răspuns și dorim un răspuns scris din partea acestora la problema ridicată.

Din fericire, unii supraviețuitori ai acestui coșmar mai trăiesc și acum

pentru a da informații despre teribilele experiențe, de la care avem informații despre deportări, pe un singur motiv că au fost de etnie slavă.

Comunitatea noastră și familiile celor care au trăit aceste tragedii vor să afle adevărul și-l așteaptă din partea oficialităților.

Ca reprezentant al Comunității Rușilor Lipoveni din România, am solicitat și solicităm în continuare Arhivele Naționale ale statului, Direcției Arhivelor Militare, Inspectoratului General al Jandarmeriei Române, Poliției Tulcea, să ne pună la dispoziție documente din arhivă care să ateste acest fapt nemilos.

Martorii acestor atrocități, precum și urmașii lor cer dreptate. Vor să știe adevărul. Este de datoria noastră să înțelegem istoria acelor vremuri, să cunoaștem mobilul acestor acte brutale și să-i identificăm pe cei responsabili.

Vă mulțumesc.”

P.S. În urma demersurilor făcute, domnul deputat Miron Ignat a primit din partea Jandarmeriei Române un răspuns în scris, în care e specificat: Jandarmeria Română nu deține date sau documente din perioada mai sus amintită”

Fănica IVANOV,  
consilier în Camera Deputaților

Lângă localitatea Jijila, județul Tulcea, undeva pe drumul spre Galați, se înalță un monument închinat soldaților ruși, căzuți pe teritoriul Dobrogei în Războiul de Independență (1877-1878), monument aflat în custodia primăriei comunei Jijila, ce se preocupă de întreținerea acestuia. În memoria celor ce s-au jertfit, a fost adus un omagiu prin jerbele și coroanele de flori depuse de toți cei care au dorit să fie prezenți la această ceremonie. Și pentru că era un moment deosebit, și pentru că soseau multe oficialități, primăria și forțele de ordine ale comunei Jijila s-au mobilizat exemplar, asigurând protecția participanților, care nu au fost puțini. Iată instituțiile, firmele și comunitățile ale căror reprezentanți au fost prezenți: **Ambasada și Consulatul Federației Ruse în România, Parlamentul României, Guvernul României – Departamentul pentru Relații Interetnice, Prefectura Județului Tulcea, Consiliul Județean și Primăria din Tulcea, Primăria comunei Jijila, CRL București, comunitățile locale din Brăila, Galați, Tulcea, Jurilovca și Carcaliu, Asociația „Russkii Dom”, Lukoil Downstream și Mir Construct Instal SRL.**



O parte din oficialități

După momentul solemn de intonare a imnului României și al Rusiei, a urmat depunerea coroanelor de flori, încheiată cu rostirea câtorva cuvinte de către dl. **Miron Ignat**, pentru reamintirea semnificației momentului. A urmat un scurt program artistic al ansamblului tinerilor din București **Ciubcik** care a interpretat câteva cântece rusești.

Iată ce ne-a declarat dl. **Dumitru Nicoră**, primarul comunei Jijila: *Nu e prima dată când organizăm un asemenea moment. Din 1998, când a fost restaurat monumentul, am căutat să îl întreținem. Deși în comuna noastră nu avem nici un fel de minoritate națională, atunci când a trebuit să colaborăm, nu am avut nici un fel de probleme. Pot să vă spun că, față de alți ani, anul acesta participarea a fost mai numeroasă și în fiecare an este ceva nou, apare ceva în plus față de ceilalți ani. O*



„Ciubcik”

contribuție foarte mare îi revine CRLR prin reprezentanții săi și prin dl. deputat. Anul acesta a venit mai devreme și a pregătit acest moment cu mai multă atenție.

Apoi, toți cei prezenți au fost invitați în localitatea Sarichioi, pentru a se bucura de semnificația zilei de **12 iunie**. Și astfel, s-a format o coloană de mașini și, escortați de Poliția din Tulcea, (căreia îi mulțumim pentru sprijinul acordat) s-au îndreptat spre cea mai mare localitate cu populație compactă a rușilor lipoveni. Hazardul a confirmat zicala, conform căreia „cei din urmă vor fi cei dintâi”, zicală adaptată situației. Mă refer la faptul că ultima mașină din convoi, fiind un autobuz, nu a reușit să facă față cailor-putere ai mașinilor din față, dar, printr-un concurs de împrejurări, deși s-au rătăcit de coloana oficială, au ajuns înaintea tuturor și chiar i-au întâmpinat, alături de gazde, evident. Dar, să revenim la prezentarea evenimentelor, așa cum s-au desfășurat ele.

\*\*\*

Ziua de 12 iunie este o zi specială pentru toți rușii, indiferent unde s-ar afla. Este ziua când Rusia și-a proclamat independența. Acest moment a fost serbat și de rușii lipoveni din România printr-o manifestare de amploare desfășurată în localitatea Sarichioi, județul Tulcea, manifestare ce a urmat depunerilor de flori la monumentul de la Garvăn, așa cum este el cunoscut.

Acțiunea s-a bucurat de prezența unor importanți oaspeți, dintre care amintim: șeful secției consulare a Ambasadei Federației Ruse în România - dl. **Valeriu Marian**, viceconsulul F.R. de la Constanța - dl. **Evgheeni Bednev**, dl. **Miron Ignat** - președintele și deputatul CRLR, dl. **Valentin Platon** - subsecretar de stat la DRI. Toți au fost întâmpinați cu pâine și sare, cu flori și voie bună, cu urări, zâmbete și îmbrățișări. Toată suflarea localității era nerăbdătoare să își întâmpine oaspeții, care nu au fost puțini la număr.

În deschiderea programului artistic, dl. **Vasile Dolghin**, președintele comunității locale, a prezentat invitații și a mulțumit tuturor celor care au onorat auditoriul prin prezența lor. Apoi au urmat mulțumirile din partea primarului comunei, dl. **Mihail Sasna**, care a rostit câteva cuvinte cuprins de emoții, ca un elev scos pentru prima oară la tablă. Tot în deschidere a vorbit și dl. **Valeriu Marian**, mulțumind pentru invitație și subliniind semnificația zilei de 12 iunie pentru toți cei care au sufletul rus, amintind și de buna colaborare între CRLR și Ambasada Federației Ruse în România.

Bucuria sărbătorii a fost marcată de evoluția pe scenă a unor formații ale rușilor lipoveni din localitățile: Tulcea, Jurilovca, Sarichioi, București. Fiecare localitate s-a prezentat cu ceva aparte. De exemplu, Tulcea a prezentat un moment artistic cu cântecele interpretate de adulți, au urmat câteva dansuri susținute de elevi mai mari, iar cei mai mici, care de fiecare dată culeg cele mai multe aplauze, au prezentat o transpunere pe scenă a poveștii „Ridichea uriașă”. Ansamblul de la Jurilovca a impresionat prin spiritul de echipă și sincronizare a vocilor pe scenă, poate și ca urmare a faptului că în perioada sezonului estival ansamblul *Reabimushka* evoluează pe... plaja de la Portița, iar „antrenamentul”, repetițiile susținute au avut ca

rezultat o prezentare scenică deosebită, o sincronizare și o completare a vocilor.



Întâmpinarea oaspeților

Dar nici tinerii din București nu s-au lăsat mai prejos, mai ales că printre ei se afla și **Irina Frol**, actualul director executiv al CRLR, alături de fratele ei, **George** (cel care e „vinovat” de forma grafică a publicației noastre pe care tocmai o citiți), ambii originari din Sarichioi. Tinerețea și entuziasmul lor au devenit molipsitoare și întreaga sală a cântat alături de ei. Aplauzele aproape că nu mai conțineau atunci când ductul **Ștefan (Ruticov)** și **Irina (Frol)**, două voci deosebite, au cântat binecunoscuta melodie rusească „Kalinka”.

Evoluția ansamblurilor folclorice a fost încheiată de către formația gazdă, pe scenă urcând 3 generații: *Landâș*, *Nekrasoviț* și *Malăie Nekrasoviț*.



Patru generații din familia Alexandrei Fenoghen

Spectacolul a culminat cu evoluția formației *RAFMAN* din Năvodari, despre membrii căreia, 2 frați ruși lipoveni, ați putut citi în „Zorile” (12/2004 și 5/2005). După evoluția scenică, nu au mai conținut cu acordarea autografelor, fiind asaltați, mai ales de fanele lor.

Mulțumirile tuturor s-au îndreptat către gazde, în frunte cu președintele local dl. **Vasile Dolghin**, care s-a încumetat să organizeze o acțiune de o asemenea amploare.

## Lansare de carte

Și tot în cadrul acestei manifestări a avut loc un moment inedit pentru lumea rurală. A fost lansat volumul „*Jurnal de pelerin*”, semnat de **Alexandra Fenoghen**, originară și ea din Sarichioi, redactor la Radio România Internațional, Serviciul Rus. Volumul s-a născut ca urmare a însemnărilor din timpul expediției din august 2003 în patria istorică, în zonele Don și Kuban’. Lucrarea a văzut lumina

tiparului cu greu, așa cum cu trudă se naște orice carte. Dar aceste nemulțumiri pier și ne bucurăm atunci când auzim aprecierile deosebite venite la adresa autoarei și a conținutului cărții. Păcat că noi, rușii lipoveni, nu prea știm să ne apreciem valorile și așteptăm întâi o recunoaștere a acestora din partea altora.

Pe scenă au urcat toți membrii expediției, în frunte cu dl. V. Dolghin, conducătorul expediției, care a și rostit câteva cuvinte în legătură cu volumul apărut. Toți acești temerari au primit câte un exemplar al cărții, oferit chiar de autoare. În prezentarea propriei cărți, **Alexandra**, vizibil emoționată, a evocat momentele prin care a trecut în timpul expediției, precum și motivația editării propriilor însemnări din această călătorie. Și toate acestea, într-o

limbă rusă cursivă, încât ar invidia-o și vorbitorii nativi.

Apariția volumului vine ca un alt „dar” oferit Alexandrei din partea vieții, alături de un adevărat miracol – apariția primului copil, **Filip**. Îi dorim Alexandrei multă sănătate și putere de muncă, pentru a continua drumul cercetării, pentru ca viitoarele cărți semnate de ea să fie o mândrie și pentru fiul ei, care sperăm să îi urmeze exemplul, așa după cum și ea îi calcă pe urme tatălui său, dl. **Sevastian Fenoghen**, profesor de istorie și fost deputat CRLR. Ne mândrim că în comunitatea noastră există astfel de oameni, iar locuitorii din Sarichioi ar trebui să fie și mai mândri că aceștia s-au născut în acele locuri mirifice.

Iar dacă încă nu v-ați procurat cartea „*Jurnal de pelerin*”, nu ați vizitat localitatea Sarichioi și... nu l-ați cunoscut pe domnul Vasile Dolghin, ar fi cazul să recuperați și să încercați să atingeți măcar unul dintre cele trei obiective amintite. Merită!

A consemnat  
Zinaida FEDOT

# Открытое письмо Дорогой Вася,

Двенадцатого июня с.г., в Сарикее, уезда Тульча, я встретился с бывшим нашим товарищем по школе, **Ермиловым Акимом**. Сразу после рукопожатий и дружеских объятий он спросил меня о своём письме о тебе, рассказал много интересного о твоей жизни, взволновал меня до боли, вызвал у меня глубокое, искреннее уважение к твоей супруге за её заботу о тебе. Дай ей Бог крепкого здоровья, терпения и нежной любви!

В Сарикей я приехал по случаю празднования "Дня России", организованного местной общиной русских-липован при материальном содействии центрального руководства Общины и ряда спонсоров. По мимо того, что мне хотелось лично почувствовать праздник в большом коллективе людей, пережить вместе чувство гордости за историческую, довольно давнюю принадлежность к этому великому народу, к его культуре и духовности, были и побочные интересы. Успешная реализация главной цели позволяет мне заявить (может быть, лучше - сказать, - а то выходит слишком официально), что этот день оказался одним из самых счастливых в моей жизни последних лет.

Что касается побочных интересов: мне хотелось узнать мнение людей о „Семейной газете“, выпущенной тульчинской Общиной в честь Дня России, над которой работал и я, но где главная заслуга в её реализации принадлежит школьному инспектору **Виколу Николаю**, и которая, впервые, вышла „за границу“ нашего города. К сожалению, признаюсь - ни у кого я не услышал доброго слова, исключая **Акима**, который пообещал передать и тебе один экземпляр. Кто-то передал мне, что где-то, даже в высших кругах, доброжелательно выразились о нашей затее. И на то спасибо! Обещай - будешь и другие номера и их вышлю тебе обязательно.

Перелистывая сейчас „Семейную газету“, вижу после исторических сведений о России и „знаменитых личностей России“, в „Списке русских лауреатов Нобелевской премии“ на первом месте, за 1904 год - **Иван Петрович Павлов** и вот вспоминаю: на уроке по биологии, в заключении урока на тему „Условные и безусловные рефлексы“ ты очень вежливо поднял руку и заявил учительнице, что у тебя создан рефлекс, что у тебя уже начинают течь слюны, так как через две-три минуты должна начаться большая перемена и нам, как обычно, будут подавать утреннюю закуску. Сразу раздался мой заразительно-искренний смех - после которого весь класс

безбидно смеялся. Шутка была удачной, но наша учительница „не оценила её по достоинству“, жаловалась, что мы сорвали урок. На второй день в классной стенгазете появилась очень удачная карикатура (это я теперь говорю - удачная - но тогда мне было так больно и стыдно, как не дай Бог ещё) - ты - с твоей репликой, выходящей из огромного, на всё лицо рта, и я - со смеющимся - ха-ха-ха -ртом до ушей. И сколько мы искали автора рисунка! Я и теперь не знаю, кто он. А ты?

Напомню тебе, что в каждом номере нашего журнала мы выпускаем рубрику „Рюмочная“ (шутки, анекдоты, веселые истории). Юмор, хорошая безбидная шутка всегда бодрит человека, отбрасывает усталость, настраивает на доброе, поэтому мы её печатаем, обычно на последней странице. Шутку:

„Сын спрашивает у отца:  
- Папа! Правда, что сказки начинаются со слов: „Жили-



Выступление сарикейцев

были дед со старухой...“?

- Нет, сынок. Настоящие сказки начинаются со слов: „Если вы проголосуете за меня на выборах...“ - прими как шутку, а не как большую правду. Не теряй усилий найти исключений - не найдёшь!

Также я хотел убедиться в том, правы ли некоторые мои друзья и знакомые, твердившие мне, что, якобы, „выйдешь на пенсию - все забудут, пройдут и даже не узнают“. Я рад, Вася, что они не правы. Я очень счастлив, что они, вообще, не правы.

Со многими мы встречались на нормальных уровнях, так, как позволяют этикет и благовоспитанность.

Правда, был случай, что человек, который проходил около меня в этот день несколько раз (раньше он, казалось, с большим удовольствием отмечал моё присутствие) наткнувшись на меня,

неловко „извинился“ - мол не заметил меня до тех пор. Как и ему, мне тоже было очень неловко. Как видишь - это исключение, а исключение, как говорится, подтверждает правило. Признайся, опять мне повезло в этот праздничный день. Прошу тебя, поверь, что никто не забыт - только иногда нам это кажется!

Безусловно, главным моим большим желанием было присутствие на концерте русской песни и пляски. Торжественный вечер открыл, как и полагалось, г-н **Долгин Василий** - председатель ОРЛ Сарикей. Было всё: речи, песни, танцы, стихи. Обо всём этом, думаю будут много писать в газете „Зори“. Мне хочется поделиться с тобой моими мнениями, передать, по силе возможности, мои переживания, мои чувства. С большими эмоциями и волнением смотрел я на группу „паломников“, которая посетила в России места, где жила часть наших предков, ушедшая поневоле в наши края. Я читал с большим интересом серию материалов из очерка Дневник паломника, напечатанный в „Китеж-граде“, а теперь слушал выступление автора - **Александры Феноген** - которая говорила о своей книге, где описывает свои впечатления



изучению родного русского языка может пройти и через подготовку таких программ. Здесь были и детские песни, и драматическая постановка всем известной и любимой сказки „Дед и репка“, и прекрасная декламация стихотворения „Сиротка“, сделанная пятилетним **Иоаном Амлеевым**. Почему г-жа **Найман Наталия**, подготовившая номер, подобрала для Иванчика „Сиротку“ - не знаю. То ли она хотела отметить, что три столетия назад мы появились сиротами на румынской земле, то ли отблагодарить румынский народ, что „приютил и согрел“ нас, или более вероятно, подчеркнуть, выделить нашу русскую душу, которая всегда готова приютить и обогреть того, кто в этом нуждается. После этого выступила молодёжная группа, показавшая публике прекрасные русские танцы в постановке бывшего нашего товарища по школе - **Жоры Романа** - теперь известного балетмейстера в Румынии и за рубежом. Заключила нашу программу хоровая группа - как мы иногда в шутку называем - „бабушек и дедушек“ - под руководством нашего любимца аккордеониста **Егорова Алексея**. Да, три поколения, и все они стараются продемонстрировать нашу живучесть, живучесть нашего народного творчества, нашего духа. Выступали и хоровые ансамбли Журиловки и Сарикей, показав прекрасную гармонизацию голосов, а у Сарикей и постоянное стремление выдвигать старую русскую (казацкую) песню. Особое место в спектакле занял „Чубчик“ - представитель нашей студенческой молодёжи в Бухаресте. Он уже известен во всей стране и может представить русскую песню на любом фестивале или конкурсе у нас и за границей.

После спектакля был дружеский ужин и снова песни, пляски, шутки и задорные частушки. Было празднично, незабываемо. Сарикей был настоящим русским селом. Местная община русских-липован была на высоте. Много, много людей старалось, чтобы всё было хорошо, и это им удалось. События в Сарикее выдвинули ещё одного лидера **Василия Долгина**. Нам нужны, Вася, как больше ярких, выразительных, энергичных личностей, способных повести за собой коллективы людей.

Буду очень рад, если, прочитав моё письмо, ты почувствуешь атмосферу этого праздника, поймёшь мои чувства и переживания, узнаешь, как и чем я живу. Обещаю тебе,

об этой замечательной и исторически очень важной для нас, русских староверов, поездке. Огромное спасибо автору за эту работу. Я восхищаюсь тем, дорогой Вася, что у нас появилась замечательная молодёжь, в силах сделать очень многое для нас, для нашей истории, для нашего подтверждения. Это **Александра Феноген** и **Александр Ворона**, **Ксения Красовский** и **Филипп Ипатиов**, **Светлана Молдован (Маркелов)** и **Палагея Радион** и многие, многие другие.

После этого последовал концерт. Вёл его Василий Долгий. Спектакль начался детской группой маленьких *некрасовцев* из Сарикей. Их программа покорила зрителей. После них последовали наши - тульчинские, с разнообразной программой. Меня очень обрадовала детская группа (я их видел впервые), которая продемонстрировала, что путь к



**Filiala Botoșani a Comunității a avut onoarea și satisfacția de a găzdui în perioada 18-19 septembrie 2004 lucrările celei de-a VII-a conferințe Naționale a C.R.L.R. Aceasta a constituit un adevărat eveniment pentru urbea noastră, subliniat atât de oficialitățile locale, cât și de presa audio-vizuală. Ținem să mulțumim cu acest prilej prietenilor din celelalte comunități, veniți la Botoșani, pentru aprecierile lor generoase referitoare la efortul depus de localnici în organizarea conferinței. Îi asigurăm că și în viitor la Botoșani vor fi primiți întotdeauna cu drag și cu inima deschisă.**

Prezentarea unei comunități locale a rușilor lipoveni, fie chiar cea din **Botoșani**, nu încapă într-o pagină de ziar. Și asta nu numai pe motivul că istoria noastră are un suport doar oral și nu unul scris, păstrat în documente de arhivă. În toamna anului 1968, mândrețea noastră de biserică pravoslavnică, cea mai înaltă din Botoșani, ca să nu mai spun cât de frumoasă era (și mai este și acum, restaurată), a căzut pradă unui incendiu devastator care a distrus icoane, odoare bisericești și înscrisuri. La Arhivele Statului din Botoșani nu se află nimic scris despre comunitatea noastră, însă există doar presupuneri că, dacă ar fi pe undeva, asemenea documente s-ar găsi la Mitropolia noastră din Brăila. Ai noștri străbuni s-au așezat la marginea Botoșaniului, au fondat o comunitate solidară, dar închisă, centrată pe valorile noastre tradiționale - credința staroveră, familia, munca și respectul normelor statului nostru de adopție, România.

După 1989, se știe, s-au petrecut multe. Lipovenii și-au adus aminte că au fost și ei discriminați, că înalțul lor ierarh a fost închis la pușcărie de către mareșalul Ioan Antonescu pentru că a refuzat trecerea la calendarul pe stil nou. Îmi aduc aminte că pe acea vreme mama mea a venit într-o zi de la piață cumplit de amărâtă și i-a spus tatălui la masa de prânz: „*Ne vine rândul, au terminat cu evreii, acum îi termină pe țigani... După asta ne vine și nouă rândul, așa mi-a spus o doamnă plutonier (soție de, n.n.)*”. Duritatea răspunsului tatălui meu m-a lăsat cu limba în fața gurii: „*Malci, dura!*”. Explicația ce a urmat era aceea că noi ne-am născut aici și de aici nu mai avem unde să mergem.

La sediul nostru avem un panou cu numele lipovenilor din Botoșani care și-au dat viața în cele două războaie mondiale, luptând în armata română. Numele lor vor fi scrise pe o placă de marmură, pusă pe un obelisc sau poate chiar pe un monument. În trecut fie zis, în anul 1946, un anume maior Zimin din Armata Roșie i-a convocat pe lipovenii din Botoșani la o adunare pentru a le spune ce bine ar putea trăi dacă ar pleca în Rusia (case abandonate, pământ din belșug etc.). A fost ascultat cu atenție, dar nu a plecat nimeni din Botoșani.

La 18 februarie 1990 un comitet de inițiativă a purces la constituirea Comunității Rușilor Lipoveni din Botoșani, având imboldul grupului similar de la București. Efervescența socială și politică din acea perioadă a adunat laolaltă nume și voci care doreau să-și afirme identitatea etnică în contextul acelei largi deschideri către democrație și libertate.

La 25 februarie 1990, a avut loc adunarea generală de constituire a Comunității Lipovenilor din Botoșani și alegerea primului său comitet de conducere, avându-l ca președinte pe **Corneliu Finașcu**. Printre membrii

fondatori ai comunității s-au aflat atunci, printre mulți alții: **Paramanov Nechita, Condratov Andrei, Ilisei Daniel, Spătaru Eugen, Paramanov Andrei, Susoi Iacob, Condratov Fănel, Paramanov Ștefan, Condratov Leon, Lupu Vasile**. Dintre cei mulți de atunci unii s-au stins, unii s-au retras, alții au rămas să activeze în cadrul comunității noastre. Timp de peste 14 ani, președinte al comitetului de conducere a rămas **Corneliu Finașcu**, el renunțând la o nouă candidatură, acum un an de zile, din motive de sănătate. Este, cred, un record absolut de longevitate în funcția de președinte în cadrul C.R.L.R. Începuturile organizației noastre au fost încărcate de mult entuziasm și de multe așteptări. Mai târziu, entuziasmele au început să pâlcescă, iar așteptările să se retragă. Revoluția de la 1989 nu a făcut să curgă lapte și miere nici pentru români, nici pentru lipoveni și nici pentru alte etnii din România. Rămâne însă indiscutabil faptul că și la noi, la Botoșani, au rămas numeroși oameni atașați spiritului comunitar, integrării comunității noastre în societatea românească.

Actualul comitet de conducere (**Andrei Paramanov** - președinte, **Efim Nazarov, Elena Ivanov** și **Daniel Ihorov** - vicepreședinți, **Andrei Condratov** - secretar, **Silvia Ivanov** și **Ana Ihorov** - membri), ca și comitetele precedente, și-a propus să-i adune pe toți etnicii noștri în jurul unor preocupări comune, preocupări bine stabilite în cadrul Statului C.R.L.R. Mai înainte nu aveam sediu, eram împrăștiți prin oraș, mulți aveau slujbe cu



*Andreea Cristina, copilul care la cei șase ani împliniți vorbește foarte bine limba maternă. Nu sunt străini de această „ispravă” și bunicii ei - Iacob și Ștefania Susoi*

iarnă, mai precis a Pomului de Crăciun, a avut loc o adevărată sărbătoare populară, la începutul căreia **Ded Maroz** a împărțit daruri la peste 60 de copii ruși lipoveni.

Ansamblul nostru „Kanareika”, deși arată semne că are nevoie de întinerire, este activ și este gata să participe la orice manifestare culturală, regională ori națională. Avem o clasă de copii care învață limba maternă într-o școală de stat, cu profesor plătit de Inspectoratul Școlar Județean Botoșani. Cu toate că am fost neglijați de fosta con-



*Poftiți la noi! Avem legume proaspete, bune și ... ecologice*

ducere centrală în privința dotării cu mijloace moderne de instruire și comunicare (avem doar un calculator cu imprimantă în dotare și încă unul din sponsorizare), inițiem un curs de operare pe calculator. Copii și tineri interesați de așa ceva avem destui, dar cine să-i și pregătească? S-au găsit oameni de-ai noștri, care abia așteptau să le cerem așa ceva. Printre aceștia se numără: **Mihailov Vasile, Balanovici Radu, Ihorov Daniel**. Dar, unii cu informatica, alții cu religia. Ne mân-

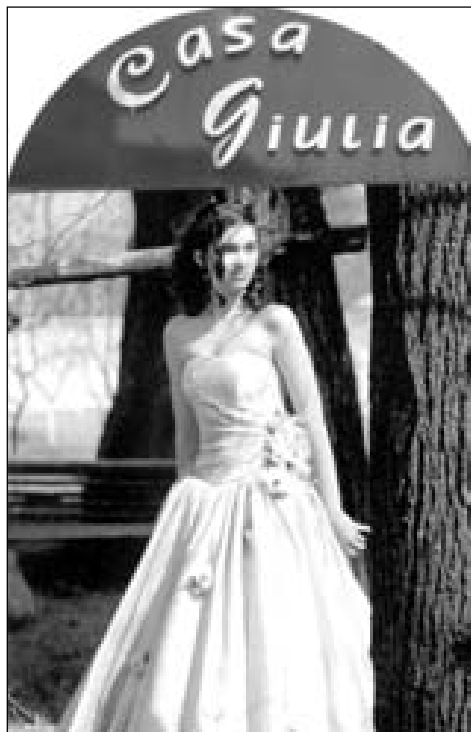
ducere centrală în privința dotării cu mijloace moderne de instruire și comunicare (avem doar un calculator cu imprimantă în dotare și încă unul din sponsorizare), inițiem un curs de operare pe calculator. Copii și tineri interesați de așa ceva avem destui, dar cine să-i și pregătească? S-au găsit oameni de-ai noștri, care abia așteptau să le cerem așa ceva. Printre aceștia se numără: **Mihailov Vasile, Balanovici Radu, Ihorov Daniel**. Dar, unii cu informatica, alții cu religia. Ne mân-

drim cu faptul că avem trei tineri care urmează Seminarul Teologic Ortodox de la Iași și vor să îmbrățișeze cariera de preoți, unul dintre ei, **Condratov Vladimir**, fiind chiar cel mai bun dintre toți colegii săi, clasându-se pe locul I la olimpiada de limba greacă de anul trecut.

Preocupările oamenilor noștri au cunoscut o evoluție firească în ultimii ani, iar imaginile stereotipe privind lipovenii din Botoșani sunt în schimbare. Bărbatul cu barbă și brațe mușchiuloase, „escavatorul cu barbă”, etnonim cândva generalizat și acceptat fără multă plăcere, aproape că nu mai există. Femeia lipovencească, care la piață umplea zilnic coșnița „doamnelor” cu legume și zarzavaturi, înclină balanța în sensul că și ea are dreptul să fie „doamnă”. Industrializarea din ultimele decenii i-a absorbit pe bărbați în diverse profesii, marile grădini ale lipovenilor înjumătățindu-se odată, apoi încă o dată... Lipovencele noastre trebuie acum să facă față concurenței suratelor lor din Tg. Frumos, care fac legumicultură după norme europene, cu venituri tot europene. Mă consolează, totuși, vorbele unui prieten de-al meu, colonel în rezervă, Luță pe nume, care, fiind trimis de nevastă la piață, se oprește la tarabă și întrebă: „Tiotca, ești din Botoșani?”. Dacă răspunsul este afirmativ, de acolo cumpără. Dar asta este doar o vorbă de șagă. Domnul colonel Luță pune aceeași întrebare când vine să cumpere de la **Natalia Ivanov**, ori de la **Ana Paramanov**, de la **Efrosinia Petrov**, de la **Elena Condratov** sau de la **Olga Pancrate**, ori de la alte lipovence care au ajuns la starea de a avea „firmă”.

Amintind de evoluția din anii din urmă, n-aș vrea să se creadă că ai noștri se ocupă exclusiv cu serviciile și legumicultura. Pot cita câteva nume de societăți comerciale care și-au croit drum sigur în economia noastră de piață, fără a avea nici un fel de inhibiții. **SC Vicol Ivanov SRL** este lider la produsele alimentare în Botoșani, societatea doamnei **Claudia Paramanov** este un adevărat holding comercial, casa de modă „Miss Giulia”, patroană doamna **Iulia Ivanov**, trimite produsele sale la târguri naționale și internaționale. Și lista nu se încheie numai cu aceste nume. Am uitat pe moment să mai adaug un nume, cel al lui **Paramanov Ștefan**, cel care are în funcție o baie rusească de i s-a dus vestea în oraș. Sunt acum trei asemenea băi în lipovenimea noastră, dar primul care a făcut o asemenea întreprindere în Botoșani a fost **Ihorov Paul**.

Nu-i de plâns starea celor maturi, care sunt în putere de muncă. Mai rău este cu tinerii, care încă nu și-au găsit rostul în viață. Vor să muncească, dar nu au unde. Este trist, jalnic aproape și inuman când auzi tineri discutând despre profesorii lor de liceu și notele primite la analiza matematică și fizică, când știi că nu au altă ocupație decât să ducă și să aducă de la piață cărucioarele cu marfa



Nadia, frumoasa lipoveancă, prezentatoare de modă la „Casa Miss Giulia“

„tradițională”. Unii au luat drumul Italiei ori cel al Spaniei... Desigur, sunt și alții, care au răzbătut în viață cât se poate de bine, și asta fiindcă au fost harnici și au învățat carte. Ei nu și-au ales ca model de viață „escavatorul cu barbă” tradițional (vai!) ori cultivatorul de legume, care a servit pieței nestatornice și impredictibile. **Iustin Balanovici** este ofițer de credite la cea mai mare bancă din Toronto (Canada), **Valentina Finașcu** este cercetător științific la un institut din Dusseldorf (Germania), **Cristina Susoi** este diplomat în dreptul internațional la Moscova (Rusia), **Ovidiu Pancrate** este inginer doctor în fizică moleculară la o universitate din Franța, **Livia Feodorov**, doctor în științe medicale în Anglia, și lista nu este închisă. Nu i-am amintit pe numeroșii licențiați care lucrează în Botoșani sau în alte părți ale țării. Nu ne rămâne decât să ne bucurăm pentru aceștia din urmă și să ne înțrimăm pentru ceilalți.

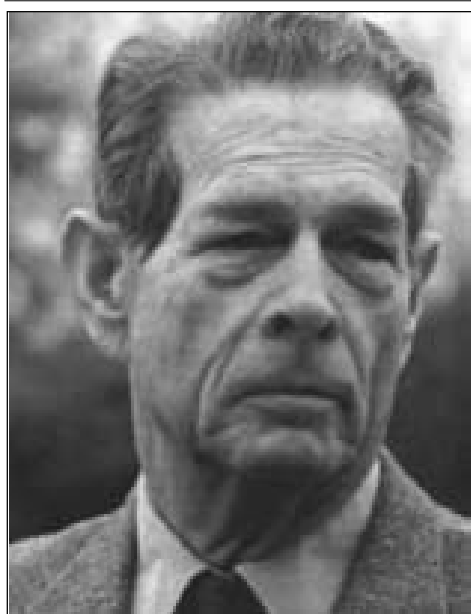
Mai înainte de a ne răspunde la



Corneliu și Andrei Grigoriu, tatăl și fiul, virtuosi violoniști de la Filarmonica de Stat Botoșani

întrebarea încotro navigăm cu *lotca*, trebuie să ne decidem dacă suntem hotărâți să mergem împreună și sub sigla C.R.L.R. Indiferentismul, neimplicarea în viața comunitară, disensiunile, interesele colaterale și orgoliile personale trebuie depășite, deși cunoaștem că ele nu au dispărut încă. La Botoșani noi ne propunem să ne adunăm iarăși laolaltă, așa cum au fost la începuturile vieții noastre aici. Nu ne putem reprimă însă un sentiment de frustrare, și anume acela pricinuit de faptul că la ultima Conferință Națională a C.R.L.R., ținută în vara anului trecut la Botoșani, comunitatea noastră nu a fost învrednicită, grație domnului președinte și deputat **Miron Ignat**, să aibă un reprezentant în Consiliul Director al C.R.L.R. Este dureros, și mai ales nedrept. Noi mai credem însă că trăim într-o lume perfectibilă.

Efim NAZAROV,  
vicepreședinte CRL-Botoșani



Interviu realizat de Viaceslav Samoșkin și publicat, în limba rusă, în săptămânalul „Moskovskie Novosti” din Rusia

**M**ajestatea Sa, Regele Mihai, l-a primit pe corespondentul *Moskovskie Novosti* din România la Palatul Elisabeta, reședința din București a Casei Regale, oferită de Guvernul român.

### Avere dispărută

- **Majestate, Regina Maria, bunica Domniei Voastre, a fost nepoata lui Aleksandr al II-lea. Ați simțit rădăcinile rusești?**

- Majoritatea caselor regale europene sunt unite între ele prin legături de rudenie. Nu pot spune că am simțit o legătură deosebită cu Casa Imperială a Rusiei, dar bunica mea a scris deseori despre Rusia, iar soarta tragică a familiei țariste a făcut-o să sufere mult. Să nu uităm că Nikolai al II-lea a fost aliatul nostru. Am crezut în sprijinul lui și am încredințat averea noastră - atât cea personală, cât și de stat, spre păstrare Rusiei. Toate acestea au dispărut fără urmă. Și mai țin foarte bine minte repulsia profundă a bunicii față de grozăviile stalinismului.

- **Ați avut ocazia să vizitați până acum Rusia?**

- O singură dată și numai până în Crimeea, în timpul războiului.

## Regele-Mihai: „Nu m-am considerat nici învins, nici învingător”

Mareșalul Antonescu m-a însărcinat să întreprind o inspecție a trupelor românești. Din considerente de principiu am refuzat însă să merg în Transnistria, unde se afla administrația românească. Nici eu, nici principalele partide nu au fost de acord cu participarea României la război dincolo de granițele Basarabiei. Antonescu avea însă alte înțelegeri cu Hitler.

### Independența României

- **În ce circumstanțe ați preluat conducerea complotului împotriva lui Antonescu? Care este, în general, importanța datei de 23 august 1944 în istorie?**

- Nu o dată am spus că actul de la 23 august a fost nu doar o schimbare a aliaților, de la Germania la coaliția anti-hitleristă. Pentru mine, a fost un act de factură morală. România nu dorea să fie parte a coaliției hitleriste. Ea a fost obligată, mai ales după Pactul Ribbentrop - Molotov. Iar tatăl meu (Carol al II-lea, înlăturat de la tron de mareșalul Antonescu la 6 septembrie 1940 - n. MN) până în ultima clipă a încercat să prevină atragerea României în război și chiar a încercat să încheie o alianță cu URSS. Actul de la 23 august a scurta războiul și a salvat multe vieți. Dar nu a salvat România de dictatura comunistă.

Principala mea grijă a fost să păstrez independența țării. Nu am cerut nici un fel de avantaje din partea aliaților, am cerut doar respect. Dar nu a fost să fie: Stalin a hotărât să impună României un guvern care-i era străin, iar țările occidentale nu au fost pregătite să prevină acest lucru. Conștiința mea este curată: am făcut tot ce am putut pentru a împiedica instaurarea dictaturii comuniste.

- **Ați fost unul dintre cei cinci străini care au primit Ordinul Victoriei, cea mai înaltă distincție sovietică. Au circulat zvonuri că ați vândut-o**

**familiei Rockefeller...**

- Întotdeauna am privit Ordinul Victoriei ca pe o recunoaștere a ceea ce a făcut România în numele coaliției anti-hitleriste. Am primit distincții înalte și de la alți aliați. Ordinul Victoriei l-am purtat mereu la manifestări oficiale legate de URSS, așa cum, de altfel, protocolul o cere. Și nu l-am vândut nimănui, este întreg-întreg și se păstrează în biroul meu de la Versoix.

- **Au existat numeroase speculații legate de averile scoase, se spune, de Majestatea Voastră după abdicare...**

- Una din invențiile regimului comunist se referea la evacuarea patrimoniului din țară. Realitatea este foarte simplă: o mare parte din proprietățile mele a fost furată de regimul comunist. România a devenit săracă nu pentru că bogățiile ei au fost duse peste hotare, ci pentru că au fost prost gospodărite. Mi s-a permis să-mi iau doar lucrurile personale.

### Condamnarea oficială a pactului

- **Păstrați vreo supărare pe Rusia, ca moștenitoare a URSS?**

- Nu am nici un fel de sentimente urâte față de Rusia de astăzi. Dar aș fi vrut ca ea să recunoască faptul că unele dintre acțiunile Uniunii Sovietice au fost deosebit de îngrozitoare pentru români. Și, firește, aș dori condamnarea oficială a pactului Ribbentrop - Molotov.

- **A existat posibilitatea restaurării monarhiei după căderea regimului Ceaușescu?**

- Am spus mereu că restaurarea monarhiei este problema românilor. Singurul lucru asupra căruia am insistat: ca această chestiune să fie dezbătută liber, fără condiții preliminare și fără falsificarea istoriei.

- **În ce constau, în opinia dumneavoastră, avantajele sistemului monarhic?**

- Monarhul este echidistant de partidele politice. Este arbitru în bătălia politică. Grijă lui cea mai mare sunt interesele naționale ale statului.

- **Cum apreciați colaborarea cu Rusia?**

- Nu există piedici pentru bunele relații. A trecut vremea împărțirii Europei pe sfere de influențe. Putem colabora, putem fi vecini buni, în pofida faptului că nu mai avem graniță comună și cu condiția să ne respectăm unii pe alții.

### Triumful istoriei

- **Ce faceți toată ziua? Vă scrieți memoriile?**

- Dimineața citesc presa, parcurg corespondența. Îmi scriu mii de români din toată lumea. Multe rugăminti, inclusiv ajutor material. Dar, din păcate, nu am asemenea posibilități. În privința memoriilor, în general, nu prea am înclinații spre scriere. Au ieșit câteva cărți cu amintiri, dar ele au fost scrise de ziariști.

- **Cum vă simțiți după prăbușirea comunismului și revenirea în țară - învins sau învingător?**

- Nu privesc istoria țării ca pe o bătălie personală, și, de aceea, nu m-am considerat niciodată nici învins, nici învingător. Cred că, într-un final, întreaga națiune română a ieșit învingătoare, după ce a fost înlăturată dictatura comunistă și și-a redobândit independența absolută. Când, după mulți ani de refugiu, m-am întors la Palatul Elisabeta, chiar în acea încăpăre unde am fost silit să abdic de la tron, am simțit triumful istoriei. Și mă aflu aici ca simbol, dacă vreți, al eliberării țării noastre de toate neazurile și relele care s-au abătut, cândva, asupra ei.

(Agenția „Rusia la zi” - 3 mai 2005)

# 85 лет со дня основания престижных русских издательств в Европе

Ангара НИРИ

Через каких-нибудь два десятилетия исполнится век со дня основания целого ряда европейских издательств, выпускавших книги преимущественно, а часто и только на русском языке. Поскольку издательское дело было (и есть) в этих странах предприятие частное, цензура чаще всего вообще никогда не существовала (Россия в этом смысле была печальным исключением), ничего особенного в появлении этих издательств никто не увидел. Время их создания – чаще всего, 1920 г. – было моментом начала 1-го этапа существования литературной русской диаспоры, когда немало писателей покинуло родную страну: либо с отходом разбитых белых армий, либо с выведением с территории России германских и французских войск. В Париже – столице российского зарубежья, а также в Берлине, ставшем центром литературного рассеяния, закипела бурная жизнь той ветви русской словесности, которую **Валентин Распутин** определит уже в нашем веке как „великолепное богатство литературы Русского зарубежья“, а в первом ряду его перечислит И. Шмелёва, И. Бунина, Б. Зайцева, А. Ремизова, И. Ильина, Г. Иванова (к этому списку Глеб Струве<sup>1</sup> причислит **Георгия Гребенщикова** (1882-1964) – лучшего беллетриста из старообрядцев<sup>2</sup>, и В. Набокова, ставшего классиком как русской, так и американской литературы.

В узком пространстве этой рубрики можно лишь упомянуть о некоторых из издательств, публиковавших тогда на родном языке, в том числе и произведения этих замечательных писателей. Прежде всего следует указать на издательство „Слово“, открытое в 1920 г. на капитал крупной немецкой фирмы Ульштейн, работающей и по сей день. В типографии этой фирмы был организован русский отдел под руководством известного деятеля кадетской (конституционно-демократической) партии, И.В. Гессена, который был одновременно издателем и редактором влиятельной эмигрантской газеты „Руль“. „Слово“ выпускало недорогие издания русской классики (4-х томное собрание сочинений М. Лермонтова, 10-томное – Н. Гоголя), а также наиболее известных и читаемых тогдашних прозаиков, например, М. Алданова („Заговор“, „Ключ“, „Современники“, „Бегство“, „Земля и люди“) и В. Набокова („Защита Лужина“). Здесь же выходили интересные поэтиче-

ские произведения, такие как сборник переводов К. Бальмонта „Из Мировой поэзии“, в предисловии к которому, датированному 1920 г., поэт провозгласил: „Жить в светлом воздухе Мировой Поэзии, значит – жить вдвойне и слышать в сердце крылатую птицу“. Это было и ещё одним подтверждением непрерывающейся связи русской литературы с лучшими образцами мировой поэзии, означенной автором с прописной буквы.

Издательство „Слово“, по видимому, работало до середины 30-х гг. прошлого века и было закрыто из-за прекращения финансирования со стороны фирмы Ульштейн и также из-за установления радикально новой – тоталитарной – политической системы в Германии.

Почти 20 лет функционировало издательство „Северные огни“ (1920-1939), организованное в Стокгольме и выпускавшее русскую классику и тогдашнюю литературу. Здесь увидели свет: „Горе от ума“ Грибоедова, чеховские „Избранные рассказы“, сб. Бальмонта „Гамаюн“, книга Тэффи „Так жили: Рассказы“ и т.д. Издательство часто выполняло заказы русских издательств из других стран. Последней его книгой стали „Солдатские сказки“ Саши Чёрного (1939).

В конце же 1920 г. группа крупных писателей, возглавляемая А.Н. Толстым, И.А. Буниным и А.И. Куприным, основала на паевых началах издательство „Русская земля“. Его целью была публикация произведений русских писателей эмиграции, в первую очередь – пайщиков. Оно работало всего год, выпустив 13 книг, среди которых „14 декабря“ Д. Мережковского, „Господин из Сан-Франциско“ и „Деревня“ И. Бунина, „Хромой барин“ А.Н. Толстого, „Попутчики“ Б. Зайцева. Перестало существовать, вероятно из-за отсутствия средств<sup>3</sup>.

Вслед за указанными выше были созданы издательства „Медный всадник“, организованное и возглавленное (1922, Берлин) С. Соколовым, бывшим владельцем знаменитого дореволюционного символистского издательства России „Гриф“; издательство „Мысль“ (Берлин, 1921), которым около 5 лет руководил С. Кучеров; издательство „Новая Русь“ (1921, Стокгольм), продержавшееся всего год, но успевшее выпустить знаменитую сказку П. Ершова „Конёк-Горбунок“. Любопытна деятельность издательства „Петрополис“: оно начало рабо-

тать в Петрограде ещё 1 января 1918 г. и активно функционировало с 1920 по 1924-ый. В 1922 г. открыло отделение в Берлине, которое просуществовало (с 1924 г. как самостоятельное) до конца 1930-х гг. Издательство специализировалось на выпуске книг из советской России, в первую очередь, тех произведений, которые там нельзя было опубликовать. В их числе были „Красное дерево“ Б. Пильняка и „Воображаемый собеседник“ О. Савича. „Петрополис“ издавал также сочинения русских писателей-эмигрантов, в основном, прозу: Собрание сочинений И. Бунина (1934-1935), „Генерал Бо“ и „Скиф“ Р. Гуля, „Повесть о пустяках“ Б. Темирязева (псевдоним известного художника Ю. Анненкова), „Книга о концах“ М.А. Осоргина, „Пещера“ М. Алданова, „Ведьма“ Н.А. Тэффи, „Чайковский“ Нины Берберовой.

Все указанные выше издательства заложили традицию издания в передовых странах мира книг на русском языке, прочно утвердившуюся в следующие годы. Так, в 1931 г. заявило о себе издательство „Парабола“, которое работало, видимо, до конца 30-х гг., имея два центра – в Париже и в Берлине – и выпустило 30 названий. Издавало произведения, преимущественно, молодых авторов русской диаспоры. Из „старших“ здесь были изданы „Дом в Пасси“ Б. Зайцева, „Тухачевский“ Р. Гуля, сборник „Портреты советских писателей“ М. Слонима. Издательство сотрудничало с журналом „Современные записки“, совместно с которым выпустило несколько сборников стихотворений молодых поэтов.

Традиция была возобновлена после второй мировой войны и продолжается в наши дни. Цитируемая здесь книга Глеба Струве о русской литературе зарубежья вышла первым изданием (1956) в широко известном Нью-Йоркском издательстве имени **Чехова**, а вторым – в парижском **YMCA-PRESS**. Эти и другие издательства успешно продолжают публикации на русском языке – полагаю, что не только из уважения к нему как к языку международному, но и отдавая должное носителю великой русской литературы. Играет роль и то, что на этом языке были сформулированы идеи православной духовности, которые в период господства атеизма в Советском Союзе, будучи в опале на родине, фиксировались европейскими издательствами, среди которых широкую известность приобрело брюссельское издательство

„Жизнь с Богом“. Оно опубликовало целую серию религиозных книг на русском языке, которые затем распространялись в России. Среди этих книг были и все работы о. Александра Меня, подписанные чаще всего псевдонимом *Боголюбов*.

## Община русских-липован

В Румынии, Община русских-липован (ОРЛР) с самого начала своего существования поставила перед собой как одну из важных целей публикацию книг на родном, русском языке, став таким образом выразителем упомянутой выше традиции в Румынии. Не случайно уже первая книга, изданная ОРЛР была на русском языке: это был сборник русских народных сказок под названием „Иван меньшей – разумной большой“, составленный безвременно почившим профессором, Андреем Ивановым (издательство **Арапат**, 1994). За ней последовали другие произведения, выходящие при финансовой поддержке ОРЛР в ряде румынских издательств (таких как **Критерион**, **Арапат**, **Китеж-град** и, начиная с прошлого года – **Бизантина**), публикующих книги на русском языке, а иногда и русско-румынские сборники поэзии, прозы, исторических и географических обзоров, а также различные книги справочного характера (из 35 книг, опубликованных с финансовой поддержкой ОРЛР в 1994-2005 гг., 21 том вышел в русской или русско-румынской версиях<sup>4</sup>. Начиная с мая 2005 г., ОРЛР имеет собственное издательство „CRLR“.

Немало выпущенных на русском языке работ, выходя за рамки проблематики собственно Общины русских-липован, освещали важные аспекты русской литературы, культуры или

1. См. „Русская литература в изгнании“, YMCA-PRESS, Париж, 1980, с.16-19.

2. См. о нём в книге „Русские писатели. Биографические эссе-1“, Editura Bizantină, Бухарест, [2004], с.142-146.

3. Сайт Хронос, Google, Internet.

4. Цифра дана по работе „Comunitatea rusilor lipoveni“, ghid de prezentare întocmit de Svetlana Moldovan (издательство АРАПАТ, Бухарест, 2004) с добавлением данных о последних публикациях. Отмечу, что и в этой книге существует большой раздел на русском языке (почти треть от полного текста); а второе – дополненное издание – предусматривается как двуязычное.

# Scrisori din Basarabia (I)

Ivan AKSAKOV

Chișinău, 27 decembrie 1848

Aș vrea să vă relatez în ordine întreaga călătorie. Am depănat-o, țin minte, până la Izmail, de unde v-am trimis scrisoarea. În Izmail am ajuns prin partea de jos, adică numai pe gheața feluritelor limanuri și brațe ale Dunării, astfel încât, în loc de 90 de verste, abia dacă am făcut ceva mai bine de 50. Izmailul e un oraș slăvit, înălțat, e drept, după plan; numai că această regularitate impresionează în mod plăcut ochii, oboșiți să tot vadă aspectul cu totul lipsit de sens al acelor orașe și sate, unde casele sunt împrăștiate care-ncotro, unde nu observi un principiu unitar, lipsite de străzi, și în care orice căsuță e absolut de sine stătătoare și nici măcar nu se aliniază celorlalte surate ale ei... Acest oraș, o repet, putea fi de un milion de ori mai bogat, dacă s-ar fi curățat câtuși de puțin calea navigabilă de pe brațul Izmail sau Chilia al Dunării, cel mai bun dintre toate: negustorimea din partea locului s-a oferit să facă această lucrare pe cheltuiala ei, solicitând doar un ajutor din visterie sub formă de împrumut, numai că s-a pornit un schimb de scrisori care nu s-a încheiat nici în momentul de față, iar treaba stă în loc. Se spune că Voronțov<sup>1</sup> se teme ca, prin asemenea lucrare, să nu aducă prejudicii comerțului Odesei și, în genere, întregii Crimeei, de care are grijă ca de-un bibelou, ca de copilul preferat... La Izmail, am făcut cunoștință cu șeful de poliție, locotenent-colonelul von Tschudi. Este de felul lui din Elveția, a slujit cândva (și-a început serviciul militar de la 10 ani) în armata lui Jerome Bonaparte<sup>2</sup>, împotriva noastră, iar din 1819 servește Rusia. Un om inteligent și cinstit, care se bucură de mare respect chiar și printre schismatici... Un mercenar onest, la care simțul datoriei, al obligativității ține locul imboldurilor înflăcărate, generate de dragostea față de pământul natal și de legătura sufletească cu acesta... Postul său, întotdeauna de vază, a căpătat în timpurile noastre o și mai mare importanță. Se poate spune că Izmailul este capitala Bugeacului.<sup>3</sup> În clipa când tătarii ce duceau o viață nomadă în stepele de aici au părăsit Bugeacul, iar ținutul s-a alipit nouă, zonele sale pustii s-au populat pe dată cu tot felul de ruși, proveniți din Turcia, cu fugari din Rusia, stabiliți aici pentru o viață sedentară, cu vagabonzi maloruși, ce aminteau de zaporojenii de dinainte. Aici aproape că nu veți întâlni moldoveni; veți vedea pretutindeni fețe inteligente, dârze, ținuta viguroasă a rușilor; pretutindeni veți putea auzi graiul curat rusesc. Numai nekrasoviștii, ce trăiesc în suburbiile Izmailului, depășesc 2 500 de suflete. În oraș, grecii asigură cea mai mare parte a comerțului și numai parțial, rușii, armenii și evreii. Rușii de aici, pot spune, sunt aproape cu toții staroveri, cu legături tainice cu Sarichioiul, Slava Rusă<sup>4</sup>, Jurilovca, Kamenka și cu alte sate rusești de dincolo de Dunăre, din Turcia, unde își pot exercita în mod liber profesiunea și

unde trăiește acum «noul cler», după cum zic ei. Am stat de vorbă pe șleau, deschis, cu unul din cei mai înțelepți bătrâni dintre nekrasoviști și acesta mi-a oferit câteva știri prețioase! Nekrasoviștii nu s-au turcit, chiar dacă limba și modul de trai al turcilor le sunt bine cunoscute. Cei a căror izolare se datorează doar convingerilor religioase, s-ar întoarce bucuroși în Rusia la cel mai mic semn de libertate în această privință; însă nu trebuie să-i amestecăm cu malorușii și cu alți fugari, cu cazacii ori cu zaporojenii care s-au stabilit în zonă. Cred, de asemenea, că, dacă aceste constrângeri religioase continuă, vor trece cu toții granița... Ar fi trebuit să rămân ceva mai mult în Bugeac și, dac-aș fi știut de dinainte ce însemnătate are această regiune, i-aș fi consacrat întregul timp pe care l-am pierdut în partea de sus a Basarabiei. Constrâns însă de ordinele oficiale, n-am putut rămâne mai multă vreme; era deja 21, iar de pe 24 nu mai puteam face revizie, pe deasupra, nu aveam nici cum să-mi dau seama cu cât timp va trebui să-mi prelungesc acolo șederea, de aceea marți seara am și pornit mai departe. Și încă două-trei cuvinte despre Izmail... Se spune că, pe timp de vară, clima de aici e nesănătoasă și că mulți suferă de friguri. Pădurile lipsesc, focul îl fac peste tot cu stuf; în genere, întreaga regiune e astfel, numai limanuri și stepe, terenuri care, din cauza insuficienței mâinii de lucru și a câștigului însemnat, datorat altor îndeletniciri, se lucrează puțin, cu excepția celor ce aparțin coloniștilor bulgari. În părțile locului, mult pământ a fost împărțit demnitarilor noștri; se pare că un anume Benkendorf<sup>5</sup> are aici mai bine de 30 de mii de desetine. Din acel moment, prețul pământului a crescut, iar aceste stepe nelucrate aduc un mare venit prin fân și prin pășunatul oilor Merinos. Chiar dacă acest teritoriu s-a populat în mod semnificativ după dobândirea lui, totuși, și acum poți parcurge 30-40 de verste fără să dai de vreun sat. Bugeacul are propriile lacuri sărate și viță-de-vie din cel mai bun soi însă aceasta din urmă se găsește înspre Akkerman. Izmailul dispune de o fortăreață, de un corp de generali, de o garnizoană ce numără acum până la nouă mii de oameni, de o flotă la Dunăre și de două «pensioane model». Marți am prânzit la von Tschudi. Soția acestuia, născută în Transilvania, mi-a relatat câteva știri, comunicate de peste munți de către maică-sa, despre brusca năvălire a maghiarilor, despre ororile săvârșite de aceștia, despre groaza locuitorilor, în fine, despre intrarea oștilor austriece și de apropierea celor rusești și otomane.<sup>6</sup> Toate acestea pot fi aflate și din ziare, însă informațiile transmise în acest mod sunt cu mult mai vii și, prin aceasta, mai perceptibile în liniștea și bunăstarea de aici, mai cu seamă pentru cei care au motive să fie îngrijorați de soarta rudelor de peste graniță...

Din Izmail la Chilia am mers de asemenea prin partea de jos a terenului și am câștigat astfel încă 40 de verste. Dacă aș fi respectat traseul poștei, aș fi ajuns la Bolgrad, o importantă colonie

În ordine strict cronologică, poetul, publicistul și criticul literar Ivan Aksakov (1823-1886) este al treilea scriitor rus, după I.P. Liprandi și N.I. Nadejdin, interesat de realitățile românești din Basarabia și Principate și, implicit, de ortodocșii de rit vechi refugiați pe aceste meleaguri. În calitate de funcționar cu însărcinări speciale pe lângă Ministerul de interne, el va descinde, către sfârșitul anului 1848, în părțile apusene ale Imperiului rus pentru a cerceta, cu acribia ce-i era caracteristică, oameni, locuri și moravuri.

Raportul oficial înaintat ministrului L.A. Perovski, *Însemnare despre schismaticii din Basarabia*, a fost publicat de revista *Russkii arhiv* în 1888.\*

Partea "neoficială" a concluziilor sale e cuprinsă într-o serie de scrisori trimise celor de acasă, în esență un jurnal de călătorie deosebit de valoros, atât prin bogăția de informații, cât și prin virtuțile literare ale textelor. Una din aceste ample epistole o oferim cititorilor în numărul de față al publicației.

\* Tradus de Pavel Tudose în numerele 7-8/ 2004 ale revistei *Kitej-grad*. A se vedea, de asemenea, studiul semnat de Gh. Barbă, *Rușii-lipoveni în corespondența lui I.S. Aksakov pe anul 1848*, în: *Prelegeri de literatură rusă și relații literare româno-ruse*, București, 1995. (L.I.)

bulgară, dar am renunțat pentru a spori viteza de deplasare. Cu toate acestea, prin câteva colonii de acest gen am trecut. Curățenia, ordinea, amenajarea, amplasarea corectă și, ce e mai important, bunăstarea, ba chiar belșugul, te impresionează fără să vrei. Bulgarii dispun de capitaluri uriașe. În acest an ei au donat mult guvernului, chiar ceva mai mult decât întreaga nobilime basarabeană. Unii afirmă, printre ei chiar oameni demni de încredere, că donațiile au fost făcute cu mult entuziasm; alții, mai sceptici, spun că șeful coloniei, cutreierând-o el însuși, i-a obligat să doneze. Cine poate ști!.. În ce mă privește, sunt gata, la o adică, să-mi imaginez și entuziasmul bulgarilor. Aici, Rusia apare în aureola ei oficială; aici, în Basarabia, nu pomeneste nimeni de Moscova, chiar au fost câțiva acolo, ci totul îi mână spre Petersburg, către care duce și șleaul, direct prin Bielorusia. Dar știți dv., oare, că aceste donații, a căror semnificație ne este nouă atât de bine cunoscută, aceste donații absurde și mârșave au avut un efect benefic peste graniță și, prezentate cumva în contextul unei porniri generale, a unei expresii de ansamblu a întregii Rusii, au produs uimire, au speriat, au semănat deznădejde printre cei ce nu ne doresc binele în Europa?

În Chilia am ajuns pe la miezul nopții și, cum nu doream să deranjez autoritățile locale cu repartizarea unei locuințe, am tras la un grec ce ținea han. Afară, un ger cumplit. Uitasem să vă spun, pare-mi-se, că, la două stații după Chișinău, am abandonat sania și am călătorit cu trăsura sau, cum o numesc aici, cu brișca... Fără să țin seama de vremea târzie, am cerut să se facă focul în sobă, căci în cameră era, ca de obicei, din cale-afară de frig... Chilia e și cetate, și orașel. Cetatea n-am vizitat-o, de aceea nu vă pot spune nimic despre ea, orașelul însă, întins pe vreo șapte verste, e mai păcătos decât oricare sat cât de cât mai răsărit. În piață, se înalță singuratecă o catedrală cu arhitectură formală, ridicată nu de mult, căreia îi ține tovărășie doar clădirea instituțiilor statului. Puțin a lipsit să nu îngheț cu totul în primărie și, în grabă, după ce-am alcătuit 3 sau 4 situații și am examinat în treacăt problemele, am pornit, refuzând ospitalitatea primarului, la vremea amiezii spre Vâlkov, aflat la vreo 40 de verste de Chilia...

Este unul din cele mai frumoase locuri ale Basarabiei... Acest sat, actualmente târg, se află la vreo 12 verste de mare, pe unul din estuarele Dunării. Vara se aude aici vuietul

mării. La 5 verste până să dai în Vâlkov se găsește Bazarciukul, o localitate cu precădere pescărească, în care există două case ale arendașului... Pământul care înconjoară Vâlkov e, în cea mai mare parte, nisipos; malurile Dunării sunt acoperite din abundență cu stuf. Așezarea există și pe timpul stăpânirii turcești. Locuitorii nu țin minte când anume s-au stabilit în părțile locului. Sunt cu toții 578 de suflete. Comunitatea se împarte în maloruși și velicoruși sau în ortodocși și ortodocși de rit vechi; sub numele de velicoruși sunt cunoscuți aici doar cei din urmă. Și unii și alții trăiesc în bună înțelegere, împărțind oarecum târgul, sub aspectul așezării lor, în două părți. Malorușii au o biserică ortodoxă, unde în fiecare duminică se oficiază slujbe; și velicorușii își au biserica lor, doar că e pustie; duminicile aprind și ei lumânările, lumea se adună, dar preotul lipsește și nu are cine să săvârșească Sfintele Taine... Malorușii, cu prilejul botezurilor, pun adesea la cale mici ospete, în perioada Cășlegilor răsună cântece vesele de nuntă; copiii velicorușilor hălăduiesc nebotezați, nu se aud cântece de nuntă, tinerii trăiesc fără să se cunune, cu sentimentul apăsător al situației lor; chiar dacă se și oficiază căsătorii, acestea se petrec departe de acoperișul părintesc, pe ascuns, noaptea...

Malorușii de aici nu-și rad bărbile, dar și-au păstrat, totuși, parțial graiul. Velicorușii vorbesc cea mai curată limbă rusă, pe care n-o întâlnești oriunde, nici măcar în jurul Moscovei. Ce fel de popor sunt acești velicoruși din Vâlkov? Sunt cu toții oameni de ispravă, toți au chipuri inteligente, dar, cu toate acestea, semețe, grave, triste; umblă în straie rusești, iar femeile (și ce femei frumoase!) în sarafane. Un singur lucru au împrumutat ei de la locuitorii de aici sau, mai bine spus, nu ei, ci soțiile lor: curățenia și ordinea în case; acestea din urmă, asemenea celor moldovenești, se fac din stuf și lut și se vâruiesc cu alb atât pe dinafară, cât și pe dinăuntru... În genere, se observă influența gustului femeilor din sud asupra celor din Vâlkov...

Când am ajuns în localitate, unde trebuia să inspectez primăria înființată cu vreo șapte ani în urmă, odată cu târgul, funcționarul de la poliție ce conducea așezarea și toate satele de sub administrația cancelariei orașenești a Izmailului, nu era, spre norocul meu, acasă, așa încât agentul mi-a rezervat o locuință în casa unui gospodar-schismatic. Datorită sărbătorii ce urma să vină, casa fusese aranjată și împodobită; totul era curat și îngrijit.

Ștergare frumoase au fost întinse pe pereți; pe cuptorul alb s-a trasat un chenar din lut brun... Stăpânul m-a întâmpinat cu smerenie, femeile, după cum se pare, fără prea mare plăcere. Dar, în scurtă vreme, întreaga lor nemulțumire s-a risipit... Am cerut permisiunea să fumez, gospodarul mi-a acordat-o, numai că n-am fumtat, ba chiar i-am interzis și lui Nichita<sup>7</sup> să fumeze și, în genere, în tot acest timp n-am tras decât o jumătate de țigară și aceea afară, în ger. Acest lucru a înduișat peste măsură inima staroverilor. Mi-au mulțumit apoi cu toții... Recunosc, mi-era atât de plăcut să văd ruși, încât mă aflam realmente în cea mai bună dispoziție sufletească. De îndată ce am sosit, m-am îndreptat fără zăbavă spre primăria situată într-o casă simplă, țărănească. În absența stăpânului de la slujbă, îndatoririle acestuia le îndeplinea primarul, un tânăr starover isteț și dibaci. A înțeles din primele cuvinte că are de-a face cu o persoană lipsită de formalism, pe deasupra și rus. L-am întrebat cu de-amănuntul și, se înțelege, cu o participare sinceră, despre felul în care trăiesc, despre relațiile lor, ca ortodocși de rit vechi, cu restul obștii, mi-am exprimat pe șleau dorința de a afla cât mai multe despre opiniile lor religioase. În scurt timp, întreaga cameră s-a umplut de schismatici. Înainte de orice, mi-au povestit despre situația lor, ceea ce mai târziu am putut să verific și pe bază de acte... Ceva mai înainte, satul acesta a fost extrem de bogat, altă îndeletnicire, afară de pescuit, nu aveau. De aceea și peștele era ieftin, și icrele costau vreo 40 de copeici (în asigurate) funtul. Apa este elementul lor. Pornesc cu bărcile pe mare pe orice vreme și sunt în stare să facă lucruri care unui matroz nici nu i-ar trece prin minte; gurile și brațele Dunării le sunt prea bine cunoscute, chiar și în campania turcă au transportat benevol cu bărcile piese de artilerie și au fost folosiți drept cei mai buni cârmaci pentru navigația pe fluviu... Oameni care au de-a face cu marea, cu această stihie liberă, de aceea și spiritul le este liber...

Sub stăpânire turcească, se achitau de dările față de noi într-un singur mod, prin pește, aveau preot și erau liberi. Bine le-a fost și-n primii ani de după alipire. Dările au crescut... N-avea a face!.. În cele din urmă le-au distrus bisericile, le-au luat clopotele. Mulți au fugit. Or, să fugi, nu e mare lucru! Pleci să pescuiești pe Insula Sf. Gheorghe, te-ai așezat în barcă, cine te mai ajunge pe mare? Apoi tragi spre malul turcesc, unde te așteaptă coreligionari de-ai tăi. În cele din urmă, pentru a pune capăt, Vâlkovul lor a fost dat în arendă (cu vreo opt ani în urmă); li s-a interzis să mai pescuiească altfel decât în folosul arendașului. S-au temut de revolte, revolte n-au fost, ci doar alte câteva plecări pe ascuns... Atunci, cu prilejul strămutării din Rusia în Basarabia a țărănilor statului, cei din Vâlkov au propus guvernului să le ia cele cinci mii de desetine de pământ care le aparțineau și pe care, ca pescari, nu-l lucrau în nici un fel, s-au rugat să fie trecuți în rândul micii burghezii, motivând că îndeletnicirea lor este pescuitul, crezând că, în felul acesta, vor determina conducerea să întărească pe numele lor această ocupație și să le dea înapoi apele. Pământul le-a fost luat, dar apele nu le-au fost restituite, au fost înregistrați în rândul micii burghezii, au înființat târgul și primăria... Atunci

Voronțov, care, trebuie să-i recunoaștem meritele, îi iubea și respecta pe vilkoveni și s-a luptat îndelung pentru ei cu Ministerul de Finanțe, a început din nou să se ocupe energetic de necazul lor. A scris că acești oameni sunt utili statului și importanți sub aspect politic, astfel încât, pe baza opiniei lui, Senatul a dispus să le fie înapoiate toate apele vecine târgului, la expirarea termenului contractual de arendare. Până la acea dată, Voronțov a obținut pentru ei, prin demersuri, dreptul de a pescui pe Insula Sf. Gheorghe, dincolo de zona de carantină. A expirat termenul contractului; Camera proprietăților statului, pe baza unor expresii ambigue din hotărârea Senatului, le-a delimitat în așa fel apele, încât gestul aducea mai degrabă a bătaie de joc. Le-a fost lăsată o asemenea porțiune de apă, Albia Gâștii<sup>8</sup>, unde în genere nu se prăsește peștele. Voronțov a fost chemat în Caucaz<sup>9</sup>, celelalte ape, inclusiv cele limitrofe Insulei Sf. Gheorghe, au fost date din nou în arendă, și cui anume, unui evreu, care le plătește câte 50 de copeici de argint pentru un pud de pește prins și recurge la tot felul de mici constrângeri... S-au adresat din nou lui Voronțov, care, din Caucaz, le-a răspuns în scris că este în continuare sincer preocupat de nevoile lor și e gata să facă demersuri, dar că, la început, i-a poruncit lui Feodorov<sup>10</sup> să aprofundeze cât mai bine această problemă... Numai că Feodorov se teme de Petersburg și, se pare, nu se hotărăște să sprijine acest demers... Cei din Vâlkov sunt într-o așteptare continuă, dar timpul trece, iar apa e tot în stăpânirea arendașului... Toți consideră că, la un nou refuz ferm din partea guvernului, sunt deciziți ca întreg satul, cu femei și copii, să pornească pe mare cu bărcile și, în văzul tuturor, și a slujbașului, și a străjerilor neputincioși de la graniță, să plutească departe de Rusia, spre alte țărături, străine, dar mult mai primitoare, să plutească pentru a intensifica schisma dincolo de graniță, pentru a mări acolo numărul exilaților de bunăvoie, al celor indignați de Rusia, pentru a oferi o nouă mărturie a dezbinării noastre lăuntrice, pentru a crea acolo o nouă putere, ostilă nouă... Cu toate acestea, se comportă deocamdată uimitor de bine. Nimeni nu iese în evidență nici prin caracterul turbulent, nici prin beție. Mi-a confirmat aceasta însuși comandantul local, om care, în genere, manifestă față de ei un dispreț total.

De la primărie, întors acasă, n-am rămas multă vreme singur. Curând, ei au venit din nou, iar cei ce n-au mai încăput în cameră, au rămas afară... I-am prevenit, totuși, că-i descos mai mult din proprie curiozitate, că nu sunt un slujbaș prea important, că nu le pot promite nimic, dar că, în ceea ce mă privește, sunt gata să raportez ministrului, dacă am prilejul, tot ceea ce-am văzut și auzit... „Firește, mi-au spus aceștia printre altele, n-am dori, cum s-a întâmplat cu câțiva dintre noi, să părăsim locurile unde au trăit și ne sunt îngropați părinții, cumva, la o adică, nu ne vine să ne lăsăm patria, și tot mai tragem nădejde...” Aceste fraze, neduse până la capăt, cu amenințarea înăbușită în ele, spuneau multe... „Dar ce, oameni buni, i-am întrebat brusc, îl recunoașteți voi pe arhierul din Juri-lovca?” – „Îl recunoaștem”, mi-au răspuns, tot pe neașteptate... În acel moment am început să discut cu ei despre noua ierarhie de peste graniță...

Erau la curent cu toate, până-n cele mai mici amănunte, totuși nu vorbeau cu plăcere despre acest lucru; de altminteri, trebuie spus și faptul că, de când nu mai pot pescui liber, au mai rar ocazia unor raporturi cu schismaticii de peste graniță. Observând că, într-o oarecare măsură, îi atac pe acești ierarhi de fabricație nouă, austro-iezuită<sup>11</sup>, au început să șovăie și să spună că unii o recunosc, iar alții nu... Discuția ne-a fost tulburată de stăpânul locului, funcționarul Kobzariov, căruia i s-a dat de știre despre venirea mea și care a considerat că e dator să mă și, poate, din curtoazie, să-mi țină în permanență companie în mijlocul „acestei gloate necioplite, care a interpretat prost bunăvoința mea”, cu atât mai mult, cu cât a văzut ce mulțime de oameni înconjoară casa... N-am putut să nu fiu uimit de blândețea staroverilor în relațiile cu acest funcționar, care el însuși se poartă cu ei grosolan, obraznic și-i jignește prin glume. „Ei bine, ia zi, nu-i așa că nu-i botezat?”, s-a adresat el râzând unei femei tinere, aflate aici cu copilul. „Mulțumim pentru alint”, i-a răspuns aceasta, depărtându-se de el. I-am făcut observația că asemenea glume nu sunt la locul lor, dar n-a înțeles și a căscat ochii la mine. Dobitocul! Ar fi intrat chiar în dispută cu schismaticii și, cu acest prilej, ar fi lansat asemenea neghiobii, încât mi s-ar fi făcut rușine<sup>12</sup>, dar ei au tăcut, și doar în rândurile din spate am zărit câteva zâmbete ironice. Dacă n-aș fi rămas mai mult la nivelul întrebărilor generale, cu însumi riscam să dau dovadă de ignoranță. N-am dorit să mai prelungesc discuția în prezența lui Kobzariov și, văzând că nu mă pot debarasa de el, că, dacă aș continua să insist cu întrebările n-aș face decât să trezesc bănuiele nepotrivite, atât din partea schismaticilor, cât și din cea a funcționarului, care nu înțelegea ce e cu acest chef al meu de a sta de vorbă cu oamenii, știind, în sfârșit, că o persoană singură, fără să se sfătuiască cu obștea, abia dacă se va hotărâ să-mi dezvăluie ceva în plus și că, a doua zi, în ajunul Crăciunului nu poți nicicum să faci revizie, am scurtat discuția și mi-am luat rămas-bun în mod amiabil... „Ei bine, le-am spus, se pare că suntem oameni de treabă, eu, cum singuri vedeți, am dat dovada celui mai sincer interes față de dv., mi-a făcut plăcere să stăm de vorbă, dar, de îndată ce plec, se va apuca, poate, stăpânul și stăpâna casei și dughcana s-o spele, și aerul să-l afume, ca după tătar; toate acestea sunt, la o adică, dureroase și triste!” – „Nu, s-au apucat ei să strige, să ne păzească Dumnezeu, așa ceva noi nu facem, așa ceva numai după evrei, după armeni...” – „Dar de ce după armeni?”, i-am întrebat. – „Se știe, mi-a răspuns unul din ei, armenii sunt un popor necurat”. „Armenii sunt mai răi decât păgânii, a intervenit altul... – Ei nu recunosc nici un sinod ecumenic...” La auzul unor asemenea lucruri, ce stârniseră un hohot sănătos din partea lui Kobzariov, m-am grăbit să plec, ca să nu-mi stric impresiile pe care mi le-au lăsat locuitorii din Vâlkov.

Da, am uitat să vă spun că arendașul a plătit anual visteriei pentru Vâlkov sau Vâlkovo ceva mai bine de 8 mii de arginți, iar pentru gurile Dunării, incluzând-o și pe cea a Vâlkovului, până în 20 de mii de arginți. Și această sumă infimă pentru visterie este prefe-

rată în dauna îmbogățirii locuitorilor înșiși!.. M-am gândit, de asemenea, să-mi cumpăr din Vâlkov icre proaspete. Mi-au spus că toată cantitatea de icre a fost deja trimisă de arendaș la Varșovia (locul obișnuit de desfăcere al ei în această regiune), dar că se vor strădui să-mi facă rost. Și, într-adevăr, vilkovenii mi-au adus un butoiăș de caviar de vreo 20 de funți, dar nu voiau să ia bani, propunându-mi-l ca din partea obștii însă, se înțelege, am insistat să primească banii și le-am plătit la preț adevărat, mai exact, la cel pe care ei înșiși mi l-au dezvăluit ceva mai înainte, când i-am întrebat cât costă diferite produse. Fiindcă tot veni vorba, icrele nu erau grozave.

Din Vâlkov am apucat-o pe la orele 7 ale serii pe drumul de țară, din dorința de a ieși la șleau poștei. Afară, un ger destul de cuminte, în ciuda cerului senin și plin de stele. La început, drumul o ținea „pe lângă Dunăre”, cum se exprimă ei, prin stufărișul înalt de un stâjen și jumătate. Dacă i-ar fi trecut cuiva prin cap să mă jefuiască, n-ar fi putut găsi un loc mai nimerit. În Jabrieni<sup>13</sup>, la vreo 15 verste de Vâlkov și 1 ½ de mare, un sat de schismatici și acesta, dar nu la fel de important, mi-am schimbat caii, am luat alții de la poșta zemstvei, mai exact din cei ai locuitorilor, și care, după ce-au galopat 35 de verste în 2 ½ ore, m-au depus în viteză, noaptea deja, la Tatar-Bunar, stație de poștă. La Jabrieni, în timp ce mi se schimbau caii, am intrat de asemenea în camera unui schismatic, stăpânul poștei zemstvei, care locuia într-o aripă separată. „Se poate fuma?”, am întrebat două babe ce intraseră în cameră în urma mea. „Afară se poate”, mi-au răspuns râzând, dar, când au văzut că într-adevăr am dat țigara de-o parte, au adăugat că glumesc, că respectiva cameră și așa e destinată drumetilor și că toți aceștia fumează. Se înțelege, am profitat de permisiune. Cârnații, umplutura preparată cu piper, ceapă și usturoi la Tatar-Bunar mi-au dat de înțeles că la stație trăiește un conțopist malorus și că toți se pregătesc de sărbătoare.

Dimineața am sosit la Akkerman. Orașelul, înconjurat de vii, se află pe malul estuarului Nistrului, mai exact, al gurii fluviului, care măsoară aici 9 verste lărgime. Suprafața netedă a gheții ce acoperă estuarul strălucește în soare. De cealaltă parte se vede Ovidiopolul, un orașel din gubernia Hersones. De aici și până la Odessa sunt cu totul 35 de verste, iar pe timp de vară, între Akkerman și Ovidiopol, circulă un vaporeș... În Akkerman găsești cea mai bună viță-de-vie din Basarabia; se află aici și ruinele unei fortărețe turcești. Cu toate că era ajunul Crăciunului, mi-am început lucrul, i-am chemat pe funcționari și, pe la ora 5 seara, fără să apuc să privesc frumosul orașel, am părăsit Akkermanul, unde nici nu aveam motive să rămân mai mult. De aici și până la Chișinău sunt 170 de verste, loc în care și doream să ajung la vremea liturghiei... La următoarea stație, Gura-Roșie, surugii m-au rugat să mai îngădui, întrucât în sfânta scară doreau să cinez laolaltă. Se înțelege, am fost de acord; au cinat și-au băut în cinstea serii sfinte, lucru care s-a prelungit peț de aproape o oră. La Bender, am schimbat caii, dar, în ciuda acestui fapt, n-am reușit să ajung la Chișinău la vremea liturghiei, ci către orele 12 și m-am gră-



Monumentul staroverilor din Vâlkovo

bit să vă dau de știre în ce mă privește. În timp ce treceam prin Chișinău, întâlneam la tot pasul funcționari în mundire, grăbindu-se cu felicitările, în vreme ce eu, din momentul în care am tras la vechea mea locuință, am rămas acasă întreaga zi, dorind să mă odihnesc. La poartă suna mereu clopotelul, anunțând noii sosiți și, într-adevăr, camerele vecine s-au umplut de glasurile puternice și îndrăznețe ale ofițerilor de husari și de artilerie, veniți din toate părțile pentru a se distra aici pe perioada sărbătorilor. Seara au apărut copiii ce-l colindau pe Hristos, au cântat câteva versuri, din care am reținut doar acestea:

*Orice copac înverzit / Culoare răspândește, / Copilul abia născut / Lumea o privește, iar apoi:*

*Stăpânului acestei case, / La mulți ani, la mulți ani etc.*

I-am petrecut cu mulțumirile care se cuvin și, în scurtă vreme, am auzit repetarea aceluiași cuvinte în camera vecină, apoi în următoarea, în a treia ș.a.m.d.

Astăzi am primit scrisoare dv., iar duminică pe 26, mi-au mai adus două: ultima dv. epistolă e din 17 decembrie. Vă mulțumesc, dv. și lui Konstantin<sup>14</sup>, pentru scrisori; ele n-au reușit să-mi alunge neliniștile cu privire la sosirea Kartășevilor.<sup>15</sup> Vă voi răspunde la epistole cu ocazia revederii.

A doua zi, adică duminică, am fost la liturghie la arhiepiscopul de aici, apoi am făcut cele câteva vizite, am trecut pe la mareșalul nobilimii, Donici, unde am văzut trei domnișoare moldovence, fiica sa și două nepoate, de altminteri nu prea frumoase. Le-a fost adusă, în prezența mea, poșta și, odată cu aceasta, trei noi ilustrații de modă, ceea ce le-a provocat o încântare ieșită din comun, exprimată într-o franceză cursivă.

Seara am fost la bal la Adunarea nobililor. Am sosit pe la 10, m-am retras către 12. M-am simțit acolo ca un oaspete străin la o străină sărbătoare!<sup>16</sup>

Puteai vedea o mulțime de domnișoare drăguțe, albastre, roz, verzi, albe, dar nici o frumusețe. Ieșea în evidență o grecoaică, dar nasul îi era disproporționat de mare. Toată această adunare se mișca cu o asemenea plăcere, că-ți era și drag să te uiți. Se înțelege, nu vedeai pe nimeni îmbrăcat în straie moldovenești; toți în haine de ultimă modă. Am încercat să-i disting pe cei care își desfășoară de multă vreme

activitatea în acest parchet, făcându-și, invariabil, apariția iarnă de iarnă; în timp ce cavalerii se schimbau în fiecare sezon hibernal, nu era totuși nici o domnișoară care să fi venit pentru întâia oară la bal. Dorindu-le să-și găsească cât mai grabnic soți, după ce-am terminat de citit ziarul, m-am întors acasă pe jos. Ce vreme ciudată e acum afară, senină, nu prea geroasă, noaptea cu lună.

A doua zi au venit din nou evreii, funcționari ai Dumei, a trebuit să mântui toate lucrurile începute, nu-mi vedeam capul de treburi; cu toate acestea, am reușit să trec seara pe la arhiepiscopul, cu care sunt bun prieten. În timpul liber, am citit catehismul evreiesc ce se predă în școli în limba germană. Aș fi vrut să surprind spiritul învățăturii lor, orientarea lor religioasă. Cărticica era editată în străinătate, iar editorul spunea în prefață că nu există nici un fel de îndatorire morală, prescrisă de Creștinism și de alte religii, care să nu fi fost prescrisă și de religia iudec. Și minciuna, desigur. Numai că problema nu stă în îndatoriri și prescrieri; important e spiritul în integritatea lui, măreț și pătruns de dragoste, importantă e învățătura, libertatea și puritatea lui. Legile lui Moise sunt mai prețioase decât bunăstarea materială, decât modul în care ți-ai aranjat existența pământească, ele au caracter național, sunt exclusive, nu propovăduiesc fericirea fiecărui suflet omenesc, într-un cuvânt, poartă pecetea caracterului istoric, ca un fenomen existent în timp, astfel încât Talmudul și rabinii de mai târziu au reușit să distrugă mult... Se înțelege că și catedralele noastre, cu așezămintele lor, sunt tot fenomene încadrabile în timp, numai că de aceea există Noul Testament, veșnic, atemporal!.. Polemizez adesea cu prietenii mei, evreii, dezvăluindu-le franc că aș fi împotriva emancipării depline a poporului lor. Unul dintre ei, cel mai simplu, ce poartă vechea lor îmbrăcăminte, fără școală, însă înțelept, un bătrân de 70 de ani, vine adesea pe la mine cu treburi de-ale Dumei. Nu rețin cu ce ocazie i-am citit un pasaj din apostolul Pavel (am cu mine o *Biblie* în limba rusă), iar el mi-a povestit următoarea anecdotă ce reflectă opinia oamenilor de rând cu privire la evrei.

Cu vreo 50 de ani în urmă, spuse el, mi-a fost dat să merg cu un țăran în căruța acestuia. Țăranul fusese cândva slugă la un diacon și, de aceea, se considera mai deștept decât alții. Ar fi

vrut să intre în discuții teologice cu mine, desigur, din dorința de a mă converti. Am încercat în fel și chip să-i dovedesc că se ostenește degeaba, că nu am chef de dispute și că ar fi bine să fie mulțumit cu credința sa, din moment ce i-a fost transmisă prin tradiție și prin exemplul tatălui său. Se făcuse deja târziu și ne-am apropiat în grabă de locul în care căruțașii<sup>17</sup> făceau popas peste noapte: au deschămat boii, au ațâțat focul și s-au întins pe lângă căruțe. Ne-am așezat și noi să ne petrecem noaptea și ne-am acuiat în preajma focului. Țăranul a dat să continue vorba întreruptă, cu i-am răspuns același lucru și am observat că un căruțaș bătrân, care stătea întins în apropiere, și-a ridicat capul alb. A ascultat îndelung cuvintele noastre și, în cele din urmă, i-a spus țăranului: „Evreul îți vorbește cu înțelepciune, vezi-ți de treaba ta, crezi în ceea ce crede poporul tău și a crezut tatăl tău și nu talmăci ceea ce nu înțelegi...” – „Ba nu, se apucă să strige țăranul, vreau să le dovedesc că mint, jidani afurisiți, că sunt niște câini, nu cred în Hristos”. Și a aruncat multe insulte la adresa noastră, căci se mâniase întrucâtva. Atunci bătrânul s-a ridicat încet, s-a apropiat de noi, s-a așezat la foc și i-a zis: „Eh, ești încă tânăr și prost, ia ascultă ce vreau să-ți povestesc:

Tata m-a însurat pe când eram de vreo 20 de ani, a împărțit ce avea și mi-a dat o pereche de boi, iar pentru soție, ca zestre, am luat o vacă. Doar un plug al meu nu aveam; aram pământul cu plugul altuia, iar pentru aceasta trebuia să lucrez la cel ce mi-l împrumuta. Mi-era greu; Dumnezeu a făcut ca pământul să rodească; m-am sfătuit cu femeia și am hotărât să trăim mai strâmtorat iarna și să adunăm bani. Și, chiar așa a fost, am adunat destui bani, încât, în anul următor, mi-am mai cumpărat o pereche de boi și, ceea ce mai înainte lucram cu o pereche în două zile, acum isprăveam într-o singură zi. Am trăit cu chibzuială și, în anul următor, mi-am cumpărat plugul meu, iar apoi și alte unelte necesare aratului. Am început să trăiesc în belșug; vaca mi-a dăruit o pereche de viței, din care urmau să crească tăurași pe cîste. Iată că, peste câțiva ani, în gospodăria mea erau deja șase boi și o vacă. Stau la un moment dat și mă gândesc: ar fi bine să prădesc niște oi; oile sunt de folos în gospodărie; lâna lor e la mare preț; așa că am prăsit și oi. Pe lângă oi, nu se poate fără capre, doar ele le poartă, lucru de asemenea bun și folositor... Am cumpărat capre. După aceea, s-a lipit de mine femeia și mi-a zis: cumpără porci; la casa omului porcul e bun și pentru slănină, și pentru carne, și pentru păr... Încetul cu încetul, după ce-am încropit bani, am prăsit și porci. Iată că, în gospodăria mea erau și oi, și vaci, și boi, și capre, și porci și, se înțelege, câini și pisici; și ele făpturi întru folosul omului. Dar, ia seama, încă nu era totul: mi-am cumpărat și găini... Ce mai gospodar e acela fără găini, darămite gospodină: numai un ou cât face! Am crescut și găște: femeia îmi spunea, și o făcea cu judecată, că nici pe găște nu le hrănești degeaba, îți mulțumesc cu pene, cu puf. Pentru a te deplasa repede nu se poate fără cai... și cai am prăsit... Ia, așadar, seama câte animale aveam în curte, în propria-mi gospodărie: tot felul de jivine cu folos pentru casă... Iată, așa e și Dumnezeu. Dumnezeu e un gospodar înțelept, veșnic. Gospodăria

lui e întreaga lume, pentru El lumea e mai mică decât curtea mea. La fel cum un bun gospodar are în ogradă tot felul de făpturi trebuincioase și de folos, așa și El, ca un gospodar pe cîste ce este, n-ar ține ceva ce nu-i trebuie. Iar ceea ce la mine sunt animalele domestice, la El sunt popoarele. Ei? Ia gândește! Pesemne că Domnului îi sunt necesare în gospodărie și evreii, și nemții, și rușii!..”

V-am redat această istorisire fără nici un fel de înflorituri, aproape cu cuvintele lui Kittis<sup>18</sup>, numai că povestirea lui era mai vie.

Nu știu, voi reuși oare să plec mâine (astăzi suntem în 28), de aceea, pentru orice eventualitate, vă scriu aceste rânduri, chiar dacă sub formă de jurnal. Încă nu mi-au sosit toate lucrurile din Odessa... Noul An mă va prinde pe drum. Mâine ar trebui să primesc din nou scrisori de la dv. Vom vedea cine va sosi mai repede, eu sau scrisorile... Încă 10 zile și, dă Dumnezeu, ne vom revedea. Vă las cu bine, la revedere. Deja e târziu... Ce e asta, totuși? Am umplut aproape 4 foi. Dea Domnul să vă găsească sănătoși!..

1. **Mihail Semionovici Voronțov** (1782-1856), conte, feldmareșal, om de stat, guvernator general al Basarabiei. Din 1844, guvernator general al Caucazului

2. **Jérôme Bonaparte** (1784-1860), frate mai mic al lui Napoleon I și rege al Westfaliei (1708-1813).

3. În prezent, reședință de județ.

4. În original, *Старая Слава*.

5. **Aleksandr Hristoforovici Benkendorf** (1783-1844), conte, general de cavalerie, din 1826 și până în anul morții șef al poliției.

6. Legate desigur de evenimentele Revoluției de la 1848.

7. Servitorul lui Ivan Aksakov.

8. În original, *Гусиный ерик*.

9. Pentru o nouă numire.

10. Generalul-locotenent **Pavel Ivanovici Feodorov** a fost numit guvernator al Basarabiei în locul contelui Voronțov.

11. Surprinde acest calificativ al lui Ivan Aksakov la adresa ierarhiei bisericești de la Fântâna Albă, în contextul unui discurs în genere moderat, adesea în dezacord cu optica oficială.

12. I. Aksakov a dezvoltat problema totalei ignoranțe a funcționarilor statului cu privire la ortodoxia de rit vechi în raportul *Despre schismaticii din Basarabia*, adresat ministrului de interne.

13. În original, *Жабруены*.

14. **Konstantin Sergheevici Aksakov** (1817-1860), fratele semnatarului scrisorii, renumit slavofil.

15. Este vorba despre **Nadejda Timofeevna Kartășevskaia** și de fiica acesteia, **Maria**, care trebuiau să se căsătorească la Moscova în decembrie 1848. Sora autorului scrisorii, **Vera Sergheevna**, era prietenă cu Maria Kartășevskaia.

16. Vers citat din memorie, dintr-o poezie a lui M.I. Lermontov.

17. Termenul *чумаки*, tradus de noi prin *căruțaș (cărăuș)*, desemna prestarii unei îndeletniciri odinioară foarte răspândite în părțile de sud ale Ucrainei. Carele mâinate de aceștia transportau grâu în Crimeea și pe Don, de unde aduceau pește și sare. Cei care au citit ampla năvelă cehoviană *Stepa* au putut afla mai multe despre modul de viață al acestor oameni aflați mereu pe drum.

18. Căruțaș din Basarabia.

Al dv.,  
I. Aksakov

Traducere și note de Leonte IVANOV

# PRINTEȘA CANTEMIR

## (Portret de epocă și corespondență inedită)

Așa este denumit volumul despre care semnalam, în nr. 2 al „Luceafărului” pe a.c., că se află în pregătire la Iași și pe care, în virtutea nu numai a preocupărilor în speță, îl așteptam cu un imens interes. Volumul, publicat la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și lansat în iunie a.c. la Târgul de carte Bookarest, din capitală (2005-06-08) este îngrijit de **Leonte Ivanov**, cunoscut cercetător în sfera literelor și cadru didactic universitar, autor al unei recente cărți de imagologie - *Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română (1840 - 1948)*, apreciată pentru rigoarea științifică și ținuta elevată a stilului.

### Subiect incitant de literatură

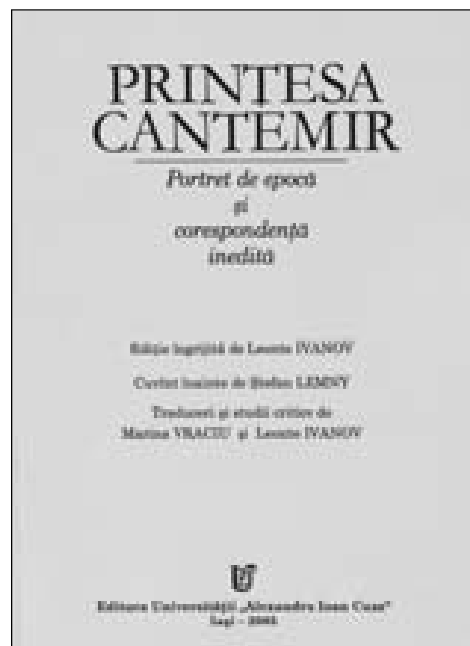
Meritul volumului *Prințesa Cantemir (Portret de epocă și corespondență inedită)* - ce a presupus o scrupuloasă cercetare textologică, un travaliu informațional exemplar și iscusință în arta traducerii - este punerea în circulație în spațiul nostru a unor surse „de primă mână”, de certă valoare istorico-literară (și nu numai), necunoscute la noi, privind destinul dramatic și enigmatic al prințesei **Maria Cantemir**, fiica cea mare a lui **Dimitrie Cantemir**.

Această ediție este de un neîndoios interes atât pentru specialiștii în domeniu, cât și pentru împătimitii de carte bună în general. Ea ne oferă două izvoare de date importante și de „amănunt” esențiale despre soarta tulburătoare a existenței unei figuri feminine, nelipsită și de o anumită aură de mister, ce și-a asumat total menirea de ocrotitoare în viața familiei Cantemireștilor (dar mai ales în cea a fratelui **Antioh**), fiind și o prezentă deloc de neglijat în epocă în anturajul curții imperiale rusești.

O bună parte a cărții ocupă studiul monografic *Prințesa Maria Cantemir* al lui **Leonid Nikolaevici Maikov**, publicat în câteva numere pe anul 1897 ale prestigioasei reviste „Russkaia starina”, fiind prima și unica scriere științifică de amploare cu privire la acest destin singular. Lucrarea aparținând unuia dintre reprezentanții elitei intelighenței ruse din secolul al XIX-lea (specialist în istoria literară, bibliograf, etnolog, membru al Academiei de Științe), a fost întocmită pe baza unei bogate și cuprinzătoare documentări din toate sursele posibile ale vremii: scrisori, jurnale, însemnări, memorii, mărturii, multiple materiale din arhivele Ministerului de Justiție, a Ministerului de Externe, documente din patrimoniul Arhivei de Stat ș.a. La aparatul critic, înzestrat cu numeroase trimiteri ale autorului, se adaugă un număr considerabil de note explicative aparținând traducătorilor români. În această monografie, alcătuită din patru părți, este prezentată pas cu pas tra-

iectoria existențială a Mariei Cantemir pe fundalul istoric al timpului, în ambianța raporturilor din cadrul familiei Cantemireștilor și, mai ales, prin evocarea detaliată a relației de caldă afecțiune și grijă tutelară reciprocă dintre Maria și Antioh. Latura ce dă substanță, culoare și atractivitate expozeului lui L.N. Maikov constă în citările multiplelor extrase de corespondență sau de alte materiale din fondurile arhivistice.

Prin multitudinea de fapte, mărturii și documente ale vremii, savantul rus schițează un strălucit portret al Mariei Cantemir, insistând mai ales asupra profilului intelectual al personalității sale. Sunt relevate înzestrarea „cu talent și inteligentă”, că „îi plăcea în mod deosebit să citească și se pricepea la cărți”, că „lecturile ei preferate erau dintre cele mai serioase, Sfânta Scriptură, Viețile Sfinților, compoziții pe teme istorice și științifice în general, dar și operele beletristice antice și moderne”, că știa „elina, italiana, latina... încât citea liber în oricare dintre ele”, că „stăpânea limba rusă destul de bine, dacă e să judecăm după proverbele rusești, strecurate în epistolele către fratele mai mic sau după foarte frumoasele scrisori trimise lui Biron (atotputernicul favorit al împărătesei Anna Ioannovna - G.B.) și altor persoane”, cunoscând „la perfecție arta exprimării în scris”, că epistolele ei „se remarcă prin chibzuință și structura armonioasă”, că „știe să găsească ușor expresia potrivită, să descrie o întâmplare, să redea vorbirea unei persoane sau o conversație, să citeze din Scriptură sau din folclor”, că „avea și cunoștințe de matematică, știa să deseneze și, după cum lesne ne putem închipui, făcea și muzică”, că „prin educația pe care o primise, prin puterea de judecată a minții, ocupa o poziție de frunte printre doamnele din Rusia vremii respective”.



„Istoria Cantemirilor - scria **George Călinescu** - are un aspect aventuros”. Numele Mariei Cantemir a fost legat un moment de inima marelui reformator al Rusiei moderne, **Petru**

**cel Mare**. L.N. Maikov prezintă episodul respectiv așa cum l-a perceput la timpul său.

„Fostul domn (Dimitrie Cantemir - n.n.) nutrea speranța că pasiunea țarului față de prințesă ar fi putut duce la desfacerea căsătoriei cu Ecaterina și la un nou mariaj, care să-l lege pe țar de vlăstarul cezarilor Bizanțului. În primăvara lui 1722, s-a aflat că prințesa este însărcinată; dacă ar fi dat naștere unui băiat... S-a întâmplat ceva pregătit cu mult timp înainte. Maria a avortat și se spune nu fără ajutorul lui Palikala, care era și medicul Curții; măsurile acestuia pentru a grăbi nașterea s-au luat la îndemnul lui P.A. Tolstoi, prietenul lui Dimitrie Cantemir. P.A. Tolstoi nu juca pentru întâia oară un rol dublu: în timp ce



facilita apropierea prințesei de Petru, a căutat să-i facă pe plac și Ecaterinei. Sărmana Maria a fost victima lui, o jucărie fragilă în mâinile aprige ale acestuia. Soția lui Petru era acum liniștită...”.

Nu este greu de presupus că studiul monografic *Prințesa Maria Cantemir* al lui L.N. Maikov cât și culegerea ce-i aparține - *Materiale pentru biografia pr. A.D. Cantemir* (apărută postum în 1903) - s-au numărat printre principalele surse documentare de inspirație întru conceperea unor asemenea opere din ultima perioadă, precum romanul *Fapta de eroism a lui Antioh Cantemir* (1988) de **A.V. Zapadov**, a piesei *Ultima iubire a lui Petru cel Mare (Epopoe în zece tablouri cu epilog)* (2003) de **Ion Druță**, sau fascinantul capitol final (*Ultima iubire*) din romanul *Serile cu Petru cel Mare* (2003) al lui **Daniil Granin**.

În virtutea celebrității pe plan european a Cantemireștilor, mai cu seamă a lui Dimitrie și a fiului său Antioh, nu putea să nu fi fost receptat într-un fel și în spațiul cultural românesc ecoul privind destinul ieșit din comun al prințesei Maria Cantemir. Nu avem cunoștință de vreo lucrare de cercetare în acest sens de la noi. Însă domeniul beletristicii de popularizare a timpu-

rilor apuse n-a ocolit acest incitant subiect. În 1933, **Constantin Gane** (1885-1962), istoric și romancier, autor de istorie romanțată, publică primul volum din *Trecute vieți de doamne și domnițe*, în care este cuprins și un capitol consacrat *Familiei lui Dimitrie Cantemir* și unde locul central îl deține prințesa Maria. „Domnul C. Gane - scria Nicolae Iorga în prefața cărții - cunoaște perfect baza documentară a icoanelor pe care cu meșteșug literar înfățișează publicului capabil de a ceti, în acest vârtej de nebunie și de înșelăciune, literatură bună. Talentul său învie figuri cari nu meritau să fie uitate”. În 1939, apare romanul *Maria Cantemir*, semnat de profesoara și publicista **Lucia Borș**, care - fructificând datele existente la noi în acea vreme - prezintă personajul principal în contextul larg al epocii și al ambiantei existențiale a familiei Cantemireștilor în întregul ei.

### Din moștenirea epistolară

Partea inedită, spectaculară și de o neprețuită valoare, după opinia noastră, a ediției îngrijite de **Leonte Ivanov**, este publicarea pentru prima dată în limba română a unui strălucit florilegiu epistolar, alcătuit din 33 de scrisori, conținând aproape în întregime, corespondența dintre Antioh și Maria Cantemir (20 de scrisori aparțin lui Antioh, 12 - Mariei, una - lui Constantin, fratele celor doi). Extrem de utile sunt notele lămuritoare (cu privire la unele expresii, nume, întâmplări, aluzii din textul epistolar) ce însoțesc fiecare scrisoare în parte. Epistolele în original au fost redactate la timpul lor în limbile italiană, neogreacă, franceză și rusă. Ele au fost reproduse pentru noi, fiind selectat doar schimbul epistolar dintre Maria și Antioh Cantemir, din ampla lucrare a lui **Ivan Ivanovici Șimko**, *Noi date cu privire la biografia prințului Antioh Dmitrievici Cantemir și a rudelor sale apropiate*, găzduită de publicația „Jurnal narodnogo prosveteniia”, în numerele pe aprilie și iunie 1891.

Prezenta ediție românească, așa cum menționează alcătuitoarea ei, nu epuizează întregul fond epistolar al celor doi frați, risipit prin arhivele Moscovei și ale Petersburgului. El nu este încă valorificat integral nici de partea rusă. Dar și ceea ce avem în momentul de față din corespondența dintre Maria și Antioh Cantemir ilustrează o revelatoare mărturie pentru cunoașterea trăirilor, gândurilor și sentimentelor împărtășite de cei doi descendenți ai lui Dimitrie Cantemir, scoțând mai viu în lumină și întregind atât portretele lor, cât și atmosfera și spiritul epocii în care au trăit.

Însemnările Mariei Cantemir transmit, laconic și deseori aluziv („Deșteptul înțelege și dintr-o jumătate de cuvânt” - nota ea într-o scrisoare),

frânturi de imagini ale moravurilor lumii rusești din acea frământată perioadă, ele având și menirea să potolească poetului ambasador dorul de țară, după care tânjea. „Dacă e să spun adevărul - îi scria Antioh din Paris sorei sale - îmi doresc din tot sufletul să mă întorc în țară”. Sau într-o altă scrisoare: „La drept vorbind, viața unui ambasador e și cea mai plăcută din câte pot fi duse, de aceea nici n-aș dori să renunț la ea, dacă n-ar exista năzuința de a mă vedea cu dv. și cu frații...” În tot ce întreprindea, în felul comportamentului său în orice împrejurare, în modul cum se exprima în scris în epistolele sale, transpare convingător integritatea și noblețea caracterului său. „Ar fi cu totul neplăcut - comunica el - să cer acum permisiunea de a-mi părăsi slujba: ar însemna că sunt nerecunoscător și lacom de câștig, două vicii de care mă feresc ca de ciură”.

Antioh își îndeplinea cu devotament misiunea de trimis al Rusiei. Clipele de răgaz le dedica preocupărilor sale literare, lecturii, meditațiilor, discuțiilor plăcute în anturajul prietenilor, diverselor întâlniri, dintre care nu toate și întotdeauna agreabile. El îi mărturisise Mariei: „știți și singură cât de mult mă plectisește jocul de cărți, pe

englezi pentru plăcerea lor pentru lectură. La noi, în schimb, nu e nici una, nici alta”.

Pentru prințesa Maria, corespondența cu fratele ei mai mic Antioh era se pare singura latură luminoasă după 1732, din momentul plecării poetului din țară. „Mă întristează doar gândul - îi scria în 1733 lui Antioh - că va trebui să trăiesc de una singură, lipsită de prezența dv., câtă vreme vă iubesc atât de mult”.

Și tot așa și în a l t e epistole ale ei. „Duc o viață tihnită și singuratică” - îi comunica în 1736, Celibatară, fidelă doar restabilirii armoniei între frați, dezbinați în privința moștenirii părintești, pe ca o bătea gândul să ia calca monahală, oprită fiind hotărât doar de intervenția epistolară a lui Antioh. „Vă rog stăruitor să nu-mi pomeniți de mănăstire - îi scria el - îi disprețuiesc prea mult pe purtătorii de rasă pentru ca să intrați într-un asemenea cin josnic, iar dacă împotriva voinței mele veți face acest lucru, nu vreau să vă mai văd în veci”.

Modernul Antioh respingea vechea Rusie, pe care a și blamat-o încă în prima sa satiră (*Împotriva celor ce hulesc știința*), scrisă la vârsta de 20 de ani. El iubea noua Rusie, cea a lui Petru cel Mare, pe care a slujit-o cu credință în calitatea sa de ambasador al ei în marile capitale europene. În timpul războiului austro-ruso-turc (1735 - 1739), când Rusia recucerește Azovul (pierdut în urma campaniei nereușite din 1711 de pe Prut), reînvie amintirea Moldovei strămoșilor în speranțele urmașilor domnitorului Dimitrie Cantemir. Mai cu seamă prințesa Maria caută să întrețină vic în Antioh această flăcără a nădejdlor lor. Cu o profundă emoție i se confesează ea fratelui său în scrisoarea din septembrie 1736: „Cine știe, poate ne va fi dat cândva să ne revedem patria de odinioară și să ne sfârșim în tihnă veacul, fiecare după cum îi este voia. Astfel, dacă dv. vă va fi dat să ajungeți prințul domnitor, va trebui să spuneți adio vieții singuratică de filosof”.

În afara faptului că schimbul epistolar dintre cei doi frați constituie un document important prin conținutul dens în idei și informații de epocă, el este interesant totodată și sub aspectul strict literar. Latură ce merită studiată aparte. Respectiva corespondență se încadrează ca formă de expresie în scrierea epistolară specifică veacului luminilor care, printre altele, se caracterizează prin l i m b a j u l povătuitor - didacticist. O demonstrează prezența formulărilor de factura etico-aforistică. La Maria, de pildă: „Trufia se observă mai bine decât alte particularități”; „Dea Dumnezeu să aibă și-n suflet ceea ce are pe limbă”; „Cine e dator trebuie să-și plătească datoria”; „Nu scuipa-n fântână, se poate să bei apă din ea” ș.a.

Sau la Antioh: „Cei absenți n-au niciodată dreptate”; „Dumnezeu nu îngăduie nimănui să-și câștige pâinea altfel decât prin sudoarea frunții”; „Lumea-i în așa fel alcătuită, că nicăieri nu poți găsi fericirea deplină”; „Nu există dorință umană pe care să n-o poți învinge, dacă acest lucru necesită rațiune” ș.a.

Volumul publicat de Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași este întregit în final cu două studii critice de substanță, aparținând **Marinei Vraciu** (*Un iatac pentru domniță: Maria Cantemir*) și lui **Leonte Ivanov** (*Pornind de la scrisori...*). Ele reprezintă comentariul analitic contemporan concludiv asupra celor puse acum la dispoziția

specialiștilor și publicului interesat de un asemenea subiect generos, ce completează cu aspecte semnificative destinele tulburătoare ale două personalități care au lăsat vizibile urme în spațiul cultural rusesc și românesc.

Trebuie adăugat că o bună parte din ceea ce a lăsat scris Antioh Cantemir nu este deocamdată cunoscut nici publicului românesc, nici celui rusesc. Timp de 12 ani, cât a fost ambasador la Londra și Paris, el a trimis la Petersburg sute și sute de rapoarte și depeșe cu privire la evenimentele din partea apuseană a Europei. Acest enorm volum de prețioase documente se află, probabil, în fondurile arhivei Ministerului de Externe (și nu numai) din Rusia. Abatele **Ottavio Gouasco**, prieten apropiat și întâiul biograf al lui Antioh Cantemir, afirma în studiul introductiv la prima ediție tipărită în 1749 la Londra (în limba franceză) a satirelor poetului: *Vreau să vorbesc despre scrisorile pe care le-a trimis la Curtea Rusiei, în legătură cu treburile și interesele principalelor Curți europene, care sunt toate bine scrise multe dintre ele adevărate capodopere* (sublinierea noastră - G.B.). Lucrarea abatelui O. Gouasco a fost tradusă în limba română de doctoranda **Raluca Rădulescu** (redactor la Radio - Cultural București), fiind pregătită pentru tipar.

În ceea ce privește cartea **Prințesa Cantemir (Portret de epocă și corespondență inedită)** - este cert că ea aduce o contribuție remarcabilă la cercetarea istoriei Cantemireștilor în general, dar în mod deosebit la cunoașterea - prin multe date relevante și necunoscute până acum - a destinului singular al prințesei **Maria Cantemir** și a vieții dramatice a poetului și ilustrului diplomat **Antioh Cantemir**. Este o carte - document. Terminând lectura ei - rămâi cu impresia că ai citit un tulburător roman.

Prof. univ. dr. Gheorghe BARBĂ,  
București



Dimitrie Cantemir

lângă aceasta sunt în continuare urmărit de nenoroc și nu câștig niciodată. Și totuși, sunt nevoit să merg; și apoi, câte alte lucruri pe lume nu suntem nevoiți să le facem împotriva voinței! Vă asigur că, printre asemenea lucruri, aș include și slujba de ambasador, fără să țin seama de toate laturile ei avantajoase și de toate onorurile”.

În 1736, fiind încă ambasador la Londra, Antioh vizitează pentru prima dată Parisul, ce nu i-a produs o bună impresie și pe care a împărtășit-o Mariei într-o scrisoare. „Mă miră faptul - îi răspundea prințesa fratelui - că orașul nu v-a plăcut; oare nu se explică aceasta prin faptul că francezii nu fac altceva decât să joace cărți? Nu v-aș sfătui să le urmați exemplul. Mai bine luați în mână o carte; îi laud pe

Domnul **Leonte Ivanov** inserează în studiul său un mesaj al lui **Antioh Cantemir**, în calitatea sa de ambasador, adresat împărătesei Annei Ioanovna.

Prin profunzimea judecăților, prin forma aleasă a expunerii, asemenea rapoarte au servit, ani mulți după stingerea ilustrului diplomat, drept model în inițierea aspiranților din cadrul Colegiului Afacerilor Externe al Rusiei.

Reproducem spre ilustrare textul mesajului respectiv.

„Maiestatea Sa, regele, după cum în repetate rânduri am avut cinstea să-i raportez Luminății Voastre Imperiale, este un monarh cu un caracter extrem de cinstit și cu o vădită statornicie a cuvântului, cu condiția să nu-l constrângă trebuința legilor din partea locului și, adesea, sfaturile miniștrilor care-i sunt potrivnici. Fiecare impulsivă a Maiestății Sale a fost cauza neînțelegerilor cu propriul fiu, care, la rândul său, comunică poate mai mult decât bine cu dușmanii Maiestății Sale și, câtă vreme regele nu va reuși să-și schimbe atitudinea în această privință, la puțină înțelegere ne putem aștepta între cei doi. Nu încapă îndoială că domni Walpole au în mâini întreaga putere a conducerii de aici. Fratele mai mare, Robert, e un om deosebit de bun și ascuțit la minte și, prin autoritatea pe care o are în Parlament, se vede că e deosebit de priceput în treburile interne, or, cunoscând la perfecție înclinațiile poporului său, îl poartă așa cum vrea, folosind îndeosebi frâul de aur. Cât despre problemele externe, după cum recunosc toți, nu are prea multe cunoștințe și de aceea îl ține la mare cinste pe fratele său (Horatio, n.n.), căci își dă seama că numeroasele ambasade în care acesta a lucrat i-au oferit prilejul să devină iscusit în acest domeniu. Amândoi frații, din teama de războiul ce l-ar pricinui numeroșii lor neprieteni sau de a împărți puterea ce o au în mai multe mâini, iubesc pacea și de aceea sunt mai dispuși să piardă multiplele avantaje, decât să atragă asupra lor vreo altă primejdie; prin urmare, cât vor conduce ei, e puțin probabil să pornească de aici vreo acțiune îndrăznească...”

# VACANȚĂ LA MARE

Svetlana MOLDOVAN

Soare, nisip amestecat cu multe scoici aduse de apa mării pe plaja plină de pescăruși, care păreau a fi „prieteni” cu copiii în special, o furtună pe mare cu ploaie torențială de curgea și în paturi la etajele superioare ale clădirilor, suveniruri la orice pas, concursuri de tot felul, un spectacol antrenant de închidere, o atmosferă de vacanță... Cam așa am putea descrie în câteva cuvinte sejurul celor 40 de elevi ruși lipoveni în tabăra școlară de la Năvodari, județul Constanța, din perioada 14-21 iulie a.c., organizată de CRLR.

Elevii (din localitățile Manolea, Fălticeni, Rădăuți, Lipoveni, Climăuți, Suceava, Roman, Brătești, Focuri, Târgu Frumos, Iași, Botoșani, Piatra Neamț, Brăila și București) au fost însoțiți, apoi supravegheați, de profesorii **Palaghia** și **Radion Ivan** din Fălticeni, jud. Suceava, **Maria Milea** din Brăila și **Vasile Ciubatura** din Lipoveni, jud. Suceava.

## PAȘI DE DANS

O prezență deosebită în mijlocul copiilor, bine gândită de principalii organizatori ai taberei: președintele și deputatul CRLR **Miron Ignat** și directorul executiv **Irina Frol**, a fost cea a **Violetei Captari**. Profesoară de coregrafie și maestru de balet, Violeta Captari a absolvit în anul 1997 Institutul de Stat al Artelor din Chișinău (Republica Moldova), secția muzical-pedagogică, specializarea coregrafie, de câțiva ani fiind stabilită cu familia în București. Cititorilor publicației noastre le este cunoscută din



materialele despre diverse manifestări la care a participat și ansamblul folcloric „Ciubcik” al tinerilor din București, ea asigurând coregrafia ansamblului. În tabăra de la Năvodari, Violeta Captari i-a inițiat pe elevii ruși lipoveni în arta dansului. I-a învățat mai mulți pași de dans rusec, o adaptare pentru copii a unui dans pe melodia cântecului „Derevnia, derevnia, cetyre dvora”. Deși numărul elevilor doritori să danseze era destul de mare (fiind astfel împărțiți în două grupe) și perioada prea scurtă pentru pregătire, Violeta Captari a reușit să prezinte cu copiii la festivitatea de închidere a taberei un spectacol care a încântat auditoriul. Profesionalismul unora trebuie valorificat la nivel central, Comunitatea având încă multe ansambluri folclorice care ar avea nevoie și de specialiști.

## ÎN CĂUTAREA TALENTULUI

Ne-a surprins în mod plăcut și faptul că **Bucur Crăciun** (foto), profesor de arhitectură din anul 1999 la Catedra Studiul Formei a Universității de Arhitectură „Ion Mincu” din capitală, din proprie inițiativă și cu acordul președintelui CRLR, a sosit la Năvodari pentru a descoperi tineri ruși lipoveni talentați la desen. „Doresc să găsec copii pe care să-i ajut să devină arhitecți, copii care să înțeleagă ce înseamnă frumusețea rusească – ne-a declarat profesorul Bucur Crăciun. După selecția făcută în tabără, voi lucra cu elevii în continuare. Lunar, ei vor trebui să trimită la CRLR câte 3 desene pe anumite teme. Le voi returna desenele după ce le voi corecta, cu toate însemnările mele. Vor fi desene de observație, în care realitatea să fie surprinsă cu abilitate”. Întrebat de ce a ales să lucreze cu rușii lipoveni, dl. Crăciun a adăugat: „pentru că sunt prieten cu Dostoievski și Gogol și sunt apropiat de duhul rus. Sunt de aceeași părere cu Dostoievski, care spunea că va veni vremea când Rusia își va spune cuvântul”.

## SEMNAL DE ALARMĂ

Exact în aceeași perioadă, în tabăra de la Năvodari a fost cazat și un grup de 30 de copii ruși din Moscova. Am sperat să fie un prilej pentru elevii noștri de a-și exersa și îmbogăți cunoștințele de limbă maternă, acumulate la școală sau în familie. Dar... stupoare, copiii conversau în limba engleză!

„Ne e mai simplu în engleză. Nu înțelegem toate cuvintele în rusă, iar noi folosim foarte multe cuvinte românești, care nu sunt pe înțelesul rușilor” - ne-a declarat un elev din Brătești, județul Iași.

Este un semnal de alarmă pentru CRLR, menirea căreia, conform Statutului, este și de a



Mă aflu în tabăra copiilor Comunității Rușilor Lipoveni din România, în Năvodari, jud. Constanța. Voiesc să caut și să aflu câțiva copii talentați la desen pentru a umple, cu ajutorul lui Dumnezeu, o mare lipsă, o nevoie atât de ecranată de grijile lumești ale ceasului, de presiunea acestor griji. Este vorba de arhitectii pe care această comunitate ar trebui să-i ridice dinăuntrul său, suflete în care să rezoneze orice adiere a duhului rus, conștiințe exemplare în care valorile propriului popor au consistența sferică, integrală; adică aceia care au fost dăruțiți cu talent, dar care și percep, prin mecanismele străvezii ale intuiției, esența frumuseții ruse, esența formelor care sintetizează frumosul înduhovnicit, forme care vin din adâncimea înțeleșurilor sădite de Dumnezeu și care forme sunt și sediul intrinsec al acestora.

## Arhitectura rușilor din România, încotro?

I-am văzut pe acești copii ai comunității ruse întâlnindu-se pe plajă cu copii veniți în tabără din Moscova; rușii lipoveni vorbeau cu moscoviții în engleză, căci se sfiau cu rusa lor neadusă la zi, lipsită de „jargonul tineresc” de ultima oră, de fluenta aceea recentă și impetuoasă. Oare această sfială apăruse ca un reflex al fricii de un destin potrivnic, de implacabilul terorii istoriei? Dar, pe de altă parte, mă miram și de faptul că rușii lipoveni vorbeau între ei românește; și m-am întrebat imediat dacă vorbesc rusește măcar cu părinții lor, acasă, nu aici, în sălașul demarcat al familiei. Și i-am întrebat pe acești copii și ei mi-au răspuns cu sinceritatea aceea care le este și legitimare: nu, și cu părinții vorbesc aproape numai românește. Vai, mi-am zis, chiar că e ceas târziu, chiar că trebuie, este imperioasă o recuperare majoră, o reînnoire definitivă în matricea ființială, rusească.

La prima oră de „desen de observație” le-am vorbit fără ocoliș: aveți o șansă imposibil de cântărit, șansa de a vă întoarce cu grăbire, pe firul apei, la IZVORUL a toate, la primordiile divine; uitați-vă și deslușiți, că în vâltoarea acestui pământ nesătul de haos, voi, prin pronic, aveți siguranța regăsirii izvorului, a începutului întemeierii voastre, prin liturghia în slavona veche. Căci ea va da înțeleșurile depline și vă poate da și putere să câștigați dreapta socotință; fiindcă acolo cuvântul lui Hristos este neschimbat, neadus la zi, nestricat astfel de careva care crede că, pasămite, acest cuvânt se mai și învechește, că mai și pierde din acoperire, că deci, oamenii nu mai au dispoziție și vreme să-și coboare mintea în inimă și astfel să poată traduce cele ce doar par intraductibile în acea slavona liturghisitoare; căci inima este adânc osârduitoare și înțelegătoare, în ea sălășluiesc înțeleșurile cugetelor curate (prin marea Sa milă și dragoste, Hristos păstrează aceste înțeleșuri doar în această cetate a slavonei vechi și în ea îi primește pe cei însetați, pe cei necaldiceți, pe cei ce nu prisosesc în osanza deșertăciunilor).

Le-am vorbit apoi și despre Dostoievski și Pușkin, despre cuvântarea lui Dostoievski din 8 iunie 1880, la Moscova, cuvântarea sa despre Pușkin. Și le-am arătat că acolo



Dostoievski a vorbit clar despre acel cuvânt din urmă al lui Hristos ce se va auzi în vremurile de la sfârșit și care va veni prin duhul rus, prin asumarea universală de către acesta a tuturor nădejzilor omenirii. Le-am amintit ce a spus Dostoievski despre limba rusă, ca IZVOR, ca măsură din adâncuri; căci limba, ca fapt al persoanei, se înscrie și în coordonatele timpului și spațiului, dar are capăt în lucrarea divină, în suprafiresc. Irosirea timpului este măsurată mai ales prin irosirea iluminării, iar consecințele pot deveni mai mult decât primejdioase (povestea lui Vlas, amintită atât de profund de Dostoievski în „Jurnalul de scriitor”). Iluminarea este coparticipare, este ieșirea în întâmpinarea proniei; ea nu are nevoie de nici o catehizare liberal-savantă, ea se poate dobândi de către acești copii prin urcarea pe firul apei în corabia slavonei vechi, liturghisitoare, așa cum au făcut sfinții ortodoxiei ruse; până la izvorul matriceal pus de Dumnezeu la temelie ființei poporului ortodox din care provin și ei. Căci dintre ei, cei ce vor încerca să dobândească puterea de a da forme rusești într-o viitoare arhitectură, acestora li se va cere de Cel ce dă să ridice fiecare, în suflet, întâi acea construcție mântuitoare, acea arhitectură a evangheliilor, plină de frumusețea care înveșnicește, ca un cer ce acoperă limba rusă de la un capăt al ei la celălalt; și de vor fi surzi la această chemare, cumva vor putea deveni arhitecți, însă vor lăsa în lume o arhitectură care neagă sensul vieții, care doar rățăcește și amăgește, arhitectura capriciului în imperiul viciului, cea din stânga și din dreapta ochilor noștri, cea care, deși are

întreprindere îi unește pe oameni în solidaritatea cea mai deplină, niciodată disjunctă (precum este solidaritatea de interese); aceasta tocmai prin faptul că unitatea ei de măsură, fiind măsura cea din adâncuri a întregurilor organice puse de Dumnezeu la temelie neamurilor, nu este folosul imediat, ci ea îi împinge pe oameni în viitor, spre țeluri eterne, spre bucuria învierii; și, ca și în arhitectura materială, și aici, în cea a sufletului, transplantarea mecanică a formelor, este mai mult decât



dezastruoasă; căci întotdeauna formele degradate se insinuează și sunt efectele abandonului de la trezvie.

Singura arhitectură sufletească care a unit oamenii într-o frățietate general-umană, cu o unitate a frumuseții de neînchipuit, care a edificat o nouă și

dogmatic) se plimbă într-o inconștientă fără rost corabiile hedonice, pline cu oamenii plăcerilor, convinși că ignorarea acelor adâncuri ființiale nu-i va cauza niciodată beției dinamismului ei haotic (cu „religiozitatea” ei, exclusiv machiavelică).

Și le-am adăugat acestor copii cu ochi înțelegători, că doar prin conștiința legăturii divine din adâncimea întemeierii lor rusești vor putea ei ridica arhitectura izbăvitoare, descărcând în deschisul lumii frumuseții invulne-

artistică, din tratate de biologie și zoologie, din albume de artă și arhitectură, după puterea fiecăruia. Apoi, la vară, ne vom reîntâlni într-o altă tabără.

Și vor vedea cândva, că adevăratul creator, autenticul creator, este cel care are conștiința că în el a turnat Dumnezeu aur lămurit de un foc tainic, el fiind doar vas gol și însetat de frumusețea care înveșnicește. Doar frumusețea cea adevărată. Îl afirmă pe Dumnezeu în orice zidire, floare sau stea. Iar arta, și ea, de nenumărate ori L-a slăvit pe Cel ce a zidit lumea din nimic, liturghisind astfel cu adevărat; și când a refuzat să-L slăvească și omul și-a adus doar sieși un nemeritat imn de autoglorificare, frumusețea aceea a fost doar o aparență, doar o amăgire demonică. Fiindcă suntem chemați la cunoașterea lui Dumnezeu, la câștigarea împărăției bucuriei, nicidecum la agonisirea orgoliului paranoic. Dintre cele trei moduri ontologice, ființa, devenirea și precaritatea, cea din urmă are marea putere dată de sus, să le încreștineze și pe celelalte două. Astfel, acești posibili viitori arhitecți, trebuie să se încline și ei în fața precarității și să nu o disprețuiască; căci prin cele slabe se ridică ființa la lumina cunoașterii și făptuirii (adevăratul mărturisitor, nefariseic, se află în poporul cel simplu și binecuvântat, în cei înduhovniciți).

Capcana și drama demersului meu (timpul fiind și pentru mine prețios, ca pentru orice creator ce vrea să liturghisească) ar putea fi alunecarea, poate pe neobservate, în ceasul când aș descoperi că „vânătoarea” mea de viitori arhitecți ai Comunității Rușilor Lipoveni ruși este o vânăre de vânt, un donquijotism, în disprețul vocilor care, de fapt, nu-l iubesc nici pe Dostoievski, nici pe Pușkin, nici frumusețea lui Hristos, nici izvorul pus de El în slavona veche liturghisitoare, nici pe Sf. Serafim, nici pe Sf. Siluan. Căci, de nu le este lor drag poporul acestui duh, cel care îl iubeste pe Hristos chiar mai mult decât propria sa ființă și care niciodată nu va renunța la Hristos de dragul nici unei idei intelectuale, oricât de mult și-ar dori-o, atunci și lucrarea mea li se va părea vânăre de vânt. Căci, chiar Dostoievski spunea că dezinteresul poate deveni cauza unei imense panici spontane, chiar al unui dispreț nemărturisit; căci el poate contraria cumplit.

Bucur CRĂCIUN,  
București



caracter monstruos, care aneantizează persoana, care deși nu este decât frumusețe demonică, totuși dă fiori de plăcere omului hedonic, omului recent, după formula „après moi le deluge”. Frumusețea poate suferi cumplit din inflația de simboluri, de limbaj, de mijloace; iar mijloacele se străduiesc în aproape toate situațiile concrete sau virtuale, să-și improprieze pe nedrept mesajele, făcând din ele doar un vehicul pentru iluzoria lor dorință de a se prezerva în istorie, precum și elitele trădătoare.

Căci toate sunt fundamentate pe ideea desăvârșirii absolute de sine în viitor, a desăvârșirii personale ca ideal; și din această desăvârșire decurg și toate idealurile civice; și numai această

nemaiauzită până atunci naționalitate, a fost biserica universală a începuturilor, imediat însă prigonită, pentru a-și crea idealul sub pământ, în catacombe; ca, deasupra lui, să se ridice imensul edificiu babilonic-material al imperiului deșertăciunilor, al aparențelor, cu toate idealurile sale vremelnice, iute schimbătoare.

Popoarele sunt abisalități duhovnicești; ele sunt ca mările și oceanele peste care plutesc fără direcție păturiile superpuse, liderii frumuseții demonice, amăgitoare. Aceste oceane sunt și rezerva de viață și de curățenie a întregii zidiri, de la o margine la alta a cosmosului. Pe deasupra acestor ape, acestor adâncuri, la suprafața istoriei (cu argumentele istoricismului ei

rabile, adăpostitoare de duh și înveșnicire; întreguri organice (decuse din acele adâncuri, din acele abisalități primordiale) ce se percep simultan și sinergic și care nu mai sunt, nicidecum, funcție de coordonatele lumești ale timpului și spațiului.

Așa că a rămas hotărât ca, după acest început din tabără, fiecare din cei doisprezece copii selectați (din care doi mi-au mărturisit că ei cântă duminică la strană, văzând aici și râvna lor, dar și cunoștința) să continue, acasă desenul de observație, pe trei teme: natura statică, corpul uman, copaci, case cât mai vechi, cât mai rusești; fiecare să deseneze cel puțin câte zece desene pe lună, din care, pe cele mai bune trei, să le trimită la CRLR, la București. Urmează ca, apoi, eu să le corectez și desenele să se întoarcă autorilor, pentru reluarea ciclului, după asumarea tuturor corecturilor, după înțelegerea mesajelor din completarea acestor corecturi. Am convenit ca, în tot acest timp, ei să se documenteze intens despre arhitectura viului, din albumele de anatomie

### Lista cu elevii selectați de dl. profesor Bucur Crăciun în tabăra de la Năvodari

1. **Radion Iuliana**, Șc. generală I-VIII nr. 1, sat Manolea, jud. Suceava;
2. **Roman Irina Alexandra**, Șc. generală nr. 4, Suceava;
3. **Filip Paula**, Șc. generală I-VIII, sat Manolea, jud. Suceava;
4. **Antipov Alexandru**, Șc. generală I-VIII nr. 21, Brăila;
5. **Ivanov Neonila**, Șc. generală I-VIII nr. 21, Brăila;
6. **Ivanov Ancuța**, Șc. generală I-VIII nr. 21, Brăila;
7. **Ivanov Adina Agripina**, Șc. generală I-VIII nr. 1, com. Focuri, jud. Iași;
8. **Mina Irina**, Liceul „M. Sadoveanu”, București
9. **Evsei Alexandra**, Șc. generală nr. 114, București;
10. **Caprian Roxana Ana**, Șc. generală nr. 2 Brătești, jud. Iași;
11. **Ivanov Ecaterina**, Liceu cu program sportiv, Piatra Neamț;
12. **Parfon Ana**, Fălticeni, jud. Suceava.

(Продолжение. Начало на стр. 8)

истории, представляя несомненный интерес для румынской или всеобщей культуры, в особенности для её отрасли, именуемой русистикой и успешно работающей в большинстве цивилизованных стран мира. Авторами этих книг явились, в основном, видные интеллигенты Общины русских-липован, иногда в сотрудничестве с коллегами из среды румынских университетариев, и дважды за период 1999-2005 гг. – давние сотрудники ОРЛР из проживающих в Румынии русских, постоянно участвующих также в завершающем этапе редактирования русских текстов, а также в переводах на русский язык и презентациях двуязычных изданий беллетристики, как сборник стихотворений и краткой прозы сестёр Александры и Елены Феноген (издательство Критерион, Клуж, 2002) и девятая по счёту поэтическая книга известного писателя Никиты Данилова „Чёрный ангел“ (издательство Китеж-град, Яссы, 2003) – на этот раз с параллельными румынскими и русскими текстами. Стихотворные переводы на русский язык были выполнены в обоих случаях Еленой Логиновской. К указанным русско-румынским поэтическим сборникам непосредственно примыкает книга молодого автора, члена ОРЛР, Татьяны Черниковой-Динкэ, „Лабиринт“ (**Orizonturi universitare**, Тимишоара, 2002); перевод на русский язык в этом случае осуществила Галина Черникова.

Большой познавательный интерес для всех ценящих русскую культуру представляют собой справочные издания ОРЛР, выпущенные на русском языке или двуязычные. Здесь следует упомянуть книгу со статусом учебника, но значительно превосходящую его значение: это – „Русский язык и русская культура“ – труд, включивший обширные данные по русской истории и культуре<sup>5</sup>.

И конечно же – это русско-румынские тематические словари, среди которых особое значение имеет „Русско-румынский религиозный словарь“ – плод многолетнего труда покойного проф. Андрея Иванова, выпущенный в прекрасных графических условиях издательством Бизантина. Не имеющий аналогов и прецедентов, этот толковый словарь предоставляет широкому кругу читателей тексты на русском и румынском языках, содержащие религиозную, в основном, православную информацию. Этот труд получил высокую оценку интеллектуальной элиты Румынии: автор был награждён премией Союза писателей Румынии за 2003 г.

Думается, что этот краткий обзор не нуждается в подчёркивании важности вклада ОРЛР в румынскую русистику, а её публикации книг на русском языке, продолжая традицию цивилизованных стран, поднимают этот вклад до уровня международного.

5. См. **Феодор Кирилэ, Андрей Иванов, Валентина Жерча**, „Русский язык и русская культура“ (главный редактор – проф. Ф. Кирилэ), Editura didactică și pedagogică, Бухарест, 2003.

## Rezumat

Din anii 20 ai secolului trecut, în Franța, Germania, Belgia, SUA și în alte țări, au fost publicate unele cărți în limba rusă. Astfel, aproape în exclusivitate, în limba rusă a publicat, de pildă, editura „Slovo“ (Cuvântul) din Germania și o serie de alte edituri, tradiția fiind continuată până în zilele noastre (unele dintre edituri sunt citate în textul de mai sus). Promotor al unei astfel de tradiții în România s-a dovedit a fi Comunitatea Rușilor Lipoveni care, dintr-un total de 35 de titluri, publicate între anii 1994-2005, a acordat un sprijin financiar pentru apariția unui număr de peste 20 de volume în limba rusă. Cel dintâi câștigător al publicării cărților în limba rusă este beneficiarul lucrărilor – CRLR, dar și toți cunoscătorii limbii ruse din România. Nu trebuie să trecem cu vederea faptul (gândindu-ne la existența tradiției pomenite mai sus din țările democratice ale lumii) încetățenirea unei tradiții asemănătoare în România – grație stăruinței Comunității noastre – este un câștig nu numai pentru imaginea CRLR, ci și pentru formarea imaginii României ca un stat democratic.

# Doctorat strălucit la Timișoara

În data de 14 iulie a.c., la Universitatea de Vest din Timișoara, a avut loc un eveniment inedit pentru această prestigioasă instituție științifică, onorant pentru Comunitatea Rușilor Lipoveni din România. Doamna **Agripina Anfimov** din Rădăuți și-a susținut teza de doctorat intitulată *Ritualul povestitului și speciile narative în folclorul rușilor lipoveni din România*.

Insolitul acestui doctorat a constat în faptul că, pentru prima oară, la această universitate situată în vestul țării, regiune unde viețuiesc foarte puțini ruși lipoveni, a avut loc o susținere publică a unui doctorat consacrat folclorului acestei comunități etnice. De menționat este și faptul că autoarea lucrării este ea însăși o lipoveancă autentică din Bucovina, iar din comisia de doctorat, prezidată de o distinsă specialistă în limbă și în literatură, doamna **Maria Tenchea**, decana Facultății de Litere, au făcut parte specialiști de marcă în domeniul slavisticii, buni cunoscători ai limbii și culturii ruse, legați de etnia rușilor lipoveni prin origine sau prin afinitate culturală.

Referatul conducătorului științific, profesorul univ. dr. **Ivan Evseev**, a conținut o scurtă prezentare a doctorandei, absolventă a secției rusă-română de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, promoția 1971, care, din anii studenției, a devenit o pasionată culegătoare a folclorului rușilor lipoveni din Bucovina.

Împreună cu soțul domniei sale, inginerul-economist **Grigore Anfimov**, au pus bazele unui mic muzeu etnografic, primul de acest fel al rușilor lipoveni din România, care funcționează în incinta sediului filialei CRLR din Rădăuți.

Înscrierea la doctorat și alegerea temei tezei au constituit o urmare firească a unei pasiuni de o viață și totodată un necesar prilej de ridicare a nivelului de cunoștințe teoretice și metodologice, în vederea unei abordări cât mai profunde și mai competente a tezaurului cultural al etniei rușilor lipoveni, care viețuiesc de aproape trei secole pe teritoriul României.

În timpul stagiului de pregătire, profesoara **Agripina (Nadia) Anfimov** a continuat să cutreiere satele și comunele lipovenesti din Bucovina, din Moldova și Dobrogea, dar și din Ucraina sau din Republica Moldova, completându-și cu materiale folclorice inedite și așa destul de bogate ei colecție de povestiri populare, reunite sub genericul *byval'scina*, adică povestiri orale despre cele mai ciudate întâmplări, în care realul și fantasticul se amestecă și interferează mereu, deși naratorul popular le dă drept întâmplări autentice, trăite de el sau povestite de alții.

Teza elaborată, pe lângă materialul teoretico-analitic, mai conține și o anexă având o parte din aceste povestioare, extrem de vii și autentice, pe care le-a cules autoarea de la informatori de diferite vârste, sexe și meserii. Materialele culese reprezintă prima antologie de acest tip de proză artistică din folclorul rușilor lipoveni, încă foarte vie și productivă în sânul acestei comunități etnice.

Referenții de specialitate, prezenți la susținerea acestei originale lucrări de doctorat, care într-un viitor sperăm nu prea îndepărtat va deveni o carte extrem de interesantă, au ținut să remarce o seamă de calități incontestabile ale lucrării.

Profesorul clujean **Onufrie Vințeler**, un bun cunoscător al istoriei și culturii rușilor lipoveni, a ținut să remarce ineditul unei asemenea teze, care îmbină istoria și contemporaneitatea, teoria



Agripina (Nadia) Anfimov

modernă a textului folcloric cu analiza concretă a fenomenului povestitului, ca un act complex de comunicare umană și de manifestare a talentului popular.

Despre corectitudinea, acuratețea și limpezimea limbii ruse, în care a fost redactată această teză, și despre pertinenta analizei unor povestiri folclorice adunate de candidată a vorbit în referatul domniei sale profesorul univ. dr. **Emil Iordache**, șeful catedrei de Slavistică de la Universitatea din Iași.

Referențul timișorean, profesorul **Marin Bucă**, în analiza domniei sale, a remarcat mai ales autenticitatea materialelor culese, capacitatea disertantei de a raporta cercetarea la contextul folclorului rus și a celui european, buna documentare științifică în domeniul folcloristicii și naratologiei moderne.

Modele narative ale basmului, mitului și legendei, prezente în orice națiune populară, inclusiv în așa-zisele *byliciki* – povestioare culese de candidată, sunt descoperite și comentate, cu aprofundări culturale de tip comparativist sau tipologic, de asemenea, în capitole speciale ale tezei.

Referenții au reținut modul în care autoarea urmărește dialectica împletirii realului și fantasticului, precum și accentuarea persistenței unor teme, motive și simboluri arhaice și păgâne, existente în folclorul unei etnii, puternic marcată de dogmele și rigorile morale ale creștinismului, însușite nu numai pe o cale orală, ci și printr-o săruincioasă parcurgere a textelor sfinte, ceea ce formează o particularitate a rușilor lipoveni din România.

S-a subliniat faptul că această muncită și inspirată teză de doctorat despre lipoveni va avea darul de a-i apropia foarte mult de sufletul românilor sau de cel al reprezentanților altor etnii din țara noastră.

Credem că scurta noastră prezentare a evenimentului științific din citadela universitară de pe malurile canalului Bega ar fi una incompletă, dacă nu am remarca prezența în sala de marmură, unde s-a susținut această teză despre lipoveni, elaborată de o lipoveancă, sub conducerea unui etnic lipovean, pe lângă un public universitar, extrem de interesat și avizat și a unui număr de reprezentanți ai etniei noastre din Timișoara, care au aplaudat cu căldură și cu un sentiment de neprefăcută mândrie etnică calificativul maxim (**Foarte bine**) și mențiunea **Cum Laude**, acordate de comisie proaspătului doctor în științe socio-umane, doamnei **Agripina Anfimov**, lipoveancă din Rădăuți. Felicitări, dragă Nadia!

Prof. univ. dr. Ivan EVSEEV,  
Timișoara

Ivan EVSEEV

Cefești sunt în grevă. Drumul de la Timișoara până la Băile Felix l-am făcut cu personalul. Bine că am luat cu mine o carte. Am primit-o în ajunul plecării mele la băi. În cele aproape 7 ore de drum, cu lungi opriri la orice stație, am reușit s-o parcurg aproape în întregime. E o apariție rară în peisajul producțiilor noastre editoriale.

Autorul ei este un distins om de știință și dascăl universitar clujean, slavistul **Onufrie Vințeler**. Se numește *Portrete și cărți* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005, 314 p.). Conține prezentarea foarte vie, emoțională, dar și extrem de doctă și bine documentată, a unui număr de 26 de mari personalități ale științei românești și străine. În majoritatea lor filologi, dar sunt și unii medici, istorici, fizicieni sau scriitori, pe care autorul i-a cunoscut și apreciat pentru meritele lor științifice, dar și pentru calitățile umane.

Motivele care l-au determinat pe acest harnic și extrem de productiv cărturar ardelean să scrie și să publice această carte sunt explicate în textul colofonului redacțional: „*Onufrie Vințeler pleacă de la ideea că viața și activitatea oamenilor de știință este prea puțin cunoscută publicului larg, ori, la urma urmei, grație lor și rezultatelor cercetărilor lor progresează societatea. Spațiul consacrat oamenilor de știință în mass-media este înfim comparativ cu cel dedicat, de exemplu, sportivilor, politicienilor, artiștilor etc. Prezentarea încearcă să completeze acest gol*”.

Lucru foarte adevărat și extrem de trist, așa adăuga eu. Din cauza scălâmbăielor lui Gigi Becali, prezent zilnic pe toate ecranele televizoarelor noastre, și a altor asemenea *vipuri* agramate și inculte, care ne poluează viața, strică limba română și compromit ideea de cultură, tineretul nostru nu își prea cunoaște nici corifeii neamului, nici marii truditatori ai nefericitei României.

Există în această carte câteva idei de forță, care au stat la baza selecției personalităților prezentate și au determinat o retorică aparte a discursului autorului, reprezentând o fericită combinație dintre travaliul unui sânguinos biobibliograf și un exercițiu de admirație, venind când din partea unui discipol recunoscător față de marii săi dascăli și înaintași, când din partea unui om care știe să aprecieze munca, noblețea, talentul și modestia unora dintre colegii săi de breaslă.

Era firesc ca un ardelean autentic, cum este profesorul Onufrie Vințeler, să facă elogiul reprezentanților *Școlii de lingvistică din Cluj*, grupați în jurul Muzeului limbii române și revistei „*Dacoromania*”, patrioți înflăcărați, care au făcut atât de mult pentru cunoașterea istoriei limbii și poporului român. E poate „*cea mai reprezentativă școală lingvistică din România*” (p. 166). Ne sunt prezentate profilurile de savanți, de profesori, de cetățeni și oameni de o rară omenie cum sunt cel al lui **Nicolae Drăganu** (1884-1939), **Ioan Pătruț** (1914-1992), **Vasile Breban** (1907) – un adevărat patriarh al lexicografiei românești. Dintre istoricii clujeni de un amplu medalion se bucură academicianul **Silviu Dragomir** (1888-1962), mare istoric și slavist român, care a cunoscut din plin prigoana regimului comunist, **Dumitru Protase** (1926) – arheolog, istoric

## O CARTE NOBILĂ ȘI RARĂ

eminent, susținător fervent al continuității daco-române. Ne este prezentată personalitatea de tip renesantist și enciclopedic a lui **Bartolomeu Valeriu Anania** (1921) – Mitropolitul Clujului și Feleacului, înzestrat scriitor și unul dintre cei mai mari teologi români. De multă stimă și de prețuirea autorului cărții se bucură marele medic fiziopatolog **Ion Baci** (1921), medicul academician și scriitor **Crișan Mircioiu** (1913), fizicianul **Emil Burzo** (1935), scriitorul, criticul și istoricul literar **Constantin Cubleşan** (1935).

În prezentarea scrierilor reprezentanților strălucitei cohorte a lingviștilor și istoricilor clujeni, slavistul Onufrie Vințeler ține să sublinieze, de câte ori are ocazia, că toți acești înflăcărați patrioți români, acordau o mare atenție elementului slav în etnogeneza poporului român și în formarea limbii române, lucru ce se întâlnește atât de rar în multe din cercetările noastre actuale. „*Contextul evoluției limbii române – spune autorul – i-a obligat pe toți reprezentanții acestei școli să fie într-o oarecare măsură și slavisti*” (p. 167).

O altă idee, ce se află, când în textul prezentării, când în subtextul ei, este legată de faptul că „*Oamenii mari se nasc în case mici*” (N. Iorga), la care se adaugă și extraordinara modestie a acestor mari personalități, care au cerut atât de puțin de la societatea pe care o slujeau cu devotament, talent și trudă, și care pe unii i-a răsplătit atât de puțin, iar pe alții i-a persecutat sau i-a sortit chiar unei uitări totale.

În numele unei necesare reparații în ceea ce privește recunoașterea meritelor unor savanți străini, care s-au ocupat de studierea, de conservarea și de propagarea limbii și culturii românești, rămânând totuși foarte puțin cunoscuți publicului cult din România, în carte sunt inserate portretele lui **Iuri Ivanovici Venelin** (1802-1839) – unul din întemeietorii slavisticii din Rusia, căruia îi aparține prima colecție științifică de documente românești în limba slavonă (*Vlaho-bolgarskie ili dakoslavjanskije gramoty*, 1840). Cititorului român îi este prezentată statura științifică impunătoare a profesorilor moscoviți **Ruben Budagov** (1910-2001) și **Samuil Borisovici Berstein** (1911-1997), care au avut curajul să afirme, în condiții cu totul ostile din țara lor, că nu există o așa-zisă limbă moldovenească, diferită de limba română. Autorul nu-i uită nici pe o seamă de lingviști din Republica Moldova, precum **Nicolae Corlăteanu**, **Anatol Ciobanu**, care au militat, adesea cu mari riscuri pentru cariera lor, pentru renașterea națională a limbii moldovenești. Ca prinos de recunoștință, pentru devotamentul lor față de limba și cultura românească, sunt concepute și scrise articolele dedicate regretatului profesor-românist de la Universitatea din Kiev, **Stanislav Semcinski**, lingvistului din Sankt-Petersburgul de astăzi, **Raymund Piotrovski**, șefei catedrei de romanistică de la Universitatea din orașul de pe Neva, **Tamara Aleksandrovna Repina**, ori moldoveanului **Constantin Bahneanu**, devenit un

mare lingvist moscovit, specialist în sociologia a limbii, care n-a uitat însă obârșia sa etnică și rămâne un mare prieten al românilor.

Profesorul Onufrie Vințeler, în semn că lucrarea domniei sale nu este neapărat un tratat de istorie ierarhizantă a științei, așază personalitățile prezentate în ordinea nediscriminatorie a alfabetului limbii române. Cel ce parcurge această carte, doctă, plină de informații, dar scrisă de la prima și până la ultima ei pagină, cu multă căldură, cu o intensă participare sufletească, fără a disprețui faptul biografic semnificativ sau întâmplarea anecdotică, își dă totuși seama că figura dominantă din galeria ilustrațiilor filologice prezentate rămâne cea a academicianului **Alexandru Graur**. Popularitatea acestui reputat lingvist, de care știau nu numai lingviștii, ci toți oamenii simpli din această țară, rămâne inegalabilă în istoria filologiei noastre. Acest mare om de știință, îndrumător spiritual al atâtor lingviști din România, este poate exemplul cel mai elocvent care ilustrează o idee dragă autorului cărții prezentate: „*Oamenii cu adevărat înțelepți au fost întotdeauna modești*” (p. 86).

Clujeanul Onufrie Vințeler are legături extinse cu foarte mulți oameni de știință din țară și de peste hotare. Domnia sa a ținut să includă, pe lângă prietenii și colegii din urbea de pe Dealul Feleacului, dar și câteva reușite profiluri de dascăli și de filologi din alte centre universitare ale țării noastre. Un medalion omagial este dedicat profesoarei **Lucia Wald** de la Universitatea din București, pe care Centrul Internațional Biografic din Cambridge a menționat-o ca om al anului 1997-1998 pentru merite deosebite în domeniul lingvisticii. Plină de sinceră admirație pentru opera de savant polivalent, de eminent dascăl și director al Editurii Academiei Române este secvența dedicată profesorului academician **G. Mihăilă** și familiei sale.

Pentru autorul acestei prezentări a fost o mare surpriză prezența numelui său în această carte, însoțit de următorul epitet, atât de neobișnuit pentru un om de știință: *Ivan Evseev – un om, un simbol* (p. 182-193). Regăsesc în această măgulitoare calificare a modestei mele persoane un semn al bunelor sentimente pe care le nutresc profesorul Onufrie Vințeler și soția domniei sale, conferențiarul universitar **Alla Vințeler**, pentru etnia rușilor lipoveni din România despre care domniile lor au scris numeroase studii și au sprijinit multe acțiuni științifice și culturale ale Comunității Rușilor Lipoveni din România.

## „Tendințe contemporane privind studiul limbii și literaturii în școală”

În perioada 24 iunie – 4 iulie 2005 am participat la cursurile de perfecționare organizate de Institutul învățământului deschis cu tema: „*Tendințe contemporane privind studiul limbii și literaturii în școală*”.

Grupul din partea CRLR a fost format din 4 cadre didactice din județul Tulcea care predau limba rusă ca limbă

Koroliov, situat la 12 km de Moscova, unde s-au desfășurat și cursurile.

Lecțiile au fost deosebit de interesante și utile, fiind susținute de profesori universitari cu o bogată experiență didactică. Cele învățate le vom aplica în activitatea noastră de predare a limbii ruse. Noua abordare a predării operei lui A.S. Pușkin, lecțiile de retorică adresate tuturor vârstelor, multitudinea de exerciții privind gramatica limbii ruse au fost teme importante și interesante cu aplicabilitate în munca noastră la catedră.

Cursurile au fost foarte interesante și pentru că alături de grupul nostru au mai participat reprezentanți din alte 13 țări din Europa și Asia. Toți am vorbit într-o singură limbă – **limba rusă**.

Mulțumim mult tuturor celor care ne-au invitat să mergem la Moscova să participăm la o asemenea formă de pregătire: Ambasadei Federației Ruse în România, Comunității Rușilor Lipoveni din România, comunităților locale.

Prof. Natalia NEUMANN,  
Tulcea



maternă și modernă în clasele primare, gimnaziale și de liceu. Alături de mine, semnatară acestui articol, au participat și **Valentina Bucioc** și **Nastea Larion** din Sarichioi și **Evdochia Terente** din Carcalui.

Am fost găzduite în condiții excepționale în căminul Institutului de construcții de mașini din orașul

# Poftiți la ceai!

Pentru orice musafir străin, ajuns în Rusia, această invitație îi este adresată de multe ori pe zi, astfel că, pentru o persoană neobișnuită, poate însemna chiar o pedeapsă, însă după câteva zile, oricine cade pradă gustului desăvârșit al ceaiului din Rusia.

Încă de la început, în zilele de sărbătoare, a bea ceai era un obicei practicat în orice gospodărie de ruși: în familiile de intelectuali din oraș, în gospodăriile de negustori, în casele mai sărace de țărani.

În Rusia, pentru prima dată ceaiul a fost gustat în anul 1638, când țarul a primit în dar din Mongolia frunze de ceai împreună cu instrucțiunile de preparare a acestuia. Gustul nou al acestui produs a fost pe placul multora, iar darurile de acest gen de la oficialitățile mongole și chineze erau foarte bine primite. Din 1679, după semnarea convenției dintre China și Rusia privind livrarea frunzelor de ceai, acesta a devenit o modă a cercurilor aristocrației, a bogaților negustori. Până în secolul al XVIII-lea, ceaiul a fost savurat mai mult de către bărbați, femeile considerându-l a fi o băutură prea tare și destul de amară. Prepararea ceaiului în acele vremuri

urma instrucțiuni puțin diferite față de cele din zilele noastre: la o ceașcă de mărime medie se făcea o infuzie cu 50 de grame de frunze de ceai.

În Peterburg și Moscova era transportat pe uscat din Mongolia, prin Siberia, Ural, nordul Rusiei Europene. Pentru oamenii de rând, mai ales pentru cei din provincie, ceaiul era inaccesibil din cauza prețului prea ridicat până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când ceaiul a reușit să pătrundă și în casele oamenilor mai puțin înstăriți, datorită faptului că livrările au devenit mai ieftine, fiind posibil transportul produsului pe cale maritimă. O utilizare mai mare a avut-o acest produs în a treia decadă a secolului al XIX-lea, mai ales după construcția magistralei de căi ferate siberiene, când costul transportului a înregistrat o scădere.

Din acea perioadă, ceaiul din samovar era considerat un element național al vieții de zi cu zi, fiind servit în orice situație: după baie, la oboseală, după drum, de la cel mai mic la cel mai mare, de la cel mai sărac la cel mai bogat... S-a bucurat de o mare popularitate mai ales în Moscova, Iaroslavl, Vladimir, Suzdal, Arhanghelsk, consumat în general de către populația din



nord, nord-vest și partea centrală a Rusiei Europene.

Abia din secolul al XIX-lea a început să fie folosit samovarul pentru fierberea apei, iar infuzia se făcea într-un ceainic mic în care se opăreau frunzele de ceai pentru a fi dizolvate apoi cu apă fiartă. Datorită primelor samovare confecționate în Rusia pe bază de cărbuni, ceaiul putea fi băut la orice oră și de mai multe ori pe zi, rușii având tot timpul pe masă samovarul aburind, având deasupra lui un suport în care era pus micul ceainic cu frunzele opărite, ținute tot timpul la cald. Cubulețele de zahăr, mierea, dulceața, piroștile, chiflele sunt produsele care nu lipsesc de cele mai multe ori de la masa de ceai, servit

oaspeților, după tradiție, de către gospodina casei sau de cea mai mare fiică a gazdei.

Pentru ca viața să fie îndestulătoare, ceaiul se turna până la gura ceștii, însă în casele mai sărace din provincie era și un mod prin care se putea evita ca musafirul să ceară un surplus de zahăr. În familiile de aristocrați, însă, se servea cu lapte și mult zahăr.

Rușii credeau că servirea ceaiului în familie avea rolul de a intensifica legăturile familiale, legăturile de rudenie sau de prietenie, iar samovarul din fiecare casă reprezenta un semn al bunăstării gospodăriei, din cele mai vechi timpuri și până în prezent.

Anna DENIS-CONDRAT

## „LIPOVENII. Istoria și cultura rușilor ortodocși de rit vechi”



Salutăm apariția la Odesa a revistei „LIPOVENII. Istoria și cultura rușilor ortodocși de rit vechi” (format A4, 152 pag.), care cuprinde referatele și comunicările prezentate la prima conferință internațională cu tema *Lipovenii-staroveri de pe malurile Dunării*, desfășurată în octombrie anul trecut în localitatea ucraineană Staraia Nekrasovka din raionul Izmail.

Sunt publicate 22 de referate, printre care și *Cazacii-nekrasoviți din Kuban și partea de sud a Dunării* semnat de profesorul de istorie **Sevastian Fenoghen** din Sarichioi (jud. Tulcea), fost deputat al CRLR.

Revista este structurată pe 4 capitole: *Istorie, Studiul artelor, Etnografie și Limbă, Literatură*, iar coperta este ilustrată cu imagini din Staraia Nekrasovka și cu fotografii vechi.

## CONDOLEANȚE

Comunitatea Rușilor Lipoveni din România a aflat cu tristețe trecerea în neființă a președintelui și deputatului Uniunii Ucrainenilor din România, **Ștefan Teaciu**.

Tristețea este cu atât mai mare cu cât a fost un sprijin pentru Comunitatea noastră în acțiunile comune organizate, un bun sfetnic și colaborator în cadrul grupului parlamentar, un prieten de nădejde și un mare om de cultură.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!  
Fieci țărâna ușoară!

## Din sumarul numărului viitor

- Adunarea generală a ATRLR;
- Congresul presei în limba rusă;
- „Gândurile și tristețile unui rus lipovean“;
- Festivalul național de folclor al CRLR;
- Noua structură a anului universitar;
- Tabăra școlară pentru elevii ruși lipoveni;
- Cititor la Biblioteca din Cahul.

# Dialog intraconfesional

**D**uminică, 5 iunie a.c., la sediul Mitropoliei Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi din Brăila, a avut loc un interesant dialog între reprezentanții Comunității Rușilor Lipoveni din România (CRLR) și cei ai Mitropoliei. Ziua a coincis cu împlinirea a **5 ani** de când au fost aduse de la Bari (Italia), la biserica mitropolitană din Brăila, moaștele **Sfântului Ambrosie**, primul mitropolit ortodox de rit vechi de Fântâna Albă. Dimineața a debutat cu o slujbă religioasă oficiată de **ÎPS Leonti**, Arhiepiscop de Fântâna Albă și Mitropolit al tuturor credincioșilor de rit vechi. În finalul acesteia, ÎPS Leonti a făcut un scurt istoric al staroverilor, prezentând apoi o biografie a Sfântului Ambrosie și povestind despre momentul aducerii moaștelor sfinte în țară.

La dialogul propriu-zis au participat, din partea CRLR: președintele Comunității, deputatul **Miron Ignat**,

subsecretarul de stat la Departamentul pentru Relații Interetnice din cadrul Guvernului României, **Valentin Platon**, președintele CRL-Năvodari, **Ivan Ciotic**, președintele CRL-Constanța, **Nechifor Varabiov** și unul dintre consilierii d-lui deputat Miron Ignat, **Silviu Feodor**. Mitropolia Bisericii Ortodoxe de Rit Vechi a fost reprezentată de **ÎPS Leonti**, Arhiepiscop de Fântâna Albă și Mitropolit al tuturor credincioșilor de rit vechi și de preotul paroh al bisericii mitropolitane, părintele **Vasile Cozma**.

ÎPS Leonti a apreciat în mod deosebit faptul că actuala conducere a CRLR acordă o atenție deosebită religiei și, mai ales, că respectă și cunoaște rânduielile bisericești. Principalele probleme abordate de reprezentanții CRLR au fost legate de studiul și cunoașterea limbii materne, de faptul că trebuie ca în fiecare casă a rușilor lipoveni să se vorbească rusește.



Mai mult decât atât, limba rusă *să fie printre noi, să nu o pierdem* (Miron Ignat). Tot în sprijinul acestei idei a venit și propunerea organizării unor tabere pentru copiii etnici ruși lipoveni în care instructorii să insiste ca cei mici să vorbească în limba maternă. S-a amintit faptul că în biserică până și clericii vorbesc uneori românește. Reprezentanții Mitropoliei au evidențiat faptul că, în general, în cadrul

căsătoriilor mixte, limba rusă nu mai este cunoscută bine și faptul că *ai noștri trebuie să învețe limba*. S-a dezbătut și problema scrisorilor anonime denigratoare și apariția unor articole jignitoare la adresa cultului rușilor lipoveni. S-a accentuat faptul că problemele trebuie discutate și soluționate în cadrul etnicii astfel încât imaginea rușilor lipoveni să nu fie lezată, iar autorii anonimelor să aibă curajul să le semneze.

Reprezentanții Mitropoliei au atras atenția asupra faptului că lumea trebuie să fie mai apropiată de biserică și a fost solicitat și sprijinul CRLR în acest sens.

Ideea centrală desprinsă din acest dialog intraconfesional este aceea că trebuie îmbunătățite căile de comunicare și găsite altele noi, deoarece *voi sunteți ai noștri și noi suntem ai voștri* (ÎPS Leonti). Președintele CRLR, deputatul Miron Ignat, a promis tot sprijinul și i-a îndemnat pe reprezentanții Mitropoliei să întocmească o listă cu cele necesare bisericilor pentru a se acorda anumite ajutoare, în limita posibilităților, neuitându-se faptul că, *dacă suntem săraci, inima poate să fie mare*.

Dana LEBED,  
Constanța

- *Părinte paroh Fiodor Trefil, păstoriți obștea staroverilor din Galați de șapte ani. Eu sunt oaspetele Facultății de Ingineria Alimentelor, la care am predat ani de-a rândul, și care este în vecinătatea bisericii. Am trecut strada și, iată, sunt în curtea lăcașului. De când datează biserica și construcțiile aferente?*

- Biserica s-a ridicat între anii 1854-1859 din contribuția enoriașilor și cu sprijinul credincioșilor ortodocși din Rusia. A fost sfântită de Mitropolitul Afanasie de Fântâna Albă pe 2 mai 1859. În curte mai sunt două case parohiale, una din 1865 și alta din 1999, corpul administrativ a fost construit în 1905, iar trei chilii între 1922-1932, destinate staroverilor nevoiași.

- *Văd că biserica se află în reparație capitală.*

- Într-adevăr. Am reușit să punem un acoperiș nou din tablă, am schimbat tâmplăria la uși și geamuri, au fost introduse gaze și s-a instalat centrala proprie pentru biserică.

- *Vă pun o întrebare care se vehiculează curent: de unde ați avut bani?*

- Tabla a fost donată de familia Roșu, tâmplăria – de ginerele aceleiași familii, iar pentru manoperă au contribuit cu bani enoriașii. S-a început colecta de bani în parohiile starovere din țară pentru continuarea reparației capitale lăcașului nostru sfânt.

- *Tocmai vroiam să vă întreb. Ce mai trebuie reparat?*

- Urmează subzidirea și consolidarea pereților din cauza apei freatică ridicată, spălarea iconostasului, stoparea igrasiei. Devizul se ridică la cca. două miliarde de lei vechi și a fost depus la Primăria Municipiului Galați.

- *Cu ce v-a ajutat Primăria gălățeană în ultimul timp?*

- Prin hotărârea Primăriei din 6 august 2004, s-a obținut o solă cu 130 de locuri pentru staroveri la cimitirul „Sf. Lazăr”. Locul de veci se acordă cu avizul preotului paroh.

- *Câți credincioși ortodocși de rit vechi sunt în Galați?*

- Aproximativ 350. La slujbă vin cca. 40 de persoane, iar de sărbători 120-130.

- *Ce eveniment deosebit s-a putut evidenția, de exemplu, în anul trecut?*

- Sunt mai multe. De pildă, în august 2004 a primit botezul specific bisericii ortodoxe de rit vechi un tânăr francez din Paris, care s-a căsătorit în credința staroveră cu o enoriașă a parohiei. Acum

## Biserica staroverilor din Galați



locuiesc la Paris și s-au adăugat altor două familii starovere din această capitală europeană provenite din Galați. Se întorc periodic pentru nevoi spirituale (spovedanie, împărtășire etc.)

- *Ați organizat cursuri de religie ortodoxă de rit vechi pentru copii?*

- Anual se organizează în perioada 1 iulie - 1 septembrie școala de vară în cadrul bisericii pentru copiii staroveri cu scopul de a învăța „Azbukă”, Ceaslovul și Psaltirea. Participă câte 10-12 copii. Consider foarte importantă existența clasei de rit vechi la

Seminarul Teologic Liceal „Sf. Vasile cel Mare” din Iași.

- *Mi se pare o coincidență semnificativă că biserica este situată pe strada Melhisedec Ștefănescu...*

- Aveți dreptate. Episcopul Melhisedec este autorul unei cărți apărută în anul 1871 despre ortodocșii de rit vechi.

- *Баміюка, vă mulțumesc.*

- Și eu vă mulțumesc.

A consemnat Vitalic TEODORU,  
București

Vitalie TEODORU

Am purces la drum, fiind invitat la Universitatea „Alec Russo” din Bălți (Republica Moldova). O zi de răgaz la Iași, timp suficient pentru a mă mai îmbăta cu mireasma Copoului, a trece pe la anticariatul, străjuit de motanul Pisu, al celebrului Grumăzescu, poate cel mai căutat din țară, ca apoi să cobor pe malul Bahluiului la biserica impunătoare a staroverilor. De aici ajung la gara Nicolina într-un sfert de oră pe jos prin Pod Roș.

Nicolina este stația terminus a cursei care face legătura de câteva ori pe zi cu Ungheni, dincolo de Prut. Este o garnitură formată din două vagoane, intitulată pompos „tren internațional”. Într-adevăr, calcă pe teritoriul a două țări. Vămuirea durează mai mult decât călătoria, aceasta din urmă mai puțin de jumătate de oră. La Ungheni nu am mai fost de 40 de ani, de când era un sat cu colb. Astăzi este un oraș cu atribute depline, gară masivă, renovată și autogară spațioasă, nouă, cu instituțiile publice și culturale, hotel și restaurante în blocuri aerisite. Mănânc la „Guguță”, lângă un grup de pensionari, sponsorizat prin rotație timp de patru săptămâni cu masa de prânz de către administrația locală. La plecare, vârstnicii mulțumesc frumos și majoritatea își așează cu grijă desertul și sticla cu bere în sacoșă, pentru acasă. Patroana îmi spune că mesele sunt consistente și li se dă zilnic bere.

De la Ungheni la Bălți am preferat să iau autobuzul și nu trenul din două motive: sunt plecări frecvente și cu o durată de nici două ore. Pe înserat ajung la Bălți.

Hotelul „Basarabia” este chiar în centru. La recepție, **Tamara** mă primește zâmbitoare, se prezintă și mă întreabă: „Ați venit pentru sărbătoarea de 9 mai?”. „Nu numai pentru asta” - îi răspund spre dezamăgirea ei. Pe etajul unde stau se află sufrageria și bucătăria aferentă. **Mașa și Galia** mă întreabă, ca și în următoarele seri, ce doresc să comand pentru cele trei mese de a doua zi. Practic și convenabil.

A doua zi era 9 mai. Dimineața, la micul dejun, **Mașa** mă întâmpină cu:

## Cititor la Biblioteca Universității din Bălți



„С праздником! Приехали на торжество?”. De data aceasta am dat afirmativ din cap. Ies în parcul „Andrieș”, învecinat cu hotelul. Pe alee trece o pereche de veterani încărcăți cu decorații. El medic colonel, ea îl ține de braț și îi cântă melodii de demult. Secvențe demne de filmat.

Invit în cameră personalul de serviciu de pe etaj să privim la televizor parada din Piața Roșie. Se lăcrimează. Este impresionantă amprenta pe care a pus-o războiul asupra localnicilor.

Orașul, distrus de urgia frontului, a fost reconstruit în concepție modernă, cu spații largi, cu multă, foarte multă verdeață, cu construcții noi, numeroase. Esplanada centrală, vastă, este flancată de Casa de cultură stilată, cu afișe care anunță spectacolul actorului satiric moscovit **Eyghenii Petrosian**, de silueta Teatrului dramatic „Vasile Alecsandri”, cunoscut și peste hotare, de clădirea magazinului universal „Maximus” și de un tanc uriaș eliberator din 1944, ridicat pe un postament. În imediata apropiere - statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Peste drum de hotel se înalță o biserică multiconfesională. Aici se oficiază slujbe religioase programate pentru catolici, evanghelici, greco-catolici, reformați și armeni.

Sărbătoarea aniversară continuă și seara. Parcă toți cei 100.000 de

locuitori ai orașului au ieșit la petrecere. Adăst și eu la terasa „Paradisul”. Mă așez la o masă alături de doi tineri care vorbesc rusește. Amândoi sunt studenți, unul este starover. Îmi spune că sunt circa 700 de credincioși de rit vechi și îmi explică unde este biserica. Într-una din zile am mers pe strada Bogdan Hmelnițki și la întretăierea cu strada M. Kalinin am găsit-o. Este frumoasă, construită în secolul XX, bine întreținută, cu multe trepte care te duc la intrare. Preotul a decedat recent. Este interesant de menționat că statistica oficială rusă din 1817 constata o proporție de 1,5 % lipoveni din populația Basarabiei.

Universitatea „Alec Russo” din Bălți își are începutul în anul 1945. În prezent, funcționează cu șapte facultăți, situate într-un complex amplu de clădiri mai vechi, altele noi sau în construcție cu fonduri proprii. Are 8.000 de studenți și 550 de cadre didactice. Biblioteca mi-a făcut, ca de altfel tot complexul, o impresie excelentă. Amplasată într-un bloc cu patru etaje, posedă o capacitate de 600 de locuri pentru cititori. Tot aici se află Centrul de documentare al ONU și Filiala Institutului Goethe. Biblioteca este informatizată, având 47 de calculatoare electronice. Bazele de date au sute de mii de informații. Dotările sunt adecvate (acces la Internet, antenă parabolică, poșta electronică și

pneumatică, servere cu printere laser, conveiere în depozite etc.). Fondul are 1.100.000 de volume și 2.400 de titluri de periodice. Anual se efectuează 1.300.000 de împrumuturi. Am găsit în bibliotecă următoarele cărți despre staroveri:

1. **Мир старообрядчества**. Вып. 2: **Москва старообрядческая**, Loc.: М, An: 1995;

2. **Чащин, Феодор Дмитриевич, Белокриницкое согласие: Об архиепископе Московском и всея Руси Никодиме**, Loc. К, An: 1990;

3. **Демкова, Наталья Сергеевна, Житие протопопа Аввакума: (творческая история и произведения)**, Loc.:Л, An: 1974;

4. **Бестужев, К., За старую веру: Роман**, Loc.: Л, An: 1990;

5. **Никольский, Николай Михайлович, История русской церкви**, Loc.: Минск, An: 1990;

6. **Песков, Василий Михайлович, Таёжный тупик: Докум. повесть (о семье Лыковых)**, Loc.: М, An: 1990;

7. **Повесть о боярыне Морозовой**: Сборник, Loc.: М, An: 1991;

8. **Поздеева, Ирина В., Русское старообрядчество и в начале и конце XX века; Перед лицом двух законов о свободе и совести**, Loc.: М, An: S.a.;

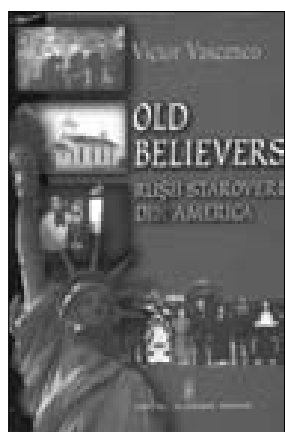
9. **Корцов В.Г., Религиозный раскол как форма антифеодального протеста в истории России**, 1971, ч. 1-2, Калинин, S.n.;

10. **Кастунский А.Е., Старообрядчество**, (М.; Политиздат), 1972;

11. **Миловидов В.Ф., Старообрядчество в прошлом и настоящем** (М., Мысль), 1969;

12. **Миловидов В.Ф., Современное старообрядчество** (М., Мысль), 1979;

13. **Миловидов В.Ф., Ста-**



EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE din București a publicat recent lucrarea **Old Believers. Rusii staroveri din America** (144 p., format 16x24 cm) de **Victor Vascenco**, unul din reprezentanții de frunte ai slavisticii românești contemporane. Este prima monografie, cu caracter etnografic și antropomic, privind rușii staroveri din continentul nord-american.

Old Believers (traducerea engleză a rus. *starovery* - „vechi credincioși”) este denumirea curentă, cu deosebire peste ocean, a imigranților velicoruși, ortodocși de rit vechi, care, după schisma din secolul al XVII-lea, s-au răspândit în numeroase zone ale lumii, inclusiv în America de Nord: SUA (Pennsylvania și alte câteva regiuni din est, Oregon, Alaska) și Canada. Aceste patru state, la care ar trebui să adăugăm acum și

## Rușii staroveri din America

Montana, sunt menționate în ordinea cronologică a colonizărilor. Ele au durat aproximativ 90 de ani (1885-1975) și, într-o anumită măsură, continuă să aibă loc și în zilele noastre, de exemplu în Oregon.

Cartea **Old Believers. Rusii staroveri din America** poate fi procurată, contra sumei de 150.000 de lei, respectiv 15 lei noi, la sediul Editurii Academiei Române din str. 13 Septembrie nr. 13, RO-050711, București-5, sector 5, telefon 4103200, fax 4103983, e-mail edacad@ear.ro, internet http://www.ear.ro sau direct de la autor (în 2005 gratuit), căruia urmează să i se solicite acest lucru în scris pe adresa: Herrn Prof. Dr. Victor Vascenco, Hauptstr. 241, D-69117 Heidelberg, Germania (a se menționa adresa exactă a beneficiarului cu precizarea indicativului și a oficiului poștal).



Victor Vascenco

constituie un obiect de cercetare asiduă, de exemplu în lucrarea sa **Lipovenii. Studii lingvistice, București** (Editura Academiei Române, 2003, 232 p.).

Aspecte ale activității sale științifice au fost consemnate, printre alții, de **Iorgu Iordan** et alii, **Istoria lingvisticii românești**, București, 1978; **Jana Balacciu** și **Rodica Chiriacescu**, **Dicționar de lingviști și filologi români**, București, 1978; **Jurij Karaulov** și **Arto Mustajoki**, **Kto est' kto v sovremennoj rusistike (Who's Who in Russian Linguistics)**, Moscova-Helsinki, 1994.

Lista lucrărilor publicate de autor poate fi consultată în lucrarea de față, p. 111-134.

Te cunosc încă din clasa a VII-a, de la scurta lecție din manualul de limba rusă, cu titlul „Москва – великая прекрасная столица”. Am aflat atunci de existența Pieței Roșii, a Kremlinului, Teatrului Mare (Большой), Universității Lomonosov și a unor muzee și monumente istorice.

În luna martie a.c., într-una din zile, am primit un telefon de la Comunitatea Rușilor Lipoveni din România, când mi s-a propus să particip în perioada 12-16 aprilie 2005 la **Seminarul directorilor de școli cu predare în limba rusă**, ediția a IV-a.

După obținerea vizei, am aflat că sunt singurul director din România care urma să participe în anul 2005 la seminarul amintit. Această veste mi-a dat destule emoții, întrucât participarea mea la seminar am simțit-o ca pe o mare responsabilitate. M-am mobilizat din toate punctele de vedere, inclusiv cu redactarea unei comunicări în limba rusă, și cred că m-am prezentat onorabil.

În prima zi a seminarului am avut parte de o excursie prin capitala rusă în timpul căreia am văzut câteva locuri deosebite ale Moscovei.

S-a depus o coroană de flori la Mormântul soldatului necunoscut, moment cu mare încărcătură emoțională.

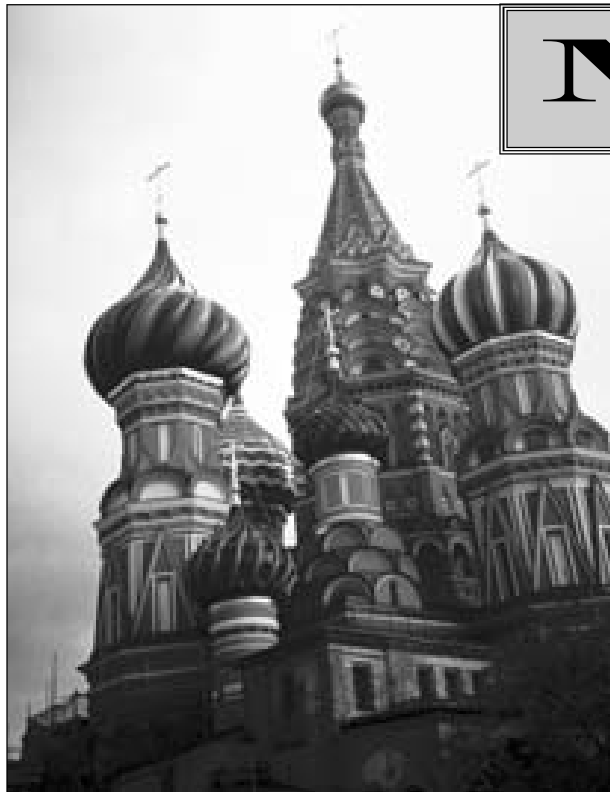
La seminarul propriu-zis, în jurul unei mese rotunde, s-au întrunit 56 de directori din 31 de țări, organizatori, reprezentanți de la diverse ambasade în Federația Rusă și ai Primăriei Moscovei.

Seminarul directorilor școlilor cu predare în limba rusă a debutat cu o compoziție muzical-literară „Оgni pobednogo saliuta”, un moment deosebit de emoționant și elocvent, prezentat de un grup de tineri foarte talentați, dedicat celei de a 60-a aniversări a victoriei asupra fascismului.

A urmat cuvântul-salut adresat de viceprimarul Moscovei, dl. **Iurii Vitalievici**, care a pus în valoare și personalitatea Primarului Moscovei – dl. **Iurii Lujkov**, dragostea acestuia pentru învățământ, pentru limba și cultura rusă, pentru toți rușii din lume. Profesorii universitari din Moscova au prezentat câteva referate din domeniul limbii și literaturii ruse remarcate prin claritatea conținutului și a prezentării. Mi-a reținut în mod deosebit atenția lucrarea domnului rector **Prohor Iurii Evghenievici**, care îi îndeamnă pe rușii din afara granițelor Federației Ruse să-și învețe copiii limba maternă încă din familie, menționând în acest sens că Departamentul moscovit de conservare și dezvoltare a limbii ruse a elaborat un manual de limba rusă la nivel preșcolar. De asemenea, a fost elaborată și Programa de limba rusă pentru anul școlar 2006-2007. Tot dl. Prohor a anunțat că, anual, vin din România în Rusia câte 30-40 de studenți de la ASE București pentru a-și perfecționa cunoștințele de limbă rusă de afaceri. De asemenea, FR înregistrează anual cereri externe pentru învățământul postuniversitar.

**Evghenii Abramovici** de la Moscovskaia Duma a susținut că la simpozioane și expoziții internaționale din diverse domenii – lucrările ruse sunt așezate la loc de cinste.

S-a subliniat faptul că, pe plan



## Moscova

информационные технологии в учебном процессе. Вопросы дистанционного образования”.

Activității de la Centrul de perfecționare a cadrelor didactice i-a urmat întrunirea în plen a directorilor cu cadrele didactice de la Universitatea pedagogică din Moscova.

Tema întrunirii a fost „Современное обучение русскому языку и интеграционные процессы”. În cadrul acestei întruniri, s-au exprimat „of-urile”, aprecierile, dorințele referitoare la studiul limbii ruse pe plan internațional, iar

d-na **Tatiana Vladimirovna**, pedagog și metodist de limba și literatura rusă în cadrul școlilor din Moscova, a prezentat faptul că din ce în ce mai mulți elevi ruși nu înțeleg o serie de termeni din operele literare ruse (de exemplu, multe arhaisme din opera lui Gogol). Pentru ușurarea studiului de către elevi a operelor literare ruse se impune adaptarea unor texte din opere literare clasice pe înțelesul copiilor. Aproape toți cei care au urcat la tribună au solicitat programe, manuale, materiale ajutătoare, organizarea unor olimpiade zonale și internaționale de limba rusă, inclusiv pentru nivelul preșcolar.

Concluzia finală a acestei întruniri a fost aceea că, la nivel internațional, nu s-a diminuat cererea studiului limbii ruse, dimpotrivă, cererea crește atât în domeniul cultural, dar mai ales cel economic.

Toate activitățile la care am participat au contribuit la perfecționarea mea ca director, ca educator și ca om în general. Am aflat că rădăcinile noastre sunt puternice (și nu trebuie să ne fie jenă de ele). Îmi este greu să stabilesc o ierarhie a activităților la care am participat pentru că fiecare a fost foarte interesantă și unică.

Rușii își iubesc țara imensă, frumoasă și bogată, își iubesc limba și cultura și fac eforturi deosebite pentru a o păstra, dezvolta și răspândi; își iubesc istoria și nu le este rușine de nici o perioadă a istoriei lor, fie că a prezentat momente sau perioade mai tumultuoase sau/și de glorie.

În Rusia am aflat că a fi profesor, sau educator în general, nu este o profesie, ci un ideal. Chiar dacă și în Rusia în sistemul educațional se plâng de remunerații mici, nu am auzit pe niciunul din cei cu care am stat de vorbă să regretă că a ales această cale.

Mulțumesc tuturor celor care au avut încredere în mine, facilitându-mi participarea la Seminarul directorilor școlilor cu predare în limba rusă sau în care se studiază limba rusă.

Anica TRIFAN,  
Brătești

## Școala de vară 2005 – Dialog intercultural

În perioada 27 iunie - 4 iulie 2005, la Costinești, jud. Constanța, în cadrul programului „Școala de vară” s-a desfășurat cursul „Dialog intercultural” având ca temă principală *combaterea și prevenirea discriminării*. Acest curs, realizat de către Autoritatea Națională pentru Tineret, organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, aflat în subordinea guvernului, s-a adresat tinerilor cu vârsta cuprinsă între 14-29 de ani din diferite organizații neguvernamentale, cât și tinerilor din rândul minorităților naționale. Din partea CRLR au fost prezenți la curs: **Ustinia Pahom, Marina Samson, Cozma Galina, George Frol, Adrian Jipa și Andrei Ivanov**.

Cursanților le-a fost prezentată legislația internațională și națională în domeniu, cât și măsurile legislative cu privire la protecția minorităților naționale. Astfel, dacă unele state membre ale Consiliului Europei au organisme specializate, care nu sunt departamente guvernamentale, investite cu atribuții în vederea soluționării actelor de discriminare, alte state au organe care își exercită atribuțiile sub supravegherea guvernelor sau a unor ministere. În țara noastră, organismul menit să lupte împotriva tuturor formelor de discriminare este **Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării**. Acesta este un organ de specialitate al administrației publice centrale cu personalitate juridică ce își desfășoară activitatea în mod independent fără ca aceasta să fie îngăduită sau influențată de către alte instituții sau autorități publice.

În cadrul cursului s-au dezbătut și criteriile de discriminare acoperite de legislația din România. Acestea sunt: rasă, naționalitate, etnie, limbă, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă, HIV/SIDA, categorii defavorizată.

Fiind un dialog intercultural și fiind prezenți tineri

reprezentanți ai 18 etnii membre ale Consiliului Minorităților Naționale, criteriul etnic de discriminare a fost cel mai mult dezbătut.

În cadrul cursului au fost prezentate și activități ale Departamentului pentru Relații Internaționale (DRI), exemple de proiecte derulate de acest departament cât și sistemul de finanțare a acestora. Într-una din zile a fost prezent la școala de vară și subsecretarul de stat din partea DRI dl. **Valentin Platon**.

Ne-au fost expuse în cadrul cursului și cazuri practice de discriminare a tinerilor aparținând minorităților naționale, iar un astfel de caz îl puteți găsi pe site-ul [www.atrb.ro](http://www.atrb.ro) și sper să trimiteti prin mail metoda considerată de dumneavoastră optimă pentru rezolvarea cazului.

Școala de vară de la Costinești a dat prilejul tinerilor să se unească și să afle obiceiuri și tradiții ale minorităților naționale prin prisma faptului că fiecare a trebuit să facă o scurtă prezentare a etniei pe care o reprezintă. În urma acestui fapt s-a pus baza unui proiect interetnic având ca obiectiv cultivarea bunei înțelegeri și mai ales a unei bune cunoașteri între minoritățile naționale. Perioada de derulare a acestui proiect a fost stabilită pentru sfârșitul lunii septembrie a.c., la Suceava. Acest proiect a părut necesar tinerilor ce s-au întrunit la Costinești subliniindu-se faptul că tinerii etnici din nord (de exemplu: polonezi, ucraineni, italieni, armeni, etc.) știu foarte puține lucruri despre etniile ce se găsesc doar în sudul țării (precum turcii, tătarii, bulgarii, macedonenii, sârbii, etc.).

Școala de vară de la Costinești nu a constatat doar în discuții, propuneri, idei... Cu toții am reușit să ne bucurăm de mare, plajă și soare.

Andrei IVANOV,  
vicepreședinte ATRLB

„În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținând acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri din grupul lor, propria lor viață culturală, de a profesa și practica propria lor religie, sau de a folosi propria lor limbă” (art. 27 din Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice).

Unul din principalele criterii politice de aderare a României la marea familie europeană îl constituie protecția drepturilor minorităților.

Rapoartele de țară au evidențiat clar faptul că minoritățile au reprezentat și reprezintă o resursă evidentă a României în cursul său către aderare. Susținând toleranța și acordarea a cât mai multe beneficii minorităților naționale pentru promovarea identității etnice, România a făcut pași semnificativi spre îndeplinirea tuturor cerințelor din tratatele la care s-a afiliat în materie de drepturi ale minorităților.

Trăim într-un stat cu standarde de minorități înalte, peste standardele minimale fixate de documentele internaționale, dar în același timp avem de-a face cu o societate ce abundă de hibe în aplicarea principiilor democratice. Însă toate standardele de care am pomenit mai sus întâmpină dificultăți de a se regăsi în practica de zi cu zi, mentalitatea care secondează aplicarea în practică a acestor standarde este deficitară, bazată pe prejudecăți (cu referire la autoritățile statului care au o atitudine resentimentară și chiar refractară în unele cazuri).

Sistemul românesc trebuie să realizeze trecerea de la aplicarea mecanică a unor reguli fără o viziune pe termen lung la dezvoltarea unei culturi a minorităților și dezvoltarea toleranței interetnice având drept exemplu modelul european.

Una din principalele valori europene este toleranța transpusă în practică de-a lungul a jumătate de deceniu de existență a Uniunii Europene. Declarația Schuman de la 9 mai 1950 a deschis calea cooperării și conlucrării dintre două state ale căror relații au evoluat sub presiunea unei rivalități „eternă”: Franța și Germania. Toleranța a fost piatra de temelie a Europei, iar acum trebuie transpusă în criteriu de dezvoltare și evoluție în Uniune.

Deși 90% din populația României se declară de origine română, avem un trecut istoric foarte bogat din perspectiva comunicării și conviețuirii multi-etnice și multi-naționale. Multiculturalitatea, spațiul în care românii au evoluat, a fost definită de interacțiunea dintre culturi ca expresie a următorului tip de raport: culturile care intră în contact interacționează, stabilesc diferite niveluri de comunicare și în definitiv se influențează reciproc.

Fiecare cultură are specificul ei. Multiculturalismul reprezintă un bun inestimabil care trebuie prețuit la adevărata sa valoare, trebuie realizat ceva concret în această direcție, trebuie instaurată o inter-relaționare între toate culturile fără a șterge identitatea specifică fiecăreia. Inter-relaționarea poate fi instituționalizată, în sensul că trebuie să se creeze acele cadre, informale și apoi formale în care culturile să colaboreze. Din datele recensămintelor populației din 1992 până în 2002 volumul populației din România a scăzut, alături de acesta, și numărul membrilor grupurilor etnice din diferite motive (nedeclararea identității etnice, migrația forței de muncă ș. a.). Trebuie realizată tranziția de la principiul multiculturalismului la cel de interculturalitate. Teama de asimilare este întâlnită tot mai des, cel puțin în rândul minorități-

## Educație interculturală



lor care sunt mai puțin semnificative numeric.

Educația interculturală vizează mai degrabă dezvoltarea unei educații a tuturor pentru recunoașterea diferențelor existente în interiorul aceleiași societăți, acceptarea lor ca fiind o entitate distinctă, dar în același timp parte a comunității. Toleranța promovată prin educație interculturală presupune o evidențiere a specificului etnic, dar și național al unui stat, o educație pentru cei diferiți din punct de vedere cultural.

Dialogul intercultural promovează înțelegerea, respectul diferenței, tolerarea pregătește individul din perspectiva noii conjuncturi sociale la care este nevoit să facă față; transmite cunoștințe și dezvoltă competențe specifice (aptitudini pentru comunicare și relaționare interpersonală și intercomunitară).

Sunt anumite etape ce ar trebui urmate pentru punerea în practică a educației interculturale. Înainte de toate, ca o primă etapă, este voința politică generală – minoritățile sunt parte integrantă a statului având și un cuvânt de spus în cadrul

legislativului din România: minoritățile etnice sunt reprezentate de 18 deputați în Parlamentul României în cadrul Consiliului Minorităților Naționale, pe lângă deputații UDMR. La nivel local, dialogul intercultural și promovarea multiculturalității întâmpină cele mai mari dificultăți. Autoritățile locale reprezintă unul dintre exponenții de la care trebuie realizată comunicarea și, de ce nu, „educarea” acestora spre o perspectivă mai amplă a promovării tolerării. Reprezentanții autorităților publice locale trebuie să devină diseminatori ai informației în regiunea de care răspund. Nici o societate nu poate spera în promovarea pluralismului fără a duce simultan o politică activă pe planul socio-economic și pe cel educativ.

Mass-media reprezintă la rândul său o sursă de modificare a percepției noastre față de celălalt și a comportamentului nostru în raport cu el. De la scrisă la vizuală și auditivă, presa reprezintă o componentă esențială a societății în care trăim; imaginea creată de aceasta de multe ori și-a pus amprenta asupra percepției cetățeanului despre aproapele său.

Ce înseamnă toleranță? Înseamnă respectarea, acceptarea și aprecierea culturii celuilalt. Aceasta se poate manifesta prin recunoaștere, deschidere, comunicare, libertatea gândirii, a cunoștinței și a credinței.

Cât de capabili suntem să-i acceptăm pe cei diferiți ca noi? Aceasta este o chestiune de conștiință, de promovare a anumitor principii, de realizare a unui schimb de cunoștințe între diferiți factori ai societății civile.

Gândim european, acționăm european, numai că suferim la capitolul dezvoltare. Acesta este unul din paradoxurile societății noastre. Nu s-au vindecat rănilor provocate de anii de subjugare comunistă. Lideri marcanți ai societății noastre încă se mai ghidează după principii pe care noi

le considerăm de mult uitate.

Instituțional vorbind, educația interculturală predată în școli reprezintă o posibilitate de a forma tineri, „nucleul dur” al acestora fiind constituit de atitudinea viitoare a acestora față de toleranță. Prin educație se realizează conștientizarea diferitelor categorii sociale. Este foarte important modul în care se realizează schimbul de valori. O mare parte din membrii societății sunt deficitari la nivelul conștientizării relației cu „cel diferit” deși de ani buni îl are ca vecin, prieten, coleg sau rudă. Promovând în rândul clasei mijlocii și ale celei de jos toleranța, susținem conștientizarea unei națiuni. Diferiți actori ai societății sunt elemente de multiplicare a informării. Instruirea liderilor de opinie, a autorităților printr-un dialog intercultural reprezintă un punct de pornire. Nu putem schimba mentalitatea, dar putem îmbunătăți cunoașterea și recunoașterea multiculturalității.

Promovarea toleranței și valorificarea diversității reprezintă valori ale Europei, România nu a înțeles în totalitate aceste principii. În societatea românească este întâlnit un surplus de atenție acordată capitolului minorități, atât pozitiv dar și negativ, pornind de la percepția populației privind minoritatea rromă și ajungând la discriminarea pozitivă aplicată de autorități, de la parțiala neacceptare a homosexualității și prostituției tocmai prin prisma *excedentului de creștinism* al poporului român, până la acordarea unor privilegii anumitor minorități. Totul este întâlnit la noi.

Trebuie cunoscută și promovată valoarea multiculturalității, iar acest lucru nu poate fi realizat decât printr-o educație permanentă și prin realizarea unui dialog intercultural.

Andrei LUCHICI,  
președintele Asociației Tinerilor Ruși  
Lipoveni din România

### „Zilele Culturii Sucevene” sau model de conviețuire interetnică

În perioada 24-26 iunie a.c., Suceava a fost gazda mai multor manifestări dedicate zilelor orașului, manifestări care au vizat mai multe laturi: artistică, sportivă și culturală. Acțiunile au fost organizate de Consiliul Județean Suceava în colaborare cu Complexul Muzeal Bucovina, Centrul Județean pentru Conservare și Valorificare a Creației Populare și Direcția Pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Suceava, desfășurându-se sub deviza „Zilele Culturii Sucevene”.

Au participat și reprezentanții ucrainenilor, polonezilor și rușilor lipoveni. Minoritățile etnice și-au prezentat tradițiile, obiceiurile și costumele populare, încântând asistența, foarte numeroasă de altfel, cu un repertoriu extraordinar de cântece populare și dansuri specifice țărilor din care provin.

Comunitatea Rușilor Lipoveni din România nu putea să lipsească de la spectacolul folcloric al minorităților naționale, fiind prezentă la eveniment prin intermediul a două ansambluri, destul de tinere, din Fălticeni și Manolea. Grupul de copii din Manolea, sub atenta îndrumare a doamnei profesoare de limba rusă **Nastasia Macarie**, a susținut un frumos program artistic de cântece lipovenesti specifice zonei din care provine. Naturaletea celor 17 copii, voioșenia de pe scenă și dăruirea cu care aceștia au cântat și au dansat, dovedește încă o dată, dacă mai era nevoie, că identitatea noastră se mai păstrează încă și în rândul celor mai tineri dintre noi.

Despre evoluția ansamblului „**Venocik**” din Fălticeni se poate spune că a fost destul de reușită în ciuda improvizății costumelor (s-a mers totuși pe latura tradițională, purtându-se fuste, batice și cămăși destul de vechi). S-a văzut totodată și dorința membrilor de a fi pe placul publicului, spontaneitatea acestora și efortul lor de a realiza un program artistic complet, chiar dacă se află la început de drum.

În același perimetru cu iz medieval al Cetății de Scaun s-au proiectat pe zidurile acesteia filme istorice, a fost deschisă publicului o expoziție cu costume și veșminte medievale, piese de muzeu, aparținând perioadei cuprinse între secolele al XV-lea și al XVII-lea și a fost inaugurat, în cadrul Muzeului Satului Bucovinean, Târgul de Sânzâiene al meșterilor populari, care și-au expus spre vânzare produsele meșteșugărești.

Piesa de rezistență a manifestărilor dedicate zilelor culturii sucevene, și care a făcut deliciul publicului, a fost expoziția „Torturi de-a lungul vremii”, unde au fost expuse curioșilor, într-un cort special amenajat, figuri din ceară reprezentând victime ale diverselor moduri de tortură aplicate în Evul Mediu din Europa până în Japonia. Aceste figuri au fost aduse direct din Rusia, de la Muzeul Figurilor de Ceară din Sankt-Petersburg, special pentru acest eveniment, numai că nu au fost expuse toate cele 27 de figuri din ceară, din cauză că nu au încăput toate în cortul menit să le protejeze.

Cele 27 de manechine care fac parte din cele peste 1300 de figurine din ceară din colecțiile muzeului petersburghez, echipate cu veșminte specifice epocii, alcătuiesc scene precum tragerea în țepă, crucificarea, decapitarea cu ghilotina sau cu sabia de samurai, ori pedecapsa aplicată betivului, ferecarea într-un butoi etc.

Una peste alta, acțiunile derulate în această perioadă de edilii suceveni s-au bucurat de un mare succes, adunând la spectacole mii de oameni, cu atât mai mult cu cât ele au vizat și participarea minorităților etnice din Bucovina, care prin programele artistice susținute au oferit publicului șansa de a cunoaște măcar o parte din tradițiile lor.

Irina PARFON,  
Fălticeni

## Следы язычества в обрядах и в языке

Знание прошлого необходимо для понимания настоящего. Ведь ничего не проходит бесследно. Отголоски старины, следы далёкого языческого периода можно встретить в русских народных обычаях, обрядах, преданиях, поверьях и приметах, но особенно много живых свидетелей истории, конечно, в лексике, в словарном составе современного языка. Многие старинные слова и выражения не умерли, а изменив своё значение, часто начинают жить новой жизнью.

До конца X-го века русские-славяне ещё не знали христианства: они поклонялись языческим богам. Сущность язычества - обожествление природы, или «обожание» природы. *Обожать* образовано от слова *бог* и в древнерусском языке означало «обожествлять» или «приближать человека к богу, возвышать его нравственно».

Известно, что официально русские приняли христианство в 988 году при великом князе Владимире. Но, приняв крещение и называя себя христианами, русские продолжали молиться и своим прежним богам. В христианских памятниках письменности сохранилось много свидетельств о доверии, о том, что русские не боролись против новой религии, просто они приняли ещё одного бога, и ещё о том, как «поганные языцы» кланялись идолам и «требы им клали и имена им нарекали». У нас, русских, например, широко распространены древнерусские, языческие, по происхождению, личные имена-прозвища и фамилии, основой которых являются названия животных, птиц, насекомых, растений (Орёл и Орлов, Гусь и Гусев, Сорока и Сорокин, Сокол и Соколов, Лебедь и Лебедев, Соловей и Соловьёв, Журавль и Журавлёв, Галка и Галкин, Муравей и Муравьёв, Муха и Мухин и др; Медведь и Медведев, Волк и Волков, Заяц и Зайцев, Козёл и Козлов, Бык и Быков, Кот и Котов и др.). Эти имена давались детям при рождении ребёнка как охранные. Существует предположение, что это связано с древними и ныне забытыми верованиями и мифологическими представлениями наших далёких предков: наши предки давали эти имена, так как они верили в магическую силу слова, представляя, что имя может воздействовать на природу человека, сообщить новорождённому такие желательные свойства, как здоровье, силу, и что оно, это имя, должно также предохранить ребёнка от зависти посторонних лиц, от недоброго глаза, утешить злые силы, отогнать их.

Проповедники, боровшиеся против язычества или его остатков, разъясняли, что не подобает христианам петь «песни бесовские» и приносить «жертвы идольские». Но усвоение новой, христианской религии проходило медленно, молодые христиане продолжали «жрети приносить жертвы молнии и грому». Как и все славяне, русские обожали солнце, звёзды и месяц. Они считали природу населённой множеством таинственных духов. Как разнообразна была природа, так многочисленны и разнообразны были боги, которым люди поклонялись.

Во всякой религии сильнее всего её обрядовая сторона. Православная церковь, видя своё бессилие в борьбе с языческими обрядами и в общем-то не считая обязательной борьбу с некоторыми из них, приурочила многие языческие празднества к христианским датам (христианскому календарю). Но церковь всегда была противницей разгульного

## Для Вас, ШКОЛЬНИКИ!

веселья языческих праздников и стремилась согласовать их со сдержанностью и аскетизмом христианской религии. Среди языческих весенних праздников в честь весеннего бога-Солнца - *Ярило* - покровителя любви и плодородия, то есть в честь прихода Весны (начала *новолетия*), является теперешняя *Маслена*, которую и сейчас встречают так же, как и прежде, песнями и хороводами\*.

В разгаре лета, когда солнце ещё в полной силе, совершался праздник *Купалы*. В день Купалы собирают травы, купаются в воде. Теперь его называют *Иваном-Купалой*, так как он приходится на Иванов-день (7 июня - Иоанна Крестителя). По древнему поверью, Купала олицетворяет расцвет природы. В основе обряда лежит почитание воды и солнца, дающие жизнь всему живому.

Церковь отрицала веру в сны, гадания о будущем, веру в судьбу, в предзнаменования. Всё это она относила к суеверию («ложноверию», «напрасноверию») (*Суе* в древнерусском языке значит «напрасно», «попусту»). Но суеверий было множество, и проявлялись они в самых неожиданных, казались бы, областях. Многие из суеверий сохранились у русских-липован и теперь.

Многие обычаи, предания, поверья и приметы языческого происхождения сохранились у русских-липован и теперь. Большинство из них наполнились новым содержанием и смыслом, а часть стала предметом забавы и развлечения, сохранив отголоски прежнего очарования и прелести. Так, например, в языческую древность уходит корнями обычай спрашивать весной в лесу у кукушки: «Кукушка, кукушка, сколько лет мне жить?». По свидетельству некоторых источников, именно в кукушку превращалась весной богиня жизни *Жива*, поэтому у неё спрашивали, кому сколько лет жить. Про года на кукушке и до сих пор у нас загадывают.

В старину почитали русские огонь и воду: думали, что они имеют целебную силу. И теперь у нас, русских-липован, считается большим грехом плевать на огонь и воду (в колодез).

Молились русские-славяне - язычники ещё и *Чуру* (*чур* - значит *дед*): «*Чур, меня защити!*». Это было божество доброе. И до сих пор в народе, пугаясь нечистой силы, говорят: «*Чур меня!*»; т.е. «храни меня, дед!». Многие исследователи верят, что в слове *чур* (*чур* меня! *чересчур*). название древнего божества. Русские-славяне признавали этого бога хранителем межей, полей и пашен, и этот бог больше всех прочих богов имел власти над чертями. *Чур* мог быть домовым, богом-хранителем домашнего очага. Ведь дух умерших предков хранил живых от бед и несчастий, а дух старшего в роду, основателя рода, строителя дома, и был домовым.

Многие вопросы решает, например, человек с помощью *жребия*, как это делали наши предки. С *жребия* начинаются почти все детские игры, где надо выбрать одного из многих, а также множество спортивных состязаний (например, разыгрываются ворота на футбольном поле перед матчем). К язычеству относится также обычай наряжать ёлку в Рождественскую или Новогоднюю ночь. Интересно *Завязывающий узелка на память*: в представлениях наших предков узлы играли важную роль, они имели чародейственную силу, хранили от болезней, несчастий, *дурного глаза*. Несомненно, к язычеству относится также обычай *краситься, рядиться, надевать маски*. Церковь всегда боро-

лась с этим, предостерегала в поучениях, осуждала в проповедях, наказывала и даже *отлучала*. Причина осуждения церковью красящихся и рядящихся - в самой сути христианского учения: человек есть творение бога, нельзя изменять образ, облик, данный человеку богом.

И поныне живы у русских-липован многие из этих суеверий: многие ещё верят в *ведьм, колдунов, кудесников*. Думают, что они могут предсказать будущее, портить людей, заговаривать, гадать.

Исследуя старые значения всем знакомых, широко употребительных слов и выражений, мы нередко узнаём об обычаях и верованиях русских, относящихся ещё к языческому периоду. Многие из этих слов знакомы нам по народным сказкам, некоторые переосмыслены: *колдун, чародей, волшебник, кудесник - кудеса, кудесы - колдовство, чудеса, ведьма, колдовать, ворожить* и др. В современном русском языке есть, например, слова, которые в своём значении сохранили следы далёкого языческого прошлого. Так, например, с представлением о магической, чудодейственной силе человеческой речи связан первоначальный смысл слов *обаяние, обаятельный*. Слово *обаяние* в древнерусском языке означало «волхование, чародейство», а *кудесник* - колдун, чародей (волшебник). В древности колдовство достигалось средствами *баяния, обаяния* т.е. умения чаровать словами, «заговаривать» (*обаятель, обаяльник - заговаривающий*). Они восходят к глаголам *баяти, обаяти* - «заговаривать, чаровать словом; врачевать, исцелять». Таким образом, *обаятельный* значило «очаровывающий словом». Современные слова *очаровать* и *очаровательный* связаны с *чарами* чародеев (волшебников). *Чаровати* в древнерусском языке означало «колдовать, ворожить». В современном русском языке *обаятельный* обозначает почти то же самое, что *очаровательный*.

Многие устаревшие слова, выйдя из употребления, оставили следы в языке в составе *устойчивых сочетаний*. Примерами служат фразеологические выражения *перемывать косточки и нечистая сила. Перемывать косточки*, то есть сплетничать, судачить о ком-нибудь. У

русских славян, как и у других некоторых народов, в прошлом существовал обряд вторичного захоронения. Для того чтобы снять с умершего подозрение в том, что при жизни он был оборотнем, и убедиться, что на умершем не тяготеет заклятие, останки покойного через несколько лет выкапывали из земли, а кости его перемывали водой и вином. Не обходилось при этом и без того, что обсуждали достоинства и недостатки умершего.

*Нечистая сила* - у древних славян мифологическое существо, которое, в отличие от «доброй (чистой) силы», плохо относилось к человеку, желая ему зла. Позже нечистой силой стали называть дьявола, чертей и ведьм.

### Пояснение слов и выражений:

- *язычество* - (языческий период) - период, который характеризуется поклонением нескольким богам (в отличие от веры в единого Бога - как, например, в христианской религии) и различного рода культурами - почитания огня, воды, земли, молнии, грома и т.п.

- *оборотень* - в языческих верованиях многих народов обычно плохой человек, способный превратиться («оборотиться») в зверя или какой-либо предмет;

- *новолетие* - новый год;

- *дурной глаз* - плохой, неблагоприятный;

- *жребий* - решение спора, вопрос о праве или очерёдности путём вынимания наугад условного предмета из числа других подобных;

- *чары* - волшебство; *чара* - то же, что *чарка* - небольшой сосуд для питья вина; *краситься* - красить себе волосы, лицо, губы;

- *рядиться* - наряжаться в маскарадный костюм, в необычную одежду (в смешном, глупом виде).

- В *языческий* период новый год начинался с 1 марта, т.е. с наступлением Весны. Принятие христианства на Руси не скоро изменило старинный обычай начинать *новолетие* (новый год) с марта месяца. Лишь в 1492 году *Русская православная церковь*, руководствуясь византийским календарём и святыми, перенесла начало гражданского года с 1-го марта на 1-ое сентября. (Начало же нового года с 1 января было введено Петром Великим с 1700 года). Народ и светская жизнь оставались при своём мартовском годе. С тех же пор языческий праздник *встречи Весны* (новолетия) был заменён *Масленой* (сырной неделей) и введён в

Conform Legii Presei, responsabilitatea juridică pentru conţinutul articolului aparţine autorului.  
Ответственность за достоверность информации несут авторы.

Republicarea materialelor - numai cu acordul redacţiei.  
Перепечатка только по согласованию с редакцией.

Главный редактор:  
**Светлана Молдован**  
  
Редакция:  
**Анишоара Денис-Кондрат, Иван Евсеев, Зинаида Федот**  
Электронная техноредакция:  
**Джордже Фрол**  
Адрес редакции:  
**Bucureşti, sector 1. str. Dr Raţiu, nr. 10, cod 010916**  
**Тел./факс: (021) 315 31 04 0743189921**  
**E-mail: zorile@moon.ro**  
**www.zorile.ro**

Отпечатано в  
**S. C. "Ararat" S. R. L.**

Punctul de vedere al redacţiei nu coincide de fiecare dată cu cel al autorilor materialelor publicate.  
Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов статей.

Manuscrisele, scrisorile şi fotografiile nu se înapoiază.  
Рукописи, письма, фотографии не возвращаются.

Redactor-şef:  
**Svetlana Moldovan**  
  
Redactori:  
**Anişoara Denis-Condrat, Ivan Evseev, Zinaida Fedot**  
Tehnoredactare computerizată:  
**George Frol**  
  
Adresa redacţiei:  
**Bucureşti, sector 1. str. Dr Raţiu, nr. 10, cod 010916**  
**Tel/Fax: (021) 315 31 04**  
**Mobil: 0743189921**  
**E-mail: zorile@moon.ro**  
**www.zorile.ro**

Tipărit la  
**S. C. "Ararat" S. R. L.**